

MASARYKOVA UNIVERZITA

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY

**Azylový dům s utajenou adresou jako jedna z forem sociální pomoci
obětem domácího násilí**

Diplomová práce

Brno 2008

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Lenka Gulová, Ph.D.

Vypracovala:

Bc. Martina Vejlupková

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury.

V Brně dne 10.4.2007

.....

podpis

Poděkování

Poděkování patří Mgr. Lence Gulové, Ph.D., vedoucí mé diplomové práce, za veškeré připomínky a pečlivý dohled nad celou prací.

Dále mé poděkování patří mým kolegyním za jejich ochotu vyprávět o svých pracovních zkušenostech s oběťmi domácího násilí v azylovém domě Helena.

Děkuji také Julii Dvořákové, která dohlížela na gramatickou správnost a grafickou úpravu celé práce.

OSNOVA

Úvod	7
1. Základní informace o domácího násilí.....	9
1.1. Stručný vhled do historického kontextu domácího násilí.....	9
1.2. Definice domácího násilí.....	10
1.3. Znaky, druhy a fáze domácího násilí.....	12
1.3.1. Znaky domácího násilí.....	12
1.3.2. Druhy domácího násilí.....	12
1.3.3. Fáze domácího násilí.....	14
1.4. Příčiny domácího násilí.....	15
1.5. Aktéři domácího násilí.....	16
1.5.1. Agresor.....	16
1.5.1.1. Informace o agresorech.....	16
1.5.1.2. Práce s agresory.....	19
1.5.2. Oběť.....	20
1.5.2.1. Žena jako oběť – genderově podmíněný problém.....	20
1.5.2.2. Informace o obětech.....	22
1.5.2.3. Děti – svědci domácího násilí.....	25
1.6. Pomoc obětem domácího násilí.....	26
1.6.1. Psychologická pomoc.....	29
1.6.1.1. Práce s týranými ženami.....	29
1.6.2. Sociální pomoc.....	31
1.6.2.1. Intervenční centra.....	31
1.6.2.2. Azylové domy.....	32
1.6.2.3. Poradny pro oběti domácího násilí.....	33
1.6.2.4. Telefonická krizová linka.....	33
1.6.2.5. Orgán sociálně právní ochrany dětí.....	34
1.6.3. Právní pomoc.....	34
1.7. Prevence domácího násilí.....	38
1.7.1. Primární prevence.....	38
1.7.2. Sekundární prevence.....	39

1.7.3.	Terciární prevence.....	40
2.	Azylové domy s utajenou adresou.....	42
2.1.	Vznik a specifika azylových domů s utajenou adresou.....	42
2.2.	Práce s klientkami v azylovém domě s utajenou adresou.....	44
2.3.	Azylové domy s utajenou adresou v ČR.....	46
2.3.1.	Občasné sdružení ROSA.....	47
2.3.2.	Občanské sdružení ACORUS.....	48
2.3.3.	Občanské sdružení Na počátku.....	52
2.4.	Azylový dům s utajenou adresou – o.s.Magdalenium.....	53
2.4.1.	Informace o azylovém domě Helena.....	53
2.4.1.1.	Vznik organizace a její vývoj.....	53
2.4.1.2.	Charakteristika sociální služby.....	54
2.4.1.3.	Poslání a služby azylového zařízení Helena.....	55
2.4.1.4.	Informace o zařízení.....	59
2.4.1.5.	Personální zajištění Projektu Helena.....	60
2.4.1.6.	Další aktivity pracovníků zařízení Helena.....	63
2.4.1.7.	Význam projektu Helena.....	63
2.4.2.	Práce s klienty azylového domu Helena.....	65
2.4.2.1.	Metody práce s uživateli služby.....	65
2.4.2.2.	Příklad z praxe.....	66
2.4.3	Statistické data.....	73
3.	Výzkumná část práce.....	77
3.1.	Výzkumný projekt.....	77
3.1.1.	Cíl výzkumného projektu.....	77
3.1.2.	Cílová skupina.....	78
3.1.3.	Metody zpracování.....	78
3.1.3.1.	Kvalitativní výzkum.....	78
3.1.3.2.	Rozhovor.....	79
3.1.3.3.	Otevřené kódování.....	79
3.1.3.4.	Axiální kódování.....	79
3.1.3.5.	Selektivní kódování.....	80
3.1.4.	Popis výzkumu.....	80
3.1.5.	Okruhy výzkumných otázek.....	81
3.1.6.	Interpretace výsledků výzkumu.....	81

3.1.6.1.	Otevřené kódování.....	81
3.1.6.2.	Axiální kódování.....	100
3.1.6.3.	Selektivní kódování.....	102
Závěr		104
Seznam literatury		106
Resumé		110

Přílohy

Příloha č. 1 – Provozní řád zařízení Helena

Příloha č. 2 – Domácí řád zařízení Helena

Příloha č. 3 – Smlouva o poskytnutí krizového lůžka v zařízení Helena

Příloha č. 4 – Smlouva o poskytnutí přechodného lůžka v zařízení Helena

Příloha č. 5 – Dohoda mezi klientkou a občanským sdružením Magdalenium

Příloha č. 6 – Statistické údaje azylového domu Helena

Příloha č. 7 – Rozhovor s respondentem CD (nepozměněný)

Příloha č. 8 – Ukázka postupu kódování

Úvod

Až do 60.let 20.století byl svět přesvědčen, že psychické týraní a surové bití jsou extrémními a ojedinělými jevy, které se vyskytují pouze v problémových rodinách. Vlivem změny společenského klimatu však došlo k prolomení tabu rodiny a na povrch se dostal šokující obraz reality. Ukázalo se, že domácí násilí se vyskytuje ve všech společenských vrstvách a je jednou z nejrozšířenějších forem agrese. Reakcí na tento fenomén začaly vznikat různé organizace zabývající se pomocí jeho obětem. Vedle vznikajících telefonických krizových linek, krizových center, různých poraden atd., začaly vznikat i azylové domy s neveřejnou adresou. Svou existencí vyplňují důležité místo v rámci celé sociální sítě pomoci obětem domácího násilí, neboť na základě utajené adresy a vysoké profesionality mohou těmto lidem poskytnout bezpečí a následující pomoc při řešení jejich akutní krizové situace.

V České republice bylo již v roce 2004 Českým statistickým úřadem zjištěno, že se s domácím násilím setkalo téměř 38 % žen. I přes tento fakt není doposud existence a problematika azylových domů s utajenou adresou české veřejnosti dostatečně známa. Stále se objevují tendence tuto službu nahrazovat azylovými domy s veřejnou adresou. Rozdíly v případě domácího násilí jsou však značné a oběť je tímto vystavována velkému nebezpečí. Podrobněji se domácím násilím a azylovým domům s utajenou adresou věnuje má diplomová práce. Je rozdělená na část teoretickou a praktickou.

V teoretické části se zabývám obecně domácím násilím. Rozebírám jeho projevy, formy, příčiny, aktéry - oběť a agresora. Věnuji se možnostem pomoci obětem násilí a zevrubněji charakterizuji azylový dům Helena se statutem utajené adresy, který funguje ve městě Brně.

V praktické části jsem provedla kvalitativní výzkum prostřednictvím rozhovorů se sociálními pracovníky a psychologem azylového domu Helena. Pomocí zakotvené teorie jednotlivé rozhovory rozebírám a zkoumám. Za cíl jsem si dala zmapovat práci zaměstnanců v azylovém domě, zaznamenat zkušenosti zaměstnanců s oběťmi

domácího násilí a zároveň potvrdit nezbytnost azylových domů s utajenou adresou jako jednu z forem pomoci obětem domácích násilí.

Hlavní motivací pro napsání této diplomové práce mi byly především mé vlastní profesní zkušenosti s danou problematikou. Jako sociální pracovníce v azylovém domě se tváří v tvář setkávám s oběťmi domácích násilí. Poznávám jejich příběhy, jejich minulost, která je spojená s velkým utrpením.

Důsledky domácích násilí jsou tak rozsáhlé a závažné, že je nutné proti tomuto fenoménu neustále bojovat a připomínat celé společnosti, že jevy jako je izolace, omezování, urážky, ponižování, křik, facky, strkání, rány pěstí, škrcení, kopání, znásilňování, řezání a mnoho dalších, nejsou v žádném případě pořádku, i když se odehrávají tzv. „za zavřenými dveřmi“.

1. Základní informace o domácím násilí

V následující kapitole bude probráno domácí násilí z historického hlediska, nebudou chybět ani potřebné základní informace, které nám problematiku dostatečně přiblíží z hlediska definic, příčin, forem, znaků a aktérů.

1.1. Stručný vhled do historického kontextu domácího násilí

Problematika domácího násilí existuje odedávna. Po dlouhou dobu však byla přehlížena a považována za něco nepodstatného. Převažovala tendence do těchto konfliktů nezasahovat, neboť byly vnímány jako hluboce soukromé. Až na sklonku šedesátých a sedmdesátých let minulého století docházelo k postupnému otevírání dveří do soukromí rodin a změně postoje k problému. Z jakého důvodu se tomu stalo až v tomto období?

Jestliže se vrátíme zpět do dávné historie, tak ku složitosti a rozporuplnosti jevu patří především vliv patriarchálního civilizačního a historického kontextu., který vycházel ze svrchované pozice otce vůči dětem a ženám v rodině. Trestání žen bylo po staletí tolerováno značně podobně, jako jsou nyní trestány neposlušné děti při výchově. Poslušnost ženy byla již formulována biblí v Novém zákoně¹ a patřila k historickému uspořádání. Ve středověku manžel přebíral sňatkem z poručnictví otce ženu včetně práva působit na její další výchovu, k čemuž patřily i fyzické tresty. Dobové záznamy dokazují, že ne vždy s těmito metodami uplatňování práva svých mužů ženy souhlasily a občas se dovolávaly spravedlnosti u soudu.

V novověku vztah mezi mužem a ženou získal výraznější partnerský charakter a rozdíl autority již nebyl právně uzákoněn. V naší kultuře i přes stále sílící tlak emancipace trval respekt vůči právu otce a manžela. Až feministické hnutí 60. a 70. let 20. století v Evropě a USA porušilo společenskou toleranci k temným stránkám lidské intimity a násilí mužů na ženách se stalo společenským problémem. Velkou zásluhu na tom nese především v USA vznik hnutí týraných žen. Postupně vyšlo najevo, že

¹ Pavlův list Efezský – (Biblický text: Efezským 5, 21-33) „V poddanosti Kristu se podřizujte jedni druhým: ženy svým mužům jako Pánu, protože muž je hlavou ženy, jako Kristus je hlavou církve, těla, které spasil. Ale jako církev je podřízena Kristu, tak ženy mají být ve všem podřízeny svým mužům.“

k domácímu násilí dochází v různých zemích světa, v různých socioekonomických vrstvách a že rozdíly mezi jednotlivými zeměmi byly v míře tolerance k násilí a snaze situaci řešit.

K velkému pokroku v řešení problematiky domácího násilí došlo v polovině 90.let, od této doby probíhá nesčetné množství diskuzí nejen v řadách odborné i široké veřejnosti, ale postupně nabývá na důležitosti i v očích politiků jako samostatný a svébytný problém. V řadě zemí² již několik let existují zákony, které efektivně chrání oběti domácího násilí. V České republice bylo zapotřebí si počkat až na rok 2004, kdy bylo do trestního zákona vloženo ustanovení § 215a – trestný čin **týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě**. O tři roky později³ došlo k další změně ve prospěch postižitelnosti domácího násilí, a to zákonem č. 135/2006 Sb., který je označován jako „**Institut vykázání**“. Český zákon je inspirován rakouskou legislativou, kde agresor může být vykázán ze společného bydliště již od r. 1997. Jedná se zatím o nejlepší nástroj na ochranu oběti v ČR.⁴

1.2. Definice domácího násilí

V definování domácího násilí a taktéž teoriích o něm panuje jistá nejednotnost. Uplatňují se zde různé ideové přístupy a výkladové koncepce. Důvodů, proč tomu tak je, je mnoho. Jak uvádí PhDr. Ludmila Čírtková v policejním čtvrtletníku: „*Domácí násilí představuje diverzifikovaný, širokospektrální, mnohovýstevný jev, který může nabývat různé skutkové podoby i různé stupně intenzity, a to v různých kombinacích.*“ (Čírtková, 2006). V tomto tvrzení můžeme dát doktorce Čírtkové jediné za pravdu.

Na definice domácího násilí se můžeme dívat z různých pohledů. Domácí násilí například z užšího smyslu definovala Metropolitní Policie z Velké Británie: „*Násilné jednání, ohrožující chování, zneužívání psychické, fyzické, sexuální, ekonomické nebo emocionální mezi dospělými osobami, které jsou nebo někdy v minulosti byly intimními partnery, a to bez ohledu na pohlaví*“⁵

² Finsko, Rakousko, Německo ad.

³ 1.1.2007

⁴ Více uvedeno v kapitole 1.6. Pomoc obětem domácího násilí

⁵ Definice Metropolitní Policie, Velká Británie in: Domácí násilí, Bílý kruh bezpečí, Praha, 2002

Oproti tomu v širším slova smyslu formuluje například Rada Evropy v roce 1985: „*Násilné chování v rodině zahrnuje jakýkoliv čin, nebo opomenutí, spáchané v rámci rodiny některým z jejích členů, které podkopávají život, tělesnou nebo duševní integritu, nebo svobodu jiného člena stejné rodiny, nebo vážně poškozují rozvoj jeho osobnosti*“⁶.

Z dalších definic domácího násilí zde mohu uvést například definici od docenta Oldřicha Matouška zformulovanou ve Slovníku sociální práce: „*Násilné chování mezi dospělými členy existující (popř. bývalé) domácnosti nebo mezi osobami, které mají společné děti. Je motivováno buď vynucováním něčeho jinak nedosažitelného, nebo může být odplatou, a to i na někom jiném, než byl ten, kdo způsobil křivdu.*“ (Matoušek, 2003).

V zásadě je možné, aby násilí vycházelo od kohokoliv a směřovalo vůči komukoliv. V drtivé většině bývá násilí páčeno rodiči na svých dětech a muži na ženách, mezi výjimky však nepatří ani násilí žen na mužích, dětí na rodičích, mladých na starých, starých na mladých.

Svůj pohled na domácí násilí podala také doktorka Marie Vágnerová : „*Domácí násilí lze definovat jako zneužití postavení a moci, kterou pachatel v rodině má. Projevuje se nepřiměřenými požadavky, vybudováváním podřízenosti oběti a kontroly nad jejím životem.*“ (Vágnerová, 2004)

Pro shrnutí: domácí násilí je tedy chování, které u jedné osoby vyvolává strach z osoby druhé, přičemž mezi těmito lidmi existoval nebo existuje blízký vztah. Násilí má různé formy, neustále se opakuje a stupňuje. Abychom ale nezůstali pouze u definic a pokročili dále, v následujících podkapitolách si povíme o tom, jaké mohou být druhy, formy a fáze domácího násilí.

⁶ Doporučení Rady Evropy R(85)4 o násilí v rodině z 26.3.1985

Znaky, druhy a fáze domácího násilí

1.3.1. Znaky domácího násilí

Domácí násilí není mimořádné pro násilí jako takové, ale pro okolnosti, za kterých je páčáno, na kom je páčáno a kde je páčáno. Mezi důležité a typické znaky domácího násilí patří skutečnost, že **agresor i oběť jsou vzájemně blízké a důvěrně známé osoby**. Do znaků domácího násilí spadá také fakt, že se násilné činy uskutečňují na **soukromém místě** mimo dosah veřejné kontroly.

Co se týče četnosti jevu, tak ve vztahu se **neustále opakuje**. Nejde o pouhý jednorázový incident, ale o střídání fáze klidu s okamžiky násilí, po kterých může následovat usmiřování a sliby.

Specifickým znakem domácího násilí je také jeho vzrůstající **intenzita**, kdy ze začátku jde například o pouhé strkání oběti, které může po několika útocích vyústit až v surové bití. Výjimkou jevu není ani jeho **dlouhodobost**. Domácí násilí může ve vztahu přetrvávat i po velmi dlouhou dobu, v řádu několika let.

Neposledním znakem je také **ambivalentní postoj oběti** k agresorovi, který zapříčiňuje to, že se oběť chová jiným způsobem než oběti poškozené cizím pachatelem. Její ochota spolupracovat na potrestání agresora kolísá. Velkou roli zde hraje psychický nátlak agresora na oběť, vyhrožování, víra v polepšení pachatele, obavy z osamocení, finanční a materiální závislost, pocity viny, stud a častokrát i přetrvávající city k agresorovi.

1.3.2. Druhy domácího násilí

Domácí násilí lze rozdělit na jednotlivé druhy, které se z hlediska oběti prolínají a zpravidla se nedějí izolovaně.

Nejvíce viditelným druhem domácího násilí je násilí **fyzické**, neboť zpravidla zanechává stopy v podobě modřin, jizev, popálenin, zlomenin, zaschlé krve apod. Jde

o brutální bolestivé útoky, které s sebou nesou riziko poškození zdraví a v extrémních případech může tento druh násilí vyústit v přímé ohrožení života. Mezi projevy fyzického násilí patří např. bití, píchání ostrými předměty, řezání, pálení, svazování, trhání vlasů, škrábání, ohrožování předměty nebo zbraněmi, kroucení rukou, odpírání jídla či spánku a jiné.

S fyzickým násilím často souvisí násilí **psychické**, ale může se odehrávat samostatně. Zpravidla stojí na počátku rozvíjejícího se řetězce násilí fyzického, později je ohrožená osoba vystavena současně fyzickým útokům, nadávkám a ponižování. Je obtížně dokazatelné, neboť na první pohled není zřejmé, zda je osoba skutečně psychicky týraná. U psychického násilí si zprvu ohrožená osoba nemusí uvědomovat, že jde o násilí, např. mocenská opatření související s žárlivostí si vykládá jako velkou lásku apod. Zahrnuje soustavné ponižování, hrubé nadávání, urážení, zesměšňování na veřejnosti, vyhrožování, zastrasování, snižování osobních kvalit, znevažování schopností ohrožené osoby, využívání mocenských privilegií.

Dalším druhem domácího násilí je násilí **emocionální**. Je orientováno na osoby, zvířata a věci, ke kterým má ohrožená osoba citový vztah. Zaměření na osoby se nejčastěji orientuje na nejbližší lidi z okolí ohrožené osoby (děti, rodiče, sourozenci apod.). Tento druh násilí zahrnuje vyhrožování likvidací domácích zvířat nebo její provedení, ničení věcí patřících do osobního vlastnictví ohrožené osoby či věcí, ke kterým má vztah a představují nenahraditelnou vzpomínku, např. fotografie, dárky od rodičů, zděděné předměty jako památka na předky apod.

Sociální násilí jako další druh se zaměřuje na sociální postavení a prostředí oběti. Zahrnuje izolování ohrožené osoby od ostatních lidí, zablokování telefonu, zákaz vycházení z bytu, kontrola času a sociálních kontaktů apod. V případě, že ohrožená osoba ztratí kontakt s vnějším světem, nemá možnost prodiskutovat svůj problém a srovnávat, dochází u ní k deformaci vnímání reality -normou se pak stává to, co žije, tedy dennodenní násilí.

Násilí, které se dotýká základních potřeb ohrožené osoby, jako je jídlo, bydlení, ošacení apod. se nazývá násilí **ekonomické**. Vyznačuje se zákazem docházení do zaměstnání, nechávání se doprošovat o peníze, kontrolu vydávání peněz a požadování

vyúčtování i nepatrných částek, odmítání financovat stravu, platit nájem, poskytovat ošacení, odebírání peněz, znemožnění disponovat společným účtem apod. V poslední době se rozšiřují případy, kdy si násilná osoba vzala vysoké půjčky, které nesplácela a protože smlouva o půjčce byla uzavřena za doby trvání manželství, firmy vymáhají tyto pohledávky na ohrožené osobě, zatímco násilník mění místo pobytu a není k dohledání.

Posledním druhem domácího násilí je **sexuální** násilí. Je rovněž hůře rozpoznatelné a dokazatelné, neboť zpravidla také nezanechává stopy a odehrává se v intimním prostředí beze svědků (v některých vyhocených případech jsou svědky děti). Zahrnuje znásilnění, vynucování si sexuálního styku nebo sexuálních praktik proti vůli ohrožené osoby, sexuální napadání nebo napadání erotických částí těla, jednání s ohroženou osobou pouze jako se sexuálním objektem atd.

1.3.3. Fáze domácího násilí

Domácí násilí není jednorázovým činem. Má svou vlastní dynamiku, tzv. „kruh domácího násilí“ nebo také „spirálu násilí“. Jedná se o cyklicky se opakující etapy, kdy se střídá období násilí s obdobím klidu a odpuštění. Kruh domácího násilí prochází třemi fázemi:

V 1.fázi ve vztahu vytváří napětí. Agresor bývá rozčilený, žárlivý, podrážděný, zuřivý a explozivní a oběť kritizuje. Oběť se snaží být úslušná, uctívá, pečující, obviňuje sebe sama a snaží se tím, že vyhoví násilníkovi, vyhnout konfliktu.

Ve 2.fázi agresor ztrácí kontrolu nad svým jednáním a dochází k propukání fyzického a psychického násilí. Oběť se v této fázi cítí bezmocná, bojí se a vůči agresorovi cítí zlobu.

Poslední 3.fáze je obdobím usmiřování a lásky. Agresor po období týrání cítí vinu, oběti se snaží omluvit a slibuje jí, že už se násilí nebude nikdy opakovat. Oběť mu věří, vidí naději, že se vztah urovná a agresorovi odpouští.

Tyto tři fáze se neustále opakují. Mění se pouze intenzita týrání, která se zvětšuje a poměr délky trvání jednotlivých fází. Pověšinou se zkracuje třetí fáze a prodlužuje se fáze první a druhá.

1.4. Příčiny domácího násilí

Názory na vznik domácího násilí se liší. Dá se říci, že zde vládou rozdílné názory jak z úst psychologů a sociologů, tak i biologů. Oběťmi jsou v zemích našeho kulturního okruhu mnohem častěji ženy než muži, což vyplývá z přežívajících patriarchálních tradic, které ženě předepisují pasivitu a větší díl odpovědnosti za vztah (případně za rodinu). Proto je DN velkým tématem také pro feminismus.

Při vysvětlování příčin domácího násilí dnes nejvíce dominují multifaktorové přístupy, uplatňují se různé skupiny příčin, jejichž váha může být různá a může se i měnit v závislosti na dalších okolnostech. Jednou z nejznámějších multifaktorových koncepcí je kauzální model D.G. Duttona, který pracuje se 4 strukturálními rovinami zdrojů a příčin domácího násilí: makrosystémové příčiny, ekosystémové příčiny, mikrosystémové příčiny a ontogenetické vlivy (příčiny). U makrosystémové teorie je hlavní příčinou patriarchální hierarchie ve společnosti, jednodušeji nadvláda mužů ve společnosti. Vliv životního a sociálního okolí⁷ na chování jedinců je uvedeno v teorii ekosystémové. U další teorie mikrosystémové existují rizika plynoucí z rodiny jakožto z prostředí, kde se lidé dobře znají. Jedinec zde může být ovlivňován a zároveň zraňován daleko efektivněji. Poslední ontogenetická teorie přihlíží především k individuálním charakteristikám pachatele.

Existují další modely, které se snaží vysvětlit příčiny domácího násilí. Další z nich je také interakční model, který je založen na představě komplementarity chování násilníka a způsobu reagování oběti.

Model dle doktorky Vágnerové považuje za nejdůležitější osobnost agresora, tzn., že hledá vysvětlení ve struktuře jeho osobnostních vlastností či jiných faktorech, které reaktivitu těchto lidí aktuálně nebo dlouhodobě ovlivňují. Z této teorie je

⁷ Nezaměstnanost, chudoba atd.

vymezen typicky rizikový muž a typicky riziková žena, pokud je nahlíženo na muže jako na agresora a na ženu jako oběť. (Vágnerová, 2004). Jejich rozdělení lze shlédnout v následujících kapitole 1.5 Aktéři domácího násilí.

1.5. Aktéři DN

Mezi aktéry domácího násilí spadá vždy agresor a oběť. V některých případech se mohou vyskytnout i svědci domácího násilí, kteří jsou uváděni jako nepřímé oběti. Často jsou jimi děti či další osoby bydlící s agresorem a příjmu obětí v jedné domácnosti. Pro uvedení do problematiky si jednotlivé aktéry více přiblížíme v následujících kapitolách.

1.5.1. Agresor

1.5.1.1. Informace o agresorech

Neexistuje žádný typický pachatel domácího násilí. Dosud nebyl objeven žádný povahový rys, který by byl jako jediný typický pro domácího agresora. S jistotou lze říci, že násilníci i oběti pocházejí z jakéhokoli sociálního, rasového, etnického i ekonomického prostředí. Existuje však řada studií zkoumajících problematiku vzniku násilí a výskytu jednotlivých příznaků u obětí a agresorů. Dle nich lze vypožorovat, které znaky jsou v domácím násilí nejčastěji zastoupeny a proč vznikají. Prvním z nich je statistická skutečnost, že domácí násilí stejně jako násilná kriminalita je spíše doménou mužů než žen. Násilné jednání, kterého se dopouštějí ženy bývá častokrát vyvoláno sebeobranou ženy.

V případě agresorů se mohou objevovat některé rizikové vlastnosti.

Spadá mezi ně například:

- nespokojenost
- nejistota
- úzkostnost
- nízké sebehodnocení
- negativní hodnocení partnerova chování
- konfliktní životní styl

- zvýšená pohotovost reagovat vztekem
- výbušnost
- problémy se sebeovládáním
- pozitivní vztah k násilí
- používání násilí jako prostředku k dosažení cíle
- chybí sociální kompetence a další

Jiný model agresora uvádí doktorka Vágnerová, která považuje za nejdůležitější osobnost agresora, tzn. hledá vysvětlení ve struktuře jeho osobnostních vlastností či jiných faktorech, které reaktivitu těchto lidí aktuálně nebo dlouhodobě ovlivňují. Z této teorie je vymezen typicky rizikový muž a typicky riziková žena (uvedeno v kapitole 1.5.2. Oběť), pokud je nahlíženo na muže jako na agresora a na ženu jako oběť. (Vágnerová, 2004).

Rizikový muž:

- důvody psychické poruchy

V tomto případě může jít o jedince s poruchou osobnosti, především disociálního typu, kteří nemají nezbytné sociální zábrany, jsou konfliktní, egocentričtí, bezohlední, je zde tendence uspokojit pouze své vlastní potřeby.

- závislý na alkoholu nebo drogách

Alkohol má v domácím násilí velmi významnou úlohu. Alkohol funguje při vzniku domácího násilí jako spouštěč, jenž odstraňuje zábrany a aktivizuje agresivní jednání.

- zkušenost z vlastního dětství

Mezi rizikové partnery patří muži, kteří zažili násilí v dětství ve vlastní primární rodině. Buď se sami stali jeho obětí nebo byl svědkem násilí mezi rodiči či jinými členy. Muži se častokrát identifikují se svým otcem a stávají se násilníky.

- vlivem okolností se akcentovaly některé negativní vlastnosti

Partner nebyl původně nepřijatelnou osobností, ale vlivem různých okolností se akcentovaly některé negativní vlastnosti. Příčinou změny může být např. duševní choroba, silný sociální stres, abúzus alkoholu, nezaměstnanost a další.

V této problematice hraje velkou úlohu sebedůvěra partnera. Čím je nižší, tím vyšší je pravděpodobnost agresivní reakce. Vyprovokovat agresora může i mírné jednání druhé strany například v otázkách peněz či sexu. V návaznosti na tyto skutečnosti lze rozlišit několik typů násilníků:

- agresor používající násilí k demonstraci síly (pro účely imponování druhé osobě)
- agresor používající násilí v ohrožení (pro obranu svého ega)
- agresor jednající násilně v zájmu tzv. ohrožených hodnot skupiny, ke které náleží⁸

Americký profesor kriminologie Sherman L.W. rozdělil dle svých studií pachatele domácího násilí na dvě skupiny:

- o násilníci sociálně problémoví – páchají násilí na veřejnosti i v soukromí, mají záznamy v rejstříku trestů
- o násilníci dvojí tváře – tito muži si vytvořili vlastní obraz dokonalého a úspěšného muže, který dokáže zabezpečit rodinu. Nesplňuje-li tato kritéria, je frustrovaný a nespokojený ze svého neúspěchu, což je demonstrováno cíleným násilím proti rodině a partnerce. (Sherman, 1984)

Toto rozdělení nám jen potvrzuje fakt, že se nelze řídit mýty, které jsou ve společnosti rozšířeny o „typickém agresorovi“ domácího násilí. Dle výzkumu STEM⁹ pro BKB a Phillip Morris z roku 2006 se každý druhý člověk starší 15ti let domnívá, že napohled slušní lidé se domácího násilí nedopouštějí. Ve skutečnosti je však domácí násilí pácháno agresory různého věku, sociálního i ekonomického postavení, vzdělání atd., jak již bylo zmiňováno na začátku. Ve všech případech, kdy byli klinicky zkoumáni pachatelé domácího násilí, se ve vzorku zkoumaných osob objevily všechny osobnostní typy, a to od silně se kontrolujícího¹⁰, dominantního a agresivního prototypu až po impulzivního, úzkostně zlostného, slabého¹¹ a podezíravého prototypu pachatele.

⁸ Válková, H.: Domácí násilí ve světle teorií, výzkumů a praktických řešení. Referát na 3.kulatém stole MVČR k domácímu násilí. 6/2003.

⁹ Reprezentativní výzkum o domácím násilí 2006 – pro BKB a PM ČR, společnost STEM, 1 690 respondentů.

¹⁰ tzv. overcontrolling typ

¹¹ tzv. undercontrolled typ

1.5.1.2. Práce s agresory

Na uvedených poznatcích o pachatelích domácího násilí jsou postaveny terapeutické programy. V mnohých západních zemích a zemích Evropy¹² již po několik let tyto programy existují, v České republice zatím nikoli. O tomto problému se však bude v nejbližší době jednat a to ve Výboru pro prevenci domácího násilí Rady vlády pro rovné příležitosti žen a mužů v rámci Národního akčního plánu prevence domácího násilí. Jeho součástí by měly být nejen standardy práce s oběťmi domácího násilí, ale také práce s jeho pachateli. Velkou měrou se o prosazení programu zasazuje ředitel organizace Liga otevřených mužů (LOM)¹³ Martin Jára. Dle provedených výzkumů je dokázáno, že u pachatelů, kteří absolvovali terapeutický program recidiva klesá a je prokázán taktéž vedlejší efekt změny ve vztahu mužů k ženám v obecném měřítku.

Existuje několik druhů programů. Právnička Ellen L.Conwayová ve své knize¹⁴ uvádí hned čtyři druhy terapií pro pachatele domácího násilí:

- o **Model vhledu**, který se soustředí na charakter muže, důvody proč v daných situacích reaguje násilně a zkoumá jeho míru frustrace či případné duševní poruchy.
- o **Model ventilace** odrazuje muže od zadržování hněvu a soustředí se na nenásilné způsoby, kterými může agresor své pocity ventilovat.
- o **Kognitivní behaviorální a psychoedukační model** - programy jsou zaměřené na násilí muže jako na naučené chování, které je nutné odnaučit.
- o **Feministický model**, je modelem posledním. Zde je násilí považováno jako způsob ovládání oběti. V kurzu jsou probírány komunikační a asertivní schopnosti a učení se nenásilným způsobům vyrovnání se s napětím.

Realizátoři programů pro odnaučování násilného chování v rámci rodinného a domácího prostředí jsou toho názoru, že je třeba pro úspěšnost těchto programů dobře vydefinovat cíle, zformulovat kritéria, provést důkladný rozbor osobnosti agresora, klást důraz na jeho motivaci absolvovat program, přijmout plně zodpovědnost za násilné chování a propojit program s justičním systémem.

¹² Například Norsko, Dánsko, Německo, Švýcarsko a další.

¹³ Nezisková organizace podporující rozvoj mužů a mužské identity.

¹⁴ CONWAY, H.L. Domácí násilí. Příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č.135/2000 Sb. Platným od 1.ledna 2007.Praha: Albatros nakladatelství, a.s., 2007. s.125, 126. ISBN 978-80-00-01550-7.

1.5.2 Oběť

Obětí násilného jednání se může stát kdokoliv. V problematice domácího násilí jsou však nejvíce zranitelnou skupinou lidé, kteří jsou určitým způsobem handicapováni, ať už fyzickou konstitucí, sociálním postavením, vysokým věkem a podobně. Mezi časté oběti v tomto případě patří ženy, děti, staří lidé a lidé s tělesným či mentálním postižením. Mezi méně časté oběti dle statistických údajů patří muži.

Z důvodu nejčastějšího výskytu tohoto problému u ženské populace a taktéž z důvodů celkového zaměření práce a podrobnějšího charakterizování konkrétního azylového domu pro ženy – oběti domácího násilí, se budu v této kapitole zmiňovat o oběti jako o ženě. V menší míře zde uvedu také děti, které jsou v případě domácího násilí častými svědky.

1.5.2.1 Žena jako oběť – genderově podmíněný problém

Existují různé přístupy k problematice domácího násilí v souvislosti s týráním žen. Jedním, který v těchto přístupech drží největší slovo je přístup feministický, který vidí příčiny násilí ve strukturální nerovnosti zakotvené v pohlavně-genderovém¹⁵ systému. Domácí násilí je vnímáno jako jeden z důsledků nerovností založených na objektivizování rozdílů mezi muži a ženami, je tedy problémem vyloženě genderově podmíněným. Poukazováno je především jednak na dějinnou rovinu násilí páchaného na ženách, tak i na jeho tradici i legitimitu, která ačkoliv už dnes, alespoň z pohledu práva, nemá svou hodnotu, stále se projevuje skrytě formou ignorování, bagatelizování nebo snahami ospravedlnit agresivitu vedenou partnerem.

Jev je úzce provázán s celkovým nevýhodným postavením žen ve společnosti a stereotypy spojenými s představami o správných ženách a mužích. Ženy jsou běžně označovány jako slabší, nedominantní jedinci, kteří pečují o rodinu, ale samy sebe příliš neprosazují. Naopak stereotypní představy o mužích jsou spojené s rozhodovací silou, vůlí, rozumem i agresí. Jak uvedla koordinátorka kampaně Ženská práva jsou lidská práva Kateřina Plesková: *„Tyto zdánlivě nevinné postoje většiny z nás mají za*

¹⁵ Gender – sociální konstrukt, který vyjadřuje, že vlastnosti a chování spojované s obrazem muže a ženy jsou formovány kulturou a společností.

*následek jak diskriminaci žen i mužů v různých oblastech, tak také velkou míru násilí mužů páchaném na ženách. Je příznačné, že jednou z největších skupin obětí domácího násilí jsou ženy na mateřské dovolené, které jsou doma s dětmi většinou naprosto závislé na svých ekonomicky aktivních partnerech.*¹⁶

V rámci feministického pohledu jde tedy o to, že násilí je vnímáno jako prostředek k uplatnění moci a kontroly nad ženou. Nejedná se o partnerský konflikt motivovaný hněvem, ale o násilí, které je vedeno s určitým záměrem. Doktorka Čírtková k tomuto dodává: „*V případech domácího násilí nejde o duševní poruchy, ale o uplatňování moci a kontroly v duchu psaných i nepsaných norem a rolových stereotypů společnosti. Muži týrající své partnerky uplatňují násilí jako prostředek udržující či obnovující jejich moc (převahu) nad ženou, a proto věří, že budou tolerováni společností*“ (Čírtková 2002/7).

Feministicky orientované teorie jsou ve svých tvrzeních značně zaměřené na formy násilí. V případě domácího násilí se údajně nejedná o násilí afektivní, které by bylo reakcí na silný emocionální prožitek¹⁷, ale je vedeno jasným motivem ve snaze dosáhnout určitého cíle. Instrumentální povahu násilí potvrzuje skutečnost, že agresivní partneři se násilí dopouštějí selektivně, většinou pouze v rámci rodiny a často jen na některých jejích členech. Na veřejnosti naopak působí zcela bezúhonným dojmem. Tento druh chování poukazuje na existenci kontrolních mechanismů, které jsou v rozporu s povahou afektivního násilí.

Dle paní doktorky Čírtkové je týrání a zneužívání partnera nyní vnímáno spíše jako volba či rozhodnutí. Kdyby bylo dotaženo do důsledků, tak by to znamenalo připustit, že zneužívání je agresorem používáno svobodně a strategicky k tomu, aby oběť produkovala chování, které uspokojuje potřebu agresora.

Americký sociolog Michael P. Johnson identifikoval dva typy násilí. První z nich představují jednorázové útoky mezi partnery, kde gender nevstupuje jako hlavní faktor determinující kdo a proč se k násilí uchyluje. Na druhé straně pak stojí násilí, které Johnson nazývá „patriarchálním terorismem“. Tento druh násilí má charakter

¹⁶ Dostupné na: <http://zpravodajstvi.ecn.cz/?x=2057562>

¹⁷ Čímž se má na mysli například hněv, zlost atd.

dlouhodobého, opakovaného týrání, které se odvolává na patriarchální tradice stavějící na autoritě manžela odvozené od jeho genderové role jako muže a jeho cílem je především kontrolovat partnerku a udržovat ji ve vztahu v podřízeném postavení. (Johnson, 1999)

Přibližně 15 let jsou již vedeny diskuse o genderovém rozdělení rolí při domácím násilí. Ačkoliv procentuálně je týraných mužů ve srovnání s týranými ženami podstatně méně a taktéž mnohé studie hovoří prokazatelně o genderovém problému postoje mužů k ženám, lze postupem času očekávat, že dojde například ke změně a ustálení pojmu „syndrom týrané ženy“ na pojem „syndrom týraného partnera“.

1.5.2.2 Informace obětech

V případě domácího násilí neexistuje stejně jako u agresora žádný jednotný profil oběti. Obětí se může stát každá žena nezávisle na věku, vzdělání, kultuře, ekonomickém statutu nebo stylu života. Velkou měrou záleží však na tom, jak na útok agresora zareaguje a zda-li zátěž zvládne již na počátku.

Můžeme si zde nastínit některé rizikové faktory, které však opět nemusí být nutnou podmínkou pro vznik násilí. Jako jeden z faktorů bývá často uváděna disharmonická primární rodina oběti nebo jistá submisivita či nízké sebevědomí ženy. Přiblížit tyto faktory nám může doktorka Vágnerová, která ve svých studiích uvádí stejně jako typicky rizikového muže (uvedeno v kapitole 1.5.1. Agresor) i typicky rizikovou ženu. (Vágnerová, 2004).

Riziková žena:

- nesamostatná, závislá, neschopná bránit se, s nízkou sebeúctou, se syndromem naučené bezmocnosti

Jsou to většinou ženy, které byly v dětství týrány, nepřiměřeně fyzicky trestány nebo sexuálně zneužívány svými otci. Tato zkušenost je může natolik poznamenat, že se z nich stanou ženy s tendencí k závislosti na druhém partnerovi, se svolností k utiskování atd.

- situační zvýšení závislosti ženy na partnerovi

Za určité situace se může stát spouštěčem cokoliv, co ženu činí zranitelnější a závislejší. Může to být například těhotenství, ekonomická závislost, onemocnění atd.

- izolace týrané ženy

Tímto faktem se zvyšuje pravděpodobnost dalšího násilí, pocit beztrestnosti agresora a tak dále odblokování jeho zábran.

Oběti domácího násilí zpravidla provází **posttraumatická stresová porucha**¹⁸, která vzniká jako zpožděná nebo protahovaná odezva na stresovou událost. Což je charakteristické neustálým znovuprožíváním a přetrváváním nepříjemné zkušenosti ve vědomí, spojené například s intenzivním strachem, pocity bezmoci, hrůzy atd. U oběti týrání je potřeba se vyhnout podnětům, které mohou být s nepříjemnou zkušeností spojeny. Psychická, respektive psychofyzilogická reakce na traumatizující zážitek může být různá a může trvat nesterjně dlouhou dobu.

Soubor psychických projevů, které jsou následkem dlouhodobého domácího násilí je označován jako „**syndrom týrané ženy**“. Skládá se z bohaté mozaiky různých projevů, v konkrétním případě mohou být některé symptomy zvýrazněny, jiné naopak ustupují do pozadí. Vznik syndromu týrané ženy je projevem selhání obranných mechanismů, které mohou mít různé příčiny.

U týraných žen dochází ke zvýšené úzkostnosti, pocitům ohrožení, depresím a frustracím. Častá je také omezená schopnost prožívat radost, inhibice citového prožívání či vyhasnutí emocí, které se projevuje převažující citovou otupělostí, apatií a lhostejností ke všemu kolem včetně vlastního utrpení. Dochází také ke ztrátě jakéhokoliv spontánního chování.

Častým pojmem, který je uváděn ve spojitosti s oběťmi domácího násilí je „**naučená bezmocnost**“¹⁹. V podstatě se jedná o neadekvátní zhodnocení dosavadních, neustále se opakujících zkušeností, které vedou k pocitu a názoru, že člověk nemá kontrolu nad výsledky svého jednání, a to dokonce ani v situaci, kdyby tato kontrola byla možná. Žena se naučí, že nemá žádnou kontrolu nad nepříjemnými událostmi a že

¹⁸ Soubor příznaků, které jsou následkem vysoce stresujícího zážitku, jakým je např. přírodní katastrofa, dopravní nehoda, únos vlastní nebo únos člena rodiny, přepadení nebo jiný násilný trestný čin, znásilnění, týrání, válečné konflikty.

¹⁹ Studoval a pojmenoval Martin E. P. Seligman

každý její pokus změnit nepříjemnou událost končí prohrou – propadne letargii a pasivitě. Tudiž dále dochází k pesimistickému pohledu do budoucnosti, kdy převažuje ztráta perspektiv a možnosti pozitivního řešení, což vede až k absolutní rezignaci.

Při dynamice domácího násilí je postup k naučené bezmoci následující:

- V počátečních fázích je oběť projevy násilí ze strany blízkého člověka zaskočena a neutralizuje je pomocí různých mechanismů manipulace s realitou. Utrvuje se v tom, že už se to nebude opakovat, že to zavinila atp.
- V další fázi získává oběť zkušenost, že nemůže násilí kontrolovat. To vede ke ztrátě aktivity a motivace hledat řešení a zároveň se objevuje ztráta sebevědomí, sklíčenosti, apatie a také kognitivní distorze. Oběť je v tomto případě přesvědčena o tom, že je to normální, neexistuje dobré řešení, nikdo jí neuvěří a ani nepomůže.

Z hlediska vnímání sebe sama vede systematické deptání partnerem ke ztrátě sebeúcty, k úbytku sebedůvěry a negativnímu sebehodnocení. Oběť propadá pocitům nejistoty a méněcennosti, je přesvědčena o vlastní neschopnosti, kterou agresor svým chováním posiluje.

Týraná žena si například není jista ani hodnocením toho, co se kolem ní děje. Neví, zda je normální vše snášet, nebo naopak vyjít s problémem za hranice soukromí a hledat pomoc. Nastupuje zde také defenzivní a submisivní chování, které zvyšuje riziko reviktimizace.

Ve vztahu k okolí je u žen nápadná ztráta zájmu, otupělost, uzavřenost, vyhýbání se kontaktu s cizími lidmi. Neustálá tendence vyhovět požadavkům okolí bez ohledu na okolnosti a naprostá podřídivost a neschopnost v prosazování svých práv. Při přímém styku s oběťmi násilí si nelze nevšimnout jejich průvodních projevů, mezi něž například patří nápadná roztěkanost, ostražitost a nebo naopak přílišný klid. Dále vyhýbání se očnímu kontaktu, neudržení pozornosti, nevnímání celkového okolí, zadrhávání v řeči, odbíhání od myšlenek a další.

Ve vztahu k pachateli je často přetrvávající citová vazba, tendence omlouvat jeho chování, litovat jej, bagatelizovat jeho agresi. Týraná žena má také tendenci jeho vinu přičítat někomu nebo něčemu jinému a zdůrazňuje naopak jeho pozitivní stránky.

Oběti také často bezdůvodně přejímají odpovědnost za vznik takové situace, obviňují se za to a trestají se přijetím role oběti. Pro vznik těchto sebezničujících reakcí je podstatná osobní zkušenost s **fenomémem „Jekyll a Hyde“**. Tím se má na mysli zkušenost s dvojí tváří a dvojím chováním partnera, který se dokáže z násilníka proměnit v milujícího muže. Ničí tak ženu střídáním neutrálních či laskavějších podob vztahu s hrubou fyzickou agresí doprovázenou zjevným nepřátelstvím.

Velice úzce se s tímto fenoménem pojí paradoxní vazba týrané ženy na partnera. Tento jev je známější pod pojmem **tzv.stockholmský syndrom**²⁰. Žena je na partnera silně citově fixována a navzdory týrání nevěří, že by mohla být kdekoliv jinde v bezpečí. Tato solidarita může patřit ke podvědomým strategiím přežití oběti.

Vzácností v problematice domácího násilí nebývá ani řešení krajní únikovou obrannou reakcí, a to pokusem o sebevraždu. Opačným extrémem může být zoufalý útok na agresora, kterého může oběť v afektu zabít. Je to zapříčiněno dlouhotrvajícím utrpením, které omezuje schopnost oběti účinně reagovat na agresi pachatele a taktéž se jí bránit.

Důsledky dlouholetého domácího násilí si žena zpravidla nese po několik let a výjimkou nejsou ani následky na celý život.

1.5.2.3. Děti – svědci domácího násilí

Děti jsou častou skupinou nepřímých obětí domácího násilí. Podle údajů nevládní organizace Rosa²¹ za rok 2006 byly děti svědky domácího násilí v 94 % případů (317 dětí z celkového počtu 338 dětí žijících ve vztazích klientek o.s. Rosa).

Děti, žijící v rodinách, kde dochází k domácímu násilí, jsou velmi často nejen svědky, ale i oběťmi domácího násilí. Mohou se taktéž stát prostředkem k manipulaci nebo získání opětovné kontroly nad obětí. Malé děti jsou si, ačkoliv se to nemusí zdát,

²⁰ Pojmenoval americký psychiatr Frank Ochberg.

²¹ HRONOVÁ, M. *Domácí násilí, Sociologická sonda klientek o.s. ROSA a jejich dětí za rok 2006*. Sběr dat: pracovnice o.s.ROSA, ROSA 10.7.2007, s.12,13. Dostupné na: <http://www.rosa-os.cz/index.php?id=26>.

vědomy násilí a čím blíže jim se odehrává, tím více je nepříjemný zážitek poznamenává.

Děti, jako svědci domácího násilí mohou být vlivem zažitého vzorce chování více agresivní a nebo naopak nadmíru bázlivé. Často trpí depresi, psychosomatickými obtížemi a posttraumatickými stresovými poruchami. Viní se za to, že je někdo týrá a jsou přesvědčeny, že si týrání „zaslouží“. Zároveň se cítí vinny i za to, že je týrána jejich matka a že mají svého trýznitele rády. Neustále je provází nejistota a strach z dalšího násilí a z toho, že budou opuštěni.

Důsledky násilí v primární rodině přetrvávají i do budoucnosti a mohou se projevit až při volbě partnera, ve vlastní rodině, partnerských vztazích a výchově vlastních dětí. Děti mají tendenci opakovat chování svých rodičů, neboť jde o naučené chování. Jestliže byl v rodině model tolerance násilí, je velká pravděpodobnost, že se v další generaci opět projeví. Děti, které samy zažily násilí, ať už jako svědci nebo oběti, se mohou později chovat násilně, mohou převzít toto chování za normální a přirozené. Výjimkou v důsledku prožitého násilí také není naopak převzetí role oběti.

1.6. Pomoc obětem domácího násilí

Oběti domácího násilí potřebují při řešení své situace zpravidla pomoc druhé osoby. Pouze ve výjimečných případech je oběť schopna si pomoci sama. K tomu, aby přijala pomoc okolí a nastala fáze změny, je zapotřebí, aby byla oběť motivována něco dělat. Taktéž je nezbytné, aby si uvědomila podstatu svých potíží a dobrovolně se rozhodla.

U obětí domácího násilí existuje velké riziko vystupňování násilí, které se může objevit na různé škále od minima po maximum. Proto existují různá vodítka a metody, jak obětem domácího násilí co nejefektivněji pomoci a případně je informovat o tom, jak odhadnout míru rizika. Jednou z účinných diagnostických metod je SARA DN²², která vznikla v Kanadě a byla transformována pro práci policistů ve Švédsku. Odtud byla rozšířena i do dalších zemí. SARA DN obsahuje 15 strukturovaných otázek na

²² Anglický překlad : Spousal Assault Risk Assessment

rizikové faktory, z nichž pět otázek odhaluje rizikové faktory u násilné osoby v aktuálním vztahu, dalších pět umožní rychle zjistit rizikové faktory opět u násilné osoby v rámci obecných sklonů k násilí, tj. násilných projevů na veřejnosti. Posledních pět otázek pomáhá zjistit rizikové faktory týkající se zranitelnosti osoby ohrožené domácím násilím. Metoda SARA DN v rukou odborníků pomáhá u obětí domácího násilí určit míru rizika a strategii jeho řízení.

Během kontaktu s obětí domácího násilí by pomáhající osoby z problematiky měly oběti poskytnout základní informace o možné ochraně před dalšími útoky. Pro tento účel slouží **Krizový (bezpečnostní) plán**, který není u každé oběti stejný. Při sestavování krizového plánu je nutné pamatovat na to, že by měl vycházet z konkrétní situace dané oběti a být v případě změn neustále aktualizován. Měl by obsahovat sled jednotlivých kroků, které ženě pomohou se násilím vyhnout násilí či zmírnit jeho důsledky.

Součástí krizového plánu může být například:

- vytvoření seznamu telefonních čísel přátel, příbuzných, policie, lékařů, advokátky, organizací poskytujících pomoc obětem násilí, orgánu sociálně právní ochrany dětí atd. Nutné je mít tento seznam vždy při sobě.
- zabezpečení přístupu k telefonnímu přístroji, případně uložit číslo na organizaci pod cizím jménem, mít domluvený signál se sousedy (např. svítí-li venkovní světlo – volejte policii) atd.
- zabezpečení náhradních klíčů od bytu, auta atd.
- zabezpečení balíku s důležitými doklady (OP, pas, rodné listy, průkaz pojišťovny, vkladní knížka, kreditní karta, listiny k bytu, rozhodnutí o svěření dětí do péče, policejní záznamy o dřívějších oznámeních atd.)
- zabezpečení finanční rezervy pro případ nouze či na delší časový úsek
- zabalení pohotovostní tašky obsahující osobní dokumenty své i dětí, léky, věci denní potřeby, hygienické potřeby, hračky atd.
- naplánování možnosti nouzového ubytování (azylový dům, přátelé,...)

Pro příklad zde uvedu návod, co má oběť násilí dělat v případě bezprostředního útoku:

- zavolat Policii ČR – 158, příp. linku 112,
- před příjezdem policie neodklízet případné stopy po násilí,
- s policií je vhodné mluvit bez přítomnosti partnera (např. v jiné místnosti),
- v případě fyzického napadení je dobré navštívit odborného lékaře a nechat si vypracovat odbornou zprávu. Je-li to možné, zdokumentovat zranění (vyfotografovat),
- v případě nezajištění násilného partnera policií, je z bezpečnostního hlediska lepší odejít do specializovaného centra či azylu pro oběti domácího násilí, případně k rodině či známým,
- pokud možno neodcházet bez dětí.

Pro úspěšné řešení problému násilí je velmi důležitá včasná intervence a taktéž spolupráce s různými institucemi a organizacemi, které jsou specializované v problematice a které postupují tak, aby v první řadě zajistili obětem bezpečnost a na základě další spolupráce jí pomohly řešit problémy v oblasti právní, psychologické či sociální.

Oběť se může pro pomoc obrátit na :

- Policii České republiky
- Intervenční centrum
- Poradnu pro oběti domácího násilí
- Azylový dům pro oběti domácího násilí
- Oddělení sociálně právní ochrany dětí
- Soud
- Státní zastupitelství
- Lékaře
- či na jakémkoliv sociální zařízení či instituci, která v případě potřeby poskytne kontakt na příslušné specializované zařízení

Uvedenou nabídku institucí jsem pro tuto práci shrnula do 3 základních typů služeb. Jsou jimi služby psychologické, sociální a právní. Uvedené služby jsou vzájemně propojené a v některých případech spolu splývají.

Ve výčtu jsou pro přehlednost uvedeny především ty nejzákladnější možnosti pomoci, jelikož síť pomoci obětem domácího násilí je velice provázaná. Je tvořena lékaři či manželskými poradnami, ale i organizacemi pracujícími s oběťmi domácího násilí, a také sdruženími těchto organizací, které častokrát svými podnětnými návrhy vedou přímo ke změnám v samotné legislativě státu.

1.6.1. Psychologická pomoc

1.6.1.1. Práce s týranými ženami

Účinné způsoby pomoci týraným ženám spočívají především v **psychologické první pomoci a terapii akutního traumatu**. Obě formy pomoci směřují k psychické stabilizaci obětí, zmírňování stresových stavů a příznaků.

Psychologická první pomoc probíhá přímo na místě trestného činu a poskytují ji psychologové či lékaři, policisté, další členové záchranného týmu, kteří jsou přítomni.

Terapie akutního traumatu mají již na starost psychologové či psychoterapeuti a může být započata již dva dny po incidentu. Psychoterapeutické služby mohou fungovat například v rámci azylových zařízení pro oběti domácího násilí, poraden pro oběti domácího násilí atd., nebo si jej žena hledá mimo tato zařízení. Psychoterapeutická pomoc je velmi důležitá v rozhodovacím procesu o vhodném řešení situace oběti. Dále je významným článkem při nápravě a vytváření účelnějších strategií chování. Psychoterapie má různé podoby. Při práci s oběťmi domácího násilí se nejčastěji používá psychoterapie skupinová a individuální. Méně často již terapie párové. Během skupinové psychoterapie má oběť možnost získat náhled na svou situaci a taktéž může své zkušenosti sdílet s ostatními ženami, které mají podobné problémy.

Dle psychologů Vizinové a Preisse²³ lze terapii následků traumatu rozdělit do tří hlavních fází:

²³ Daniela Vizinová, Marek Preiss – Psychické trauma a jeho terapie. Psychologická pomoc obětem válek a katastrof. Portál. 1999. Praha.ISBN 80-7178-284-X. s.46 - 49

- **Fáze počáteční**

Hlavním úkolem této fáze je vytvoření jistoty a bezpečí uvnitř terapeutického vztahu. Klient prezentuje své obtíže, které vedly k vyhledání pomoci. Terapeutova schopnost klientovi naslouchat a porozumět určuje kvalitu počátku vztahu. Terapeut posuzuje, jaký zvolit postup a za jakých podmínek bude pro klienta vhodný. Dále zvažuje jeho motivaci k terapii a informuje ho o možnostech a dalších okolnostech léčby.

V této fázi práce s následky traumatu je možné použít svědectví jako terapeutickou techniku, jež poskytuje klientovi prostor, aby volně a bez přerušování hovořil o svých nepříjemných zážitcích, a tím v sobě částečně uvolnil vnitřní napětí. V případě dlouhodobé a opakující se traumatizace či po prožití traumatu dávno v minulosti, nebývá jádro samotného problému tak zjevné a projev následků je hůře rozpoznatelný.

Klient si může stěžovat na problémy s chronickou nespavostí, úzkostí, depresí nebo v mezilidských vztazích. Stává se i to, že si klient na traumatickou událost v minulosti nemusí vzpomenout a může ji popírat i při přímém dotazování. Konec počáteční fáze většinou nemá jasné ohraničení, přechod do další fáze je postupný.

- **Fáze zpracování**

Fáze zpracování je založena na pevném vztahu klienta s terapeutem. Terapeut během ní pomáhá klientovi vyjádřit slovy hrůzné, ohrožující, chaotické a nepochopitelné zkušenosti. Psychoterapeut hraje úlohu svědka a spojence, v jehož přítomnosti klient dokáže postoupit hrdinský akt a detailně převyprávět svůj příběh. Během rekonstrukce se traumatické vzpomínky transformují takovým způsobem, že se mohou postupně sloučit s životním příběhem klienta. Velmi dlouho přetrvává zvýšená nedůvěra, která je dána jako následek traumatu. Je nutné, aby terapeut dal klientovi čas, vyjádřil svou trpělivost, účast a důvěru.

V průběhu rozhovoru je nutné si všimnout způsobu klientova projevu, registrovat co řečeno bylo a co ne, na co přiklání klient důraz, čemu se vyhýbá a před čím dlouho

váhá. Pauzy a mlčení mohou být výrazným signálem práce uvnitř klienta. Rekonstrukce příběhu se začíná návratem klienta do života před traumatem, což má svůj význam pro obnovení pocitu smyslu a kontinuity dosavadního života. Dalším krokem je rekonstrukce samotné traumatické události nebo událostí, pospojování jednotlivých obrazů v jeden detailní celek a jeho zařazení do časových a historických souvislostí.

- **Fáze zakončení**

Tato fáze je typická směřováním k budoucnosti, samostatnosti a vytvoření pevných vazeb. Hlavním úkolem je nyní pro klienta zažít od začátku, vystavět si svůj svět a postupně dosáhnout spokojeného fungování jak po stránce psychické, tak i sociální. Klient už je nyní schopný si nejen přiznat to, že se stal obětí a chápat následky traumatizace, ale dokáže se odvrátit od minulosti a vnímat svět v přítomnosti a budoucnosti. Jednoduchým heslem této fáze je: „Vím, že mám sám sebe“. Klient v této fázi hledá v paměti aspekty své osobnosti, kterých si nejvíce vážil a prostřednictvím těchto elementů vzniká nový ideální a reálný obraz sebe samého. Terapeut nabízí klientovi dostatek prostoru pro vyjádření jeho fantazií, tužeb a taktéz pro pokusy o konkrétní činy. Ukazatelem úspěšnosti terapeutické léčby je schopnost klienta radovat se z každodenního života, umět udržet trvalé vztahy, orientovat se na přítomnost a budoucnost a věřit v naději.

1.6.2. Sociální pomoc

1.6.2.1. Intervenční centra

Od 1.1.2007 existují v České republice pro pomoc obětem domácího násilí intervenční centra, které byly zřízeny zákonem 135/2006 Sb. V každém kraji je alespoň jedno intervenční centrum, které by mělo poskytovat bezprostřední individuální psychologickou a sociální pomoc ambulantní nebo azylové povahy a zprostředkovat poskytnutí následné pomoci zejména sociální, lékařské, psychologické a právní.

Jestliže Policie ČR vykáže pachatele domácího násilí ze společného bytu, intervenční centrum je povinno kontaktovat oběť do 48 od chvíle, kdy se od Policie ČR dozví o vykazání. Na intervenční centra se ale mohou obracet osoby ohrožené domácím

násilím i v případě, že nedošlo k vykázání. Všechny své služby intervenční centra poskytují zdarma.

Intervenční centrum může obětem poskytnout:

- Základní informace o tom, jaké může oběť násilí učinit v kroky
- Kontakty na poradny, které poskytují dlouhodobé poradenství
- Pomoc s hledáním azylového bydlení
- Základní právní informace a psychologickou pomoc

1.6.2.2. Azylové domy

Poskytují obětem domácího násilí zázemí, bezpečí a klid pro řešení své obtížné životní situace. Azylové domy jsou registrovány na základě zákona o sociálních službách č. 108/2006 Sb. pod § 57. Služby mohou být státní či nestátní.

Ačkoliv již existuje zákon o vykázání agresora ze společné domácnosti²⁴, přesto se vyskytují případy, kdy žena potřebuje odejít do azylového domu. Možnými důvody může být například přetrvávající strach z návratu agresora do místa bydliště, potřeba soustavné psychologické či právní pomoci atd. V případě pomoci obětem domácího násilí jsou nejvhodnějším řešením **azylové domy s utajenou adresou**. Tyto domy se značně liší od běžných azylových domů s adresou veřejnou. Nabízejí totiž pro oběti maximální bezpečnost a specifickou péči ve formě sociální, psychoterapeutické a právní pomoci a taktéž ve většině případů i pomoc formou krizové telefonní linky.

Hlavním úkolem azylového ubytování s utajenou adresou je především chránit oběť, zajistit jí dostatek času, dát jí prostor a bezpečí pro zotavení z prožitého traumatu, napomoci stabilizovat její psychický a zdravotní stav, vyznat se ve svém problému, pochopit ho a oprostít se od sebeobviňování a pocitu selhání. Sociální pracovníci zprostředkují jednání s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, jsou v kontaktu se soudy, s policií a úřady. Žena má možnost podniknout důležité kroky pro řešení svého

²⁴ Zákon č. 135/2006 Sb.

problému po právní stránce, kdy jde o spory s agresorem ohledně svěření péče o děti, rozvod atd.

Podrobněji je problematika azylových domů s utajenou adresou rozebrána v kapitole 2. Azylový dům s utajenou adresou.

Azylové domy s veřejnou adresou mohou obětí domácího násilí také poskytnout potřebnou pomoc. Zde se však jedná spíše o případy, kdy oběti nehrozí přímé nebezpečí ze strany agresora či se jedná o ženy, které azylový dům využívají jako možnost návazného ubytování a situace se u nich již zklidnila.

Jako další forma pomoci jsou ženám nabízeny **azylové byty**. Většinou fungují v rámci azylových domů pro oběti domácího násilí. Obvykle jsou určeny pro ženy – oběti domácího násilí, které si již prošly azylovým domem s utajenou adresou, pravidelně spolupracují s právníkem a psychologem, jsou stabilizovány a svůj problém již mají alespoň částečně pod kontrolou. Důležitou podmínkou pro pobyt v azylovém bytě je především samostatnost ženy.

1.6.2.3. Poradny pro oběti domácího násilí

Specializované poradny pro oběti domácího násilí nabízejí sociální, psychologickou a právní pomoc. Náplň a činnosti poraden se liší a některá centra poskytují také azylové ubytování. Specializované poradny pro oběti domácího násilí mohou pomoci např.: ve vypracování bezpečnostního plánu, pochopení problematiky domácího násilí, získat náhled, strukturovat násilí, dodat psychickou podporu atd. Poradenství má různé formy pomoci. Patří mezi ně zvláště: telefonické poradenství, internetové poradenství a osobní konzultace formou osobního setkání v místě poradny či mimo ni.

1.6.2.4. Telefonická krizová linka

Telefonické krizové linky jsou nutnou součástí některých z forem pomoci, které byly uvedeny výše nebo fungují zcela odděleně. Tyto linky představují pro mnohé oběti domácího násilí první pomoc, kam se mohou obrátit. Linky jsou většinou

v nepřetržitém provozu, poskytují okamžitou odbornou psychologickou, právní, organizační a morální pomoc.

Nejznámější linkou, která funguje v ČR pro oběti domácího násilí je DONA linka (02/ 5151 1313), která funguje v celostátním měřítku. Krizová linka DONA pro pomoc obětem domácího násilí je první službou tohoto druhu fungující na území České republiky. Její spuštění je možno dnes považovat za první krok při vytváření systému adekvátní reakce na tak závažný jev, jakým je domácí násilí.

Těžiště práce Linky spočívá v poskytování pomoci obětem domácího násilí, jeho svědkům, ale též příbuzným a známým obětí. DONA též nabízí informace pomáhajícím odborníkům, kteří se v rámci výkonu své profese dostávají do živého kontaktu s oběťmi domácího násilí. Konzultanti Linky poskytují okamžitou odbornou psychologickou, právní, organizační a morální podporu obětem domácího násilí, umožňují jim zorientovat se v systému sítě státních i nestátních zařízení.

1.6.2.5. Orgán sociálně právní ochrany dětí

Jestliže v domácnosti, kde dochází k domácímu násilí, jsou přítomny i děti, je nutné informovat sociální pracovníci oddělení sociálně právní ochrany dětí. Děti, které jsou svědky domácího násilí spadají pod speciální sociálně právní ochranu.

Oběť domácího násilí může i Orgán sociálně právní ochrany dětí požádat například:

- o pomoc při sepsání žádosti o svěření nezletilých dětí,
- o pomoc s hledáním krizového, azylového či následného ubytování,
- o kontakty na specializovaná centra pro oběti domácího násilí atd.

1.6.3. Právní pomoc

Co se týče ochrany oběti domácího násilí představuje právní pomoc jednu z velmi významných forem preventivní a primární pomoci. Pro základní uvedení do problematiky uvedu v této podkapitole zákony, které se velmi úzce dotýkají problematiky domácího násilí a poté možnosti následné právní pomoci.

Ačkoliv české právo nedefinuje pojem domácí násilí, od roku 2004 je podle § 215a trestního zákona trestné týrání osoby blízké, žijící ve společném obydlí. Týráním je myšleno úmyslné zlé nakládání s blízkou osobou, vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které tato osoba pocítuje jako těžké příkoří. Může jít např. o :

- bití, pálení či jiné tělesné poškozování,
- psychické násilí,
- sexuální násilí,
- vydírání, zneužívání, vyhrožování,
- nucení k ponižujícím úsluhám nebo jiným činnostem, kterou týranou osobu neúměrně fyzicky nebo psychicky zatěžují.

Trvalost pachatelova jednání je nutno posuzovat v závislosti na intenzitě zlého nakládání. Nevyžaduje se, aby šlo o jednání soustavné nebo delší dobu trvající stejně jako vznik následků na zdraví. Povinností orgánů činných v trestním řízení je stíhat agresora domácího násilí, a to i bez ohledu na skutečnost, zda k němu poškozený dá souhlas.

Nový způsob řešení domácího násilí přinesl zákon č. 135/2006 Sb., který zakotvil nové oprávnění Policie ČR v podobě **institutu vykázání**.

Vykázání je:

- o preventivním opatřením směřujícím k ochraně ohrožených osob,
- o ukládáno bez ohledu na případnou trestněprávní kvalifikaci jednání násilné osoby²⁵.

Postup vykázání:

Zjistí-li policie, že se v daném případě jedná o případ domácího násilí a hrozí zde také další útoky, je oprávněna násilnou osobu na místě ze společného obydlí

²⁵ Policie násilnou osobu vykáže vždy tehdy, zjistí-li, že se v dané věci jedná o případ domácího násilí. Současně pak může být jednání násilné osoby vyšetřováno v rámci trestního řízení, lze-li jednání násilné osoby kvalifikovat jako trestný čin, případně, nedosáhlo-li jednání násilné osoby intenzity trestného činu, je prováděno přestupkové řízení.

vykázat a současně s tím jí zakáže vstup do společného obydlí a jeho bezprostředního okolí na dobu 10 dnů²⁶. Tato doba nemůže být v žádném případě zkrácena.

Vykázaná osoba je povinna neprodleně opustit společné obydlí a vydat policii klíče od společného obydlí. Před tím je jí umožněno si za přítomnosti policie vzít ze společného obydlí výlučně věci sloužící její osobní potřebě, osobní cennosti a dokumenty. Policie poskytne vykázané osobě informace o možnostech ubytování v daném místě, případně jí umožní si ubytování telefonicky zajistit z policejní služebny. Vykázanou osobu policisté poučí o jejích právech a povinnostech.

Ohrožená osoba je policií poučena o možnosti využití psychologických, sociálních nebo jiných služeb v oblasti pomoci obětem násilí. Policie předá ohrožené osobě kontakty na pomáhající instituce v místě bydliště a kontakty na linky s nepřetržitým provozem. Dále poučí ohroženou osobu o možnosti podat návrh soudu na vydání předběžného opatření podle § 76b zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Do 24 hodin od vstupu do společného obydlí policie vypracuje písemné vyhotovení rozhodnutí o vykázání, které do 24 hodin doručí krajskému intervenčnímu centru, které bezodkladně (nejdéle do 48 hodin) kontaktuje ohroženou osobu a nabídne jí svou pomoc, která zahrnuje jednak pomoc psychologicko-sociální, ale také pomoc při uplatňování práv ohrožené osoby (např. pomoc při podání návrhu podle § 76b o.s.ř.).

Od 1. ledna 2007 je policie oprávněna, zjistí-li, že se v daném případě jedná o domácí násilí, násilnou osobu ze společného obydlí vykázat. V České republice bylo v období od 1.1. – 31.12. 2007 prostřednictvím IC celkem evidováno 862 rozhodnutí Policie ČR na základě zákona č. 135/2006 Sb., o vykázání nebo zákazu vstupu násilné osoby do společného obydlí²⁷.

Pachatel domácího násilí se může v rámci rodiny dopouštět těchto dalších trestných činů:

²⁶ Soud může na návrh ohrožené osoby prodloužit trvání předběžného opatření, maximálně však na dobu jednoho roku.

²⁷ Dostupné na : <http://www.mpsv.cz/files/clanky/5002/komentar.pdf>.

- § 197a Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci
- § 213 Zanedbání povinné výživy
- § 215 Týrání svěřené osoby
- § 221 Ublížení na zdraví
- § 222 Ublížení na zdraví
- § 231 Omezování osobní svobody
- § 232 Zbavení osobní svobody
- § 235 Vydírání
- § 237 Útisk
- § 241 Znásilnění
- § 242 Pohlavní zneužívání - zneužití osoby mladší 15 let

V poslední době se ve spojení s domácím násilím také velmi často hovoří o tzv. pronásledování²⁸ - opakované a dlouhodobé obtěžování jiné osoby nevyžádanou a nechtěnou pozorností.

Mezi typické projevy pronásledování patří:

- opakované a dlouhodobé pokusy kontaktovat oběť pomocí dopisů, e-mailů, telefonátů, SMS zpráv, zasíláním různých zásilek s dárky.
- demonstrování moci a síly stalkera pomocí přímých či nepřímých výhrůžek, které v oběti budí oprávněný strach a obavy.
- poškozování a ničení věcí oběti (poškozování osobních věcí, ale i zasílání virů e-mailem atd.)

Nebezpečné pronásledování není v České republice zatím zakotveno do právního řádu. Trestní zákon nebezpečné pronásledování nezná jako pojem ani jako trestný čin. Pokud tedy v praxi dojde k pronásledování, může naplnit znaky trestného činu pouze s dalšími projevy útočníka. Z pohledu občanskoprávního by se pak mohlo jednat o porušování práva na ochranu osobnosti. Z pohledu trestního zákona by mohlo jít např. o trestný čin omezování osobní svobody. Stalking jako takový však zatím trestný není. O zavedení skutkové podstaty trestného činu pronásledování do trestního

²⁸ Angl.překlad: stalking.

zákona se však bude v polovině roku 2008 jednat na zasedání Výboru pro prevenci domácího násilí²⁹.

V případě akutního domácího násilí se může oběť tedy obrátit nejen na policii – volat 158, 156 či speciální policejní skupinu Domácí násilí³⁰. Jestliže je domácí násilí dlouhodobé a prokazatelné, může se oběť obrátit přímo na soud a požádat o vydání předběžného opatření podle §76b občanského soudního řádu a požádat o to, aby soud pachateli přikázal dočasně opustit byt, případně nařídil zákaz oběť kontaktovat. Dále je možné kromě u Policie ČR také podat trestní oznámení přímo na státním zastupitelství.

Další možností právní pomoci je využívání externích právních služeb, které poskytují organizace pracující s oběťmi domácího násilí. Jsou to např.: o.s.Persefona, o.s.Magdalenium atd. Oběť domácího násilí si zde může vyřídit například předběžné opatření, rozvod atd.

1.7. Prevence domácího násilí

Prevence v problematice domácího násilí představuje neopomenutelnou a významnou složku. Lze ji rozdělit na primární, sekundární a terciární. Všechny druhy prevencí spolu úzce souvisí.

1.7.1. Primární prevence

Primární prevence je nasměrována na celou společnost a sehrává klíčovou úlohu při předcházení výskytu tohoto fenoménu. Týká se nejen domácího násilí, ale i samotného postavení žen ve společnosti, podporování rovných příležitostí, boj se stereotypy a za změny v sociální politice.

²⁹ Dostupné na: <http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=30842>.

³⁰ Skupinu domácí násilí byla založena v květnu 2005. Působí v rámci služby kriminální policie a vyšetřování Městského ředitelství Brno Policie ČR. Specializace na problematiku domácího násilí u Policie ČR nemá jinde v naší zemi obdobu. Speciální policejní skupina čítá 12 policistů a policistek a zabývá se veškerými incidenty, které nesou znaky domácího násilí, ať už jde o přestupek, nebo trestný čin. Pracovní doba skupiny je každý všední den od 6 do 22 hodin, ale v případě aktuálního incidentu vyjíždí její pracovník na místo činu v každou denní i noční hodinu.

Do důležitých opatření v primární prevenci spadá navyšování informovanosti a citlivosti k problematice, a taktéž vyvracení mýtů, kterými je domácí násilí opředené. Největším pánem v osvětě veřejnosti je především stát, který má na starost změny v oblasti legislativy a celkového nastavení politiky státu rovnoprávnosti žen a mužů, a může zásadně rozhodovat o podpoře nejrůznějších vzdělávacích a osvětových kampaní působících na veřejnost. Kampaně mohou mít podobu letáků, plakátů, seminářů, televizních pořadů atp.

Další důležitou úlohu hrají média v podobě televize, reklamy, rozhlasu, internetu či tisku. V jejich případě by se nemělo o problematice hovořit z důvodu její senzačnosti, ale měla by o ní pojednávat seriózně a upozorňovat na její závažnost. Velký prostor by měly dostat především dokumentární pořady s autentickými výpověďmi obětí.

Zásadní prevenci proti domácímu násilí může poskytovat také škola. Děti by měly být vzdělávány k toleranci, respektu a řešení konfliktů bez násilí. Ve vzdělávacím programu by neměly chybět informace o domácím násilí, aby se předešlo eliminaci jevu. Vzdělávání se týká taktéž učitelů, kteří by měli být schopni podat nezkreslené informace a případně by měli být vnímaví k možnému násilí, které se může objevit v rodině jeho žáka.

Další podstatnou úlohu hraje v prevenci církve, informovanost lékařů a organizace, které jsou speciálně zaměřené na pomoc obětem domácího násilí. Tyto organizace ve většině případů zajišťují různé přednášky, semináře pro školy či konference pro odbornou i širší veřejnost. Nedílnou součástí těchto aktivit je vydávání informačních letáků, brožur a publikací.

1.7.2. Sekundární prevence

Sekundární prevence funguje především pro tu část společnosti, která se s násilím již někdy setkala či má předpoklady k propuknutí tohoto jevu. Jedná se především o děti, které vyrůstali v prostředí, kde bylo násilí na partnerovi na denním pořádku. Týká se to chlapců, kteří se ve většině případů do dospělosti přenesou agresivní vzorce chování a taktéž dívek, které si hledají pro život opět násilníka.

Pomoci v tomto případě mohou speciální psychologické programy, které se tyto rysy u dětí snaží eliminovat. Na projevy násilí v dospělosti má vliv i postoj společnosti. Dá se tedy říci, že sekundární prevence s primární prevencí úzce souvisí.

Sekundární prevence poskytuje taktéž pomoc pro osoby ohrožené přímým útokům agresora. V tomto případě mohou především nejlépe pomoci legislativní úpravy a azylové domy s utajenou adresou. O tomto se zmiňuje také docent Oldřich Matoušek³¹, který tvrdí, že: „*Podmínkou efektivní sekundární prevence DN je celostátní rejstřík osob, které se ho dopustily, a existence azylových domů s utajenou adresou pro oběti násilí.*“ S panem doktorem musím souhlasit, uvedená opatření zásadně ovlivňují řešení problematiky.

1.7.3. Terciární prevence

Terciární prevence směřuje ke změně násilného chování a k ochraně oběti před další viktimizací.

O terapeutických programech pro pachatele domácího násilí jsem se již zmiňovala v kapitole o agresorech. Ve zkratce se jedná o ucelený soubor psychologické pomoci, kde jsou probírány různé oblasti - zodpovědnost za domácí násilí, zvládání vzteku, pravidla a modely partnerství, komunikace mezi partnery, právní poradenství, atd.

V případě obětí má terciární prevence pomoci obětem formou dlouhodobých psychoterapeutických sezení, které mají za cíl oběť domácího násilí připravit pro návrat do plnohodnotného života, pokud možno již bez násilí. Možnou pomocí před opětovnou viktimizací mohou ženám sloužit i speciální pomůcky, které v případě ataku agresora alarmují policii.

Do prevence proti domácímu násilí se v současné době zapojila i Rada vlády ČR pro rovné příležitosti žen a mužů prostřednictvím **Výboru pro prevenci domácího násilí**.

³¹ Slovníku sociální práce (56 s.)

Hlavním posláním výboru je připravovat podněty pro Radu vlády pro rovné příležitosti žen a mužů, prevence a boj proti domácímu násilí včetně domácího násilí na dětech a seniorech, spolupráce s orgány a organizacemi, zabývajícími se prevencí a bojem proti domácímu násilí.

Činnost výboru je rozdělena do tří prioritních oblastí:

1. Vypracování Akčního plánu prevence a boje proti domácímu násilí, který by vycházel ze zahraničních doporučení a zároveň reflektoval situaci v ČR.
2. Vytvoření standardů pro poskytování služeb obětem domácího násilí a vytvoření preventivních a léčebných programů pro násilníky.
3. Zavedení skutkové podstaty trestného činu nebezpečného pronásledování (stalking) do trestního zákona.³²

³² Dostupné na: <http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=3038>.

2. Azylový dům s utajenou adresou

Azylové ubytování slouží obětem domácího násilí jako jedna z účinných forem pomoci. Stále existují důvody k tomu, aby žena z násilného vztahu odešla z domova, který už jí přestal být vlivem agresora domovem, ale s píše vězením. Většinou to bývá z důvodů ohrožení ženy na životě. Takovou ochranu obětem azylové domy s veřejnou adresou zajistit nemohou, proto existují azylové domy s utajenou adresou. Ohrožené ženě mohou nabídnout na určitý čas bezpečí, klid, pomoc ze strany pracovníků a také čas na zotavení a nabrání sil. Podrobné informace o fungování těchto azylových domů s utajenou adresou si přiblížíme v následujících podkapitolách.

2.1. Vznik a specifika azylových domů s utajenou adresou

Azylové domy pro oběti domácího násilí již mají více než stoletou historii. První azylový dům pro týrané ženy byl založen v roce 1875 v Texasu. Taktéž v sedmdesátých letech, ale o sto let později byly v Americe založeny další dva podobné domy. Velký vliv na jejich zakládání mělo již v prvních kapitolách zmiňované hnutí, které prosazovalo boj proti domácímu násilí. Lidé, kteří měli zkušenosti s problematikou se shodli, že ve velké míře pro pomoc obětem násilí chybí alternativní či přechodná bydlení. Častokrát první pokusy se zakládáním azylových domů vypadaly tak, že ženy, které pracovaly s oběťmi, je ubytovávaly ve vlastních domovech. Tyto tzv. bezpečné domovy existují v zahraničí dodnes a jsou alternativou dočasného bydlení zejména v místech, kde není možné pro oběti zřídit azylové ubytování.

Pro ženy – oběti domácího násilí - je vhodné, mohou –li být umístěny v azylových domech, které jsou přímo určeny pro pomoc obětem domácího násilí. Toto tvrzení má spoustu opodstatnění. Mezi nejdůležitější z nich patří fakt, že ženy, které byly týrány prožily silně traumatizující zkušenost. Symptomy týrané ženy bývají často přirovnávány k symptomům dlouhodobě mučených lidí. Proto je nutné obětem domácího násilí nabídnout příslušnou specializovanou péči v podobě bezpečného azylového ubytování, pomocí z řad proškolených odborníků, přátelskou atmosférou a intenzivní podporou. Velmi pozitivní vliv má na oběti domácího násilí i společenství v azylovém domě, které si ženy mezi sebou utvoří. Spojuje je podobná zkušenost,

vzájemné sdílení zkušeností a jejich pochopení pomáhá ženám získat náhled na jejich situaci. Příkladem takto fungujících azylových domů nám mohou být například sousedi z Rakouska či vzdálenějšího Holandska, kde poradenství a podporu obětem poskytují pouze ženy, mužům je vstup do azylového domu přísně zakázán.

Mezi základní specifika azylových domů s utajenou adresou patří:

- umístění azylového domu v bezpečné, ale rušné lokalitě,
- nainstalovaný elektronický bezpečnostní systém (kamery, poplašné zařízení),
- speciálně vyškolený personál,
- vedení záznamů o klientkách,
- délka pobytu je se pohybuje od 3 měsíců do 1 roku.

Základní služby azylových domů s utajenou adresou:

- právní služby
- psychoterapeutické služby
- sociální služby
- doprovody a podpora při jednání na institucích
- pomoc s dětmi

Podmínky pro příjem klientky:

- žena se může ocitnout nebo v současné době je v situaci vážného ohrožení
- žena nemá možnost jiného bezpečného bydlení
- žena se zaváže, že bude dodržovat řád azylového domu, nesdělování adresy utajeného pobytu, bezpečnostní plán

Pravidla platící pro klientky:

- nutnost podepsat smlouvu o pobytu
- dodržování Provozního a domácího řádu
- povinnost zúčastňovat se specializovaných programů – právní poradenství,

psychologické poradenství, skupinové psychoterapie atd.

- zákaz sdělování adresy azylového zařízení
- zákaz návštěv v azylovém zařízení
- individuální vaření jídel
- zapůjčené nebo vlastní ložní prádlo, ručníky, utěrky
- klientčina odpovědnost za škody
- pošta azylového zařízení je přeposílána na P.O.BOX, v případě klientek je zasílána na jejich Poste restante

2.2. Práce s klientkami v azylovém domě s utajenou adresou

Základní věcí při práci se ženami v azylovém domě je především neustálé podporování. Ženy by měly samy přebrat kontrolu nad svými životy, rozhodovat o sobě a svých dětech. Azylový dům v žádném případě nesmí představovat další místo, které se bude suplovat kontrolu nad klientkou, kterou měl v předešlé době její násilný partner.

Práce sociálních pracovníků v azylových domů spočívá v asistování ženám při naplňování jejich vlastních potřeb a zájmů a při utváření jejich vlastních životů nezávisle na násilných partnerech.

Při kontaktu s obětí domácího násilí musí pracovníci dbát určitých zásad, jak s obětí komunikovat. Mezi ty základní patří zpravidla:

- ❖ empatie,
- ❖ aktivní naslouchání,
- ❖ potvrzování emocí,
- ❖ upřímnost,
- ❖ porozumění,
- ❖ zjistit míru ohrožení oběti domácího násilí,
- ❖ postupné přeorientovávání oběti z minulosti na budoucnost,
- ❖ zpracování individuálního bezpečnostního plánu,
- ❖ podpora při hledání navazujících možností pomoci.

Pro vstupní rozhovor jsou následující doporučení:

- Pokládání jednoduchých a přímých otázek nekonfliktním tónem v bezpečném a důvěryhodném prostředí
- Otázky pro rozklíčování domácího násilí:
 - Jak se nyní cítíte u nás v azylovém domě?
 - Co vás pohnulo k tomu vyhledat azylový dům?
 - Jak se k vám partner choval?
 - Co jste cítila?
 - Kdy to začalo?
 - Jak to začalo?
 - Co vás dnes nejvíc trápí?
 - Jak reagují na násilí děti?
 - Jak to vidíte dál?
 - Jak vám můžeme pomoci?
 - Co od nás očekáváte?
- Během rozhovoru je třeba klientku povzbuzovat, budovat vzájemnou důvěru a naslouchat. Zároveň je dobré potvrzovat zkušenosti oběti:
 - To co se stalo není vaše vina.
 - Nejste sama.
 - Nikdo nemá právo vám ubližovat.

Opatření při vstupu ženy do azylového domu:

- vstupní rozhovor s klientkou o jejích zkušenostech
- zajištění bezpečnosti klientky či jejích dětí
- podpora klientky během jejích pobytu, motivování

Práce s obětí domácího násilí v azylovém domě a jednotlivé fáze:

* **fáze stabilizace**

Po nástupu klientky do azylového zařízení. Klientce je nutné v první řadě dát jí podporu, pochopení a pomoc po stránce emoční, sociální i zdravotní.

* **fáze sebeúcty**

Tato fáze je rozvíjena předchozí fází, kdy se pracuje s potřebami klientky. Poskytována je taktéž zpětná vazba, kotveny jsou úvahy a rozhodnutí klientky o své situaci.

* **fáze zjišťování situace**

S klientkou je probrána míra ohrožení, případně práce s násilnickým partnerem. Na řadu přichází mapování možností řešení klientčiny situace a aktivní zapojení pro realizaci jejích rozhodnutí.

* **fáze budoucnosti**

V této fázi klientka uvažuje nad tím, co se bude dít dál, až odejde z azylového domu. Jakým způsobem se postaví na vlastní nohy. Plánování.

* **fáze samostatnosti**

Poslední fází, odchod klientky z azylového domu. Nové hledání.

Odchod oběti z azylového domu:

- povzbuzení klientky (ujištění o její vlastní hodnotě, povzbuzení k aktivitě),
- připomenutí zásad pro řešení akutního násilí (včasnost, možnosti řešení),
- doporučení k opětovnému navázání vztahů s dřívějšími přáteli,
- popřání hodně síly, navýšit sebevědomí pochvalou,
- ujistit klientku o možnosti návratu do azylového domu v případě opětovného nebezpečí.

2.3. Azylové domy s utajenou adresou v ČR

Azylových domů pro oběti domácího násilí se statutem utajené adresy není v České republice mnoho. Ve většině případů u nás provozují azylové domy pro oběti domácího násilí neziskové organizace. Pro ukázkou zde uvedu ty, se kterými jsem během své praxe s oběťmi domácího násilí zaznamenala nejčastější spolupráci. O o.s.Magdalenium, kde v současné době pracuji, se budu zmiňovat speciálně v podkapitole 2.4.

2.3.1. Občanské sdružení ROSA

Občanské sdružení ROSA se specializuje na poskytování bezplatné, komplexní psychosociální pomoci ženám, obětem domácího násilí. Občanské sdružení ROSA vzniklo v roce 1993 jako nadace, s ohledem na nový nadační zákon se v roce 1998 přeregistrovalo na občanské sdružení. Pracovnice občanského sdružení ROSA prošly řadou odborných školení a výcviků v České republice i zahraničí. Cílem sdružení je uznání domácího násilí jakožto závažného celospolečenského problému a zlepšení systému pomoci ženám, obětem domácího násilí a jejich dětem. Za tímto účelem zařízení spolupracuje se státními a zastupitelskými orgány, policií a neziskovými organizacemi zabývajícími obdobnou problematikou v České republice i v zahraničí.

Informační a poradenské centrum ROSA nabízí:

- jednorázové i dlouhodobé psychologické poradenství,
- sociální poradenství,
- právní poradenství,
- zprostředkování psychiatrické pomoci,
- podporu v náročné životní situaci.

Poskytované poradenství je bezplatné, řídí se etickým kodexem o.s. ROSA. Ke konzultacím je potřeba objednat. V letech 1998 - 2007 bylo poskytnuto celkem 10 148 konzultací³³ celkovému počtu 1483 ženám.

Další služby poskytované o.s. ROSA:

Azylový dům

Občanské sdružení ROSA provozuje azylový dům a byty s utajenou adresou, kde mohou ženy ohrožené násilím v rodině najít bezpečí a klid pro další řešení jejich situace. K pobytu jsou přijímány ženy s dětmi i bezdětné.

³³ Konzultace delší 30 minut.

Telefonická pomoc a SOS linka

Psychosociální poradenství je poskytováno prostřednictvím telefonní linky, která je v provozu ve všední dny během pracovní doby Informačního a poradenského centra. Krizová telefonní SOS linka je v provozu ve všední dny od 9 do 18 hodin a poskytuje krizové poradenství pro oběti domácího násilí. Od roku 1998 do konce roku 2007 na krizovou linku zavolalo 9 372 žen ohrožených domácím násilím.

Internetové poradenství

K problematice domácího násilí centrum poskytuje poradenství také na e-mailové adrese.

Poradenství je poskytováno těmto základním cílovým skupinám:

- oběti domácího násilí,
- příbuzní a známí obětí domácího násilí,
- odborná veřejnost,
- pracovníci neziskových organizací,
- pracovníci státních institucí,

Internetové dotazy jsou odpovídány do 24 hodin (mimo svátky a víkendy).

Prevence domácího násilí

Vedle přímé pomoci ženám, obětem domácího násilí a jejich dětem je o.s.Rosa zaměřená i na prevenci domácího násilí. Organizuje přednášky, semináře či konference k domácímu násilí pro odbornou i širší veřejnost, nedílnou součástí jejích aktivit je vydávání informačních letáků, brožur a publikací.

2.3.2. Občanské sdružení ACORUS

Acorus, občanské sdružení, provozuje Psychosociální centrum Acorus, poskytující osobám ohroženým domácím násilím pomoc v překonávání nepříznivé sociální situace. Poskytované služby respektují lidskou důstojnost, vychází z individuálních potřeb uživatelů a uživatelek služeb, podporují rozvoj samostatnosti a začlenění do běžného života bez přítomnosti násilí. Pomoc je poskytována prostřednictvím služeb azylový dům, odborné sociální poradenství a krizová pomoc.

Poskytované služby:

A. Odborné sociální poradenství

Uživateli a uživatelkami služby odborné sociální poradenství jsou osoby ohrožené domácím násilím.

Základní nabízené činnosti:

Sociálně terapeutické činnosti

- sociálně právní poradenství se sociální pracovníci
- individuální konzultace s psycholožkou nebo terapeutkou
- skupinové terapeutické sezení
- pedagogické poradenství

Pomoc při prosazování práv a oprávněných zájmů

- předávání informací o právech, povinnostech a oprávněných zájmech osob ohrožených domácím násilím;
- hledání společných možností řešení nepříznivé sociální situace;
- doprovod uživatelů/ek služby na jednání (např. k soudu, na úřady apod.);
- eventuálně právní poradenství, v případě složitějších kauz zastupování u soudu;
- pomoc s vyřizováním běžných záležitostí (např. s úředními listinami, korespondencí, při shánění bydlení, zaměstnání, umístění dětí do školy apod.).

Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím

- * zprostředkování navazujících služeb (např. psychiatrických, právních apod.).

Formy poskytování služby:

- Ambulantní služba
- Terénní služba

Poskytována v místech, kde ohrožená osoba poprvé zveřejnila domácí násilí (např. v zaměstnání, na úřadě, u sousedů apod.), v zařízení, kde je ohrožená osoba dočasně umístěna (ve zdravotnickém zařízení, jiném sociálním zařízení apod.), na úřadě m.č. Praha 9, v azylovém domě Acorusu.

B. Krizová pomoc

Uživatelkami služby krizová pomoc jsou ženy nebo ženy s dětmi, které jsou aktuálně ohrožené domácím násilím a ocitly se v situaci, kdy se z důvodu ohrožení nebo akutního krizového psychického stavu nemohou dočasně vrátit do bytu nebo domu, kde dosud bydlely.

- služba je poskytována nepřetržitě po celý rok 24 hodin denně ve formě krizových lůžek (v případě akutní potřeby je možné přijmout napadenou ženu i v noci)
- z důvodu zajištění větší bezpečnosti žen ohrožených domácím násilím není adresa azylového domu běžně zveřejňována
- azylový dům je umístěn v oploceném uzamčeném areálu, který je vybaven bezpečnostním kamerovým systémem
- v případě ohrožení pracovníci a pracovnice azylového domu úzce spolupracují s policií

Základní poskytované činnosti:

Poskytnutí ubytování

- * krátkodobý pobyt na krizovém lůžku po dobu maximálně 5 pracovních dní.

Sociálně terapeutické činnosti

- * krizová intervence,
- * krátkodobá podpůrná terapie s psycholožkou nebo terapeutkou směřující k překonání krizového stavu a dosažení psychické stabilizace.

Pomoc při zajištění stravy

- * vytvoření podmínek pro samostatnou přípravu stravy (k dispozici je společná kuchyň s běžným kuchyňským vybavením a přístroji),
- * eventuálně pomoc při zajištění stravy ve formě potravinového balíčku.

Základní sociální poradenství

- poskytování informací o způsobech řešení, zvládání nebo kompenzace obtíží,
- sociální situace, o právech, povinnostech a nárocích vyplývajících ze systému,
- sociálního zabezpečení, o právních aspektech krizové situace a odborných službách,

- pomoc při prosazování práv a oprávněných zájmů,
- doprovod na jednání (např. k soudu, na úřady apod.),
- sociálně právní pomoc (vypracování žádosti o rozvod, předběžného opatření na vykázní agresivní osoby, svěřením dítěte do péče apod.),
- pomoc s vyřizováním běžných záležitostí (např. s úředními listinami, korespondencí, při shánění bydlení, zaměstnání, umístění dětí do školy apod.).

Formy poskytování služby:

- Pobytová služba

Poskytována v Psychosociálním centru Acorus, kde je kromě vyčleněného krizového pokoje pro tuto službu provozována i služba azylový dům.

- Azylový dům

Uživatelkami služby azylového domu v Psychosociálním centru Acorus jsou ženy nebo ženy s dětmi, které jsou ohrožené domácím násilím.

- Služba je poskytována nepřetržitě po celý rok 24 hodin denně
- Z důvodu zajištění větší bezpečnosti žen ohrožených domácím násilím není adresa azylového domu běžně zveřejňována
- Azylový dům je umístěn v oploceném uzamčeném areálu, který je vybaven bezpečnostním kamerovým systémem
- V případě ohrožení pracovníci a pracovnice azylového domu úzce spolupracují s policií

V zařízení je k dispozici 8 pokojů pro matky s maximálně 3 dětmi, tzn. max. 24 lůžek, včetně dětských postýlek. Pobyť v azylovém domě trvá šest měsíců a je rozdělen do tří fází, jednotlivé fáze se od sebe liší obsahem i formou zaměření. Přestup z jedné fáze do druhé se uskutečňuje na komunitním setkání.

C. Další nabízené služby o.s.Acorus:

- Videotrénink interakcí³⁴

³⁴ Terapeut natáčí pomocí videokamery běžnou situaci v rodině. Sám provede rozbor nahrávky a vybírá z ní momenty nebo sekvence, kdy se komunikace daří nebo takové momenty, které vytvářejí významný rozdíl oproti původnímu pohledu klienta na komunikaci nebo na problém. Ty pak při další návštěvě v rodině ukazuje a hovoří o nich společně s klienty. Klientem je vždy osoba, se kterou byly předem domluveny cíle spolupráce a která je v dané komunikaci angažovaným účastníkem

- Relaxační masáže
- Hry pro matky s dětmi
- Konzultace s terapeutkou
- Výuka anglického jazyka
- Výuka práce na počítači
- Arteterapie (keramika, malování)
- Pohybové hry
- Dětský klub
- Klub Jahoda
- Jednorázové akce pro děti (koncerty, dětský den atd.)
- Používání internetu a pračky

2.3.3. Občanské sdružení Na počátku

Základní snahou občanského sdružení je ochrana nenarozeného života a jeho budoucí zdravý vývoj. Cílovou skupinou jsou těhotné ženy a dívky v počátečním stadiu těhotenství, které jsou svým okolím nebo životní či sociální situací nuceny k interrupci a na základně svého rozhodnutí ji podstoupit nechtějí. Sdružení rovněž pomáhá matkám s dětmi z prostředí aktuálně probíhajícího domácího násilí.

Občanské sdružení provozuje :

- Poradnu, která poskytuje poradenství ženám, které se v souvislosti s těhotenstvím a mateřstvím dostávají do krizové situace. Dále vzdělává a podporuje osobnostní růst žen s důrazem na objevování jejich ženství, procitání v něm a posílení mateřské identity. V neposlední řadě pravidelně informuje širokou veřejnost v oblasti úcty k lidskému životu.
- Azylové domy se statutem utajené adresy se sociálním programem pro těhotné ženy v tísní, které si přejí své dítě donosit, ale ve svém přirozeném prostředí k tomu nemají podmínky, a taktéž pro matky s dětmi, které jsou oběťmi domácího násilí.
- Služby následné péče.

2.4. Azylový dům s utajenou adresou – o.s Magdalenium

Občanské sdružení Magdalenium provozuje azylový dům Helena se s statutem utajené adresy. Vzhledem k cílové skupině, kterou jsou oběti domácího násilí a obchodování se ženami, je toto zařízení jediným svého druhu v Brně.

V azylovém domě Helena pracuji již rok a půl. Za tuto dobu jsem se dostatečně seznámila s tím, jak toto zařízení pro oběti domácího násilí funguje. V této kapitole vám stručně shrnu, jak toto azylové zařízení vzniklo, jaké nabízí služby, jak je ve své pomoci úspěšné a názorně vám na jednom příkladu ukáži, jak vypadá taková práce s klientem.

2.4.1. Informace o azylovém domě Helena

2.4.1.1. Vznik organizace a její vývoj

Občanské sdružení MAGDALENIUM vzniklo v roce 1997 jako reakce na potřebu azylového zařízení pro klientky terénních sociálních pracovníků a zdravotníků v oblasti prevence kriminality, drogových závislostí, dermatovenerologických onemocnění aj. V roce 1998 se podařilo v Brně za podpory Fondu PHARE vybudovat azylové zařízení pro oběti obchodování se ženami s profesionálním týmem pracovníků, kteří byli nápomocni při procesu resocializace - při postupném zařazování klientek, které se staly oběťmi obchodování se ženami, do existujících sociálních struktur a vazeb. Pro nedostatek finančních prostředků na provoz bylo zařízení ke konci roku uzavřeno.

V roce 2001 za obětavé a nenahraditelné podpory pracovníků Magistrátu města Brna (Odbor sociální péče a Odbor správy budov) a Ministerstva vnitra (v rámci Programu prevence kriminality) a ve spolupráci s PORADNOU PRO ŽENY V TÍSNI při nevládní organizaci „Ekologický právní servis“ (dále jen EPS), byl znovu zahájen provoz zařízení občanského sdružení MAGDALENIUM pro ženy v krizových životních situacích, zejména oběti domácího násilí, oběti obchodování se ženami a týrané ženy - projekt „HELENA“.

Po úspěších roku 2001 byl však provoz zařízení z finančních důvodů omezen a zahájen až 3.června 2002. Ihned na počátku obnovení provozu oslovili zástupci zařízení vhodné státní i nestátní instituce, jako jsou Orgány sociálně právní ochrany dětí, Domovy pro matky s dětmi, Manželské a rodinné poradny, Bílý kruh bezpečí, Fond ohrožených dětí, Spondea aj. a navázali s nimi spolupráci, jejímž výsledkem bylo 34 intervencí formou krizové telefonní linky. Cíleně vybraným klientkám, které se na o.s. Magdalenium obrátily o pomoc, byla dle zhodnocení jejich situace poskytnuta právní intervence, zprostředkováno náhradní ubytování v příslušných zařízeních města Brna a poskytnuto krizové lůžko zařízením HELENA.

Od roku 2002 došlo k velké přeměně vnitřních prostor zařízení Helena. Byly upraveny pokoje pro klientky a částečně tím i zvýšena kapacita zařízení. I přes to je však značně nízká. Azylový dům s celkovým počtem 10 lůžek, 5 pokojů je posledních letech celoročně obsazen na 100%, čímž je z těchto důvodů velká část klientely odmítána. Z toho důvodu vedení azylového zařízení usiluje o získání větších prostor. Chce nejen uspokojit větší množství osob ohrožených domácím násilím, ale také zkvalitnit celkovou nabídku služeb o možnost návazného bydlení v chráněných bytech.

2.4.1.2. Charakteristika sociální služby

Název registrované sociální služby dle Zákona č.108/2006 Sb.:

* Azylový dům § 57 - Zařízení Helena

Realizátor služby

Občanské sdružení Magdalenium, Bratislavská 31, 602 00 Brno

IČO a datum registrace: 65 35 19 32, registrace provedena dne 10.4.1997 MV ČR

Kontaktní údaje:

Tel.kontakt: 776 718 459 (non stop)

Doručovací adresa: P.O.Box 113, 657 13 Brno

Email: magdalenium2@volny.cz

Webové stránky: www.magdalenium.cz

Cíl projektu

Cílem služby Helena 2008 je poskytování krizových lůžek s návazným pobytovým programem klientkám a jejich dětem v obtížných životních situacích. V rámci pobytového programu je zajištěna komplexní poradenská péče s důrazem na zpětnou integraci uživatelů služby do plnohodnotného života bez násilí a snižování výskytu sociálně patologických jevů v městě Brně.

Cílová skupina

- Oběti domácího násilí - ženy bezdětné i s dětmi
- Oběti obchodování se ženami - ženy bezdětné i s dětmi

2.4.1.3. Poslání a služby azylového zařízení Helena

Hlavní poslání zařízení Helena

Stabilizace klientky

- Orientace v krizové situaci – tj. pomoci ji pochopit, co se stalo. Klientky, které jsou akutně fyzicky napadeny či sexuálně zneužity se nachází v postresové situaci, kdy nejsou samy schopné pochopit, co se stalo. Trpí pocity viny a sebeobviňují se.
- Vyrovnávání se klientky se situací – čím déle je žena vystavena násilí, tím obtížněji se se svou situací vyrovnává. Nutná dlouhodobá psychologická spolupráce, formou individuální či skupinové terapie.
- Rozšíření sociálního a právního vědomí
- Definování problému a vymezení prostředků řešení
- Zvyšování odolnosti vůči stresům, nácvik asertivního jednání
- Nácvik komunikačních dovedností, zvyšování sebevědomí
- Definování potenciálu klientky a jeho maximální využití

Zpětná integrace klientek do společnosti

- Rekognoskace rodiny
- Diagnostika individuálního rozvoje

- Pomoc při resocializaci
- Pomoc v kontaktu s jinými institucemi
- Poskytování ambulantního psychologického, právního a sociálního poradenství v době po ukončení pobytu v zařízení Helena

Monitoring klientek v době po ukončení pobytu

- Poskytování ambulantního psychologického, právního a sociálního poradenství
- Dlouhodobé podpůrné aktivity vedoucí k zpětné integraci klientky do společnosti

Hlavní aktivity a služby zařízení Helena

A) Azylový dům - zařízení Helena

• Telefonická krizová pomoc

Probíhá na základě standardních pravidel telefonní krizové intervence „TKI“ a linek důvěry a jedná se o pomoc zaměřenou na specifickou skupinu uživatelů tj.oběti domácího násilí. Telefonickou krizovou pomoc poskytují v zařízení Helena sociální pracovníce v rámci svých běžných pracovních aktivit. Odborné zaštitění služby je zajištěno absolvováním výcvikového akreditovaného kurzu v rozsahu 120 hodin. Cílem služby je pomoci volajícím zorientovat se v jejich obtížné životní situaci a poskytnout jim pomoc, která umožní krizovou situaci stabilizovat.

• Krizová pomoc

Tato služba je poskytována v zařízení Helena po dobu pěti dnů. Při prvotním vstupním rozhovoru (stabilizační techniky, krizová intervence) je uživatel seznámen s podmínkami krizové pomoci a je sepsána smlouva o poskytnutí krizového lůžka.

V rámci této pomoci je uživateli k dispozici:

- vstupní psychologický pohovor;
- sociální poradenství a dle situace doprovody k lékaři, OSPOD, odbory soc.péče apod.záleží na konkrétní kazuistice a zakázce způsobu řešení uživatelem;
- vstupní právní poradenství.

Součástí krizové pomoci je i tzv.kontaktní práce v terénu, která obnáší došetření situace uživatele formou přímého kontaktu se sociální pracovníci zařízení Helena v terénu.

- **Pobytový program**

Je vhodný pro uživatele, kteří prošli umístěním na krizovém lůžku a u nichž byly vyloučeny kontraindikace k pobytovému programu. Pobytový program je uživateli zprostředkován na základě smlouvy o poskytnutí přechodného lůžka. To je k dispozici standardně po dobu 6 měsíců, s možností prodloužení pobytu dle spolupráce ze strany uživatele o dalších 6 měsíců.

Základní pravidla pobytu se řídí vnitřními směrnici o.s.Magdalenium, provozním a domácím řádem³⁵ zařízení Helena.

B) Doplnující služby zařízení Helena

- **Psychologické poradenství**

Probíhá v zařízení Helena 1x týdně se zaměřením na vyrovnávání se žen s traumatickými prožitky, posílení sebedůvěry, samostatnosti, práce s pocity viny aj. Psychologické poradenství je také poskytováno cílové skupině externí formou v rozsahu limitovaném finančními prostředky pro příslušné období v Poradně pro děti, mládež a rodinu, Brno.

- **Skupinová psychoterapie**

Probíhá formou otevřených sezení ve dvou skupinách 1x týdně po dobu 12 měsíců. Výhodou je společné sdílení zážitků stejnorodé terapeutické skupiny tj.obětí domácího násilí, čímž se zvyšuje efektivnost práce. Příklad probíraných témat ve

³⁵ Viz. příloha diplomové práce.

skupině: domácí násilí – formy násilí, sebevědomí versus DN, propracování náhledu na DN ve spojitosti se zážitky z dětství a vztahu k rodičům, dopad DN na sebehodnocení a sebejistotu uživatelů aj.

- **Právní poradenství**

Uživatelům služeb zařízení Helena jsou poskytovány bezplatné konzultace z důvodu jejich finanční tísně. Jedná se o konzultace zaměřené na trestní řád, správní řád, rodinné právo apod. Právník seznámí uživatele s jeho právy a způsoby řešení vzniklé situace, sepíše trestní oznámení, návrhy k soudu, ošetřuje práva k dítěti.

Právní poradenství je také poskytováno cílové skupině externí formou v rozsahu limitovaném finančními prostředky pro příslušné období. Externí klientelou jsou uživatelé, kteří již ukončili pobytový program v zařízení Helena, ale jejichž situace vzhledem k obtížnosti případu, ještě nebyla dořešena. Dále se jedná i o nové klienty, kterým byla služba doporučena prostřednictvím telefonní krizové pomoci.

- **Videotréning interakcí**

Je zaměřen na přímou práci s uživateli služby formou videonahrávek běžných situací, se zaměřením na komunikační vzorce ve vztahu matka – dítě. Metoda VTI umožňuje ukázat obětem DN, jak v běžné situaci vystupují a reagují a pomáhá jim zvládat zátěžové situace s eliminací přenosu násilného jednání u dětí.

- **Volnočasové aktivity**

Jsou poskytovány především dětem klientek v době, kdy se matky účastní skupinové psychoterapie tj. každou středu či v době, kdy uživatelé mají možnost využít vzniklý volný čas k vyřízení svých náležitostí na příslušných organizacích v doprovodu sociální pracovnice. Výkon volnočasových aktivit je zajištěn formou DPP pracovníky v sociálních službách §116 b) za účelem výchovné a aktivizační činnosti.

- **Canisterapie**

Od ledna 2008 v azylovém zařízení Helena probíhá pravidelně canisterapie s fenkou Baxie, která prošla canisterapeutickým výcvikem. Této služby mohou využívat děti klientek v pobytovém programu. U dětí rozvíjí: hrubou a jemnou motoriku, podněcuje verbální i neverbální komunikaci, rozvíjí orientaci v prostoru a čase, pomáhá při nácviu koncentrace a paměti, rozvíjí sociální citění, poznávání a složku citovou, působí také v rovině rozvoje motoriky s atributem rehabilitační práce, v polohování a v relaxaci, na druhou stranu ale tam, kde je to třeba, psi podněcují ke hře a k pohybu, zároveň mají velký vliv na psychiku a přispívají k duševní rovnováze a motivaci.

- Materiální výpomoc ze šatníku - celoroční služba, dle potřeb uživatelů
- Doprovody klientek
- Hlídaní dětí
- Poskytování podpůrných aktivit při integraci žen do běžného života
- Průběžná služba dle aktuálních potřeb uživatelů

2.4.1.4. Informace o zařízení

Materiální údaje o AD Helena

Jedná se o zařízení v nájemním domě – ve společnosti dalších bytů v os. vlastnictví. Azylový dům má 10 lůžek (4 pokoje) pro přechodný pobyt a 1 lůžko pro krizový pobyt. Klientky zde mají společné sociální zařízení, sprchu, kuchyňku. Součástí AD je také herní a společenská místnost.

Pokoje v AD a jejich vybavení:

- 2x dvoulůžkové pokoje a 2x třílůžkové pokoje jsou vybaveny skříněmi, psacími stoly, policemi.
- 1x krizový pokoj vybavený pohovkou, postýlkou, skříní, stolem.

Ubytování klientky:

Čekací lhůta klientek na ubytování je podstatně nižší než v běžných azylových domech. AD Helena je schopen ubytovat klientku v krizové situaci do 24 hod. Smlouva klientek o ubytování³⁶ je stanovena na dobu určitou – vždy na 1 měsíc. Průběžně je tato smlouva o ubytování prodlužována.

Význam utajené adresy azylového domu Helena:

- A. Klientkám poskytuje bezpečný úkryt před agresivním partnerem. Nevědomost agresora, ve kterém městě a na kterém místě se klientka zdržuje předchází jeho možným útokům na klientku. Př.: V případě veřejného AD - agresor si na klientku může počkat u obchodu, kam chodívá klientka nakupovat, etc. V případě AD s utajenou adresou toto není možné.
- B. AD s utajenou adresou zajišťuje klientkám bezpečí pro stabilizaci a vyrovnaní se s jejich životní situací, a to i pro jejich děti.
- C. AD s utajenou adresou nabízí klientkám (a jejich dětem) ubytování a služby na dobu, která je potřebná pro jejich psychickou stabilizaci a akutní řešení situace. Pro klientky, které zažily velký psychický otřes se nedoporučuje měnit v krátké době ubytování.

2.4.1.5. Personální zajištění Projektu Helena

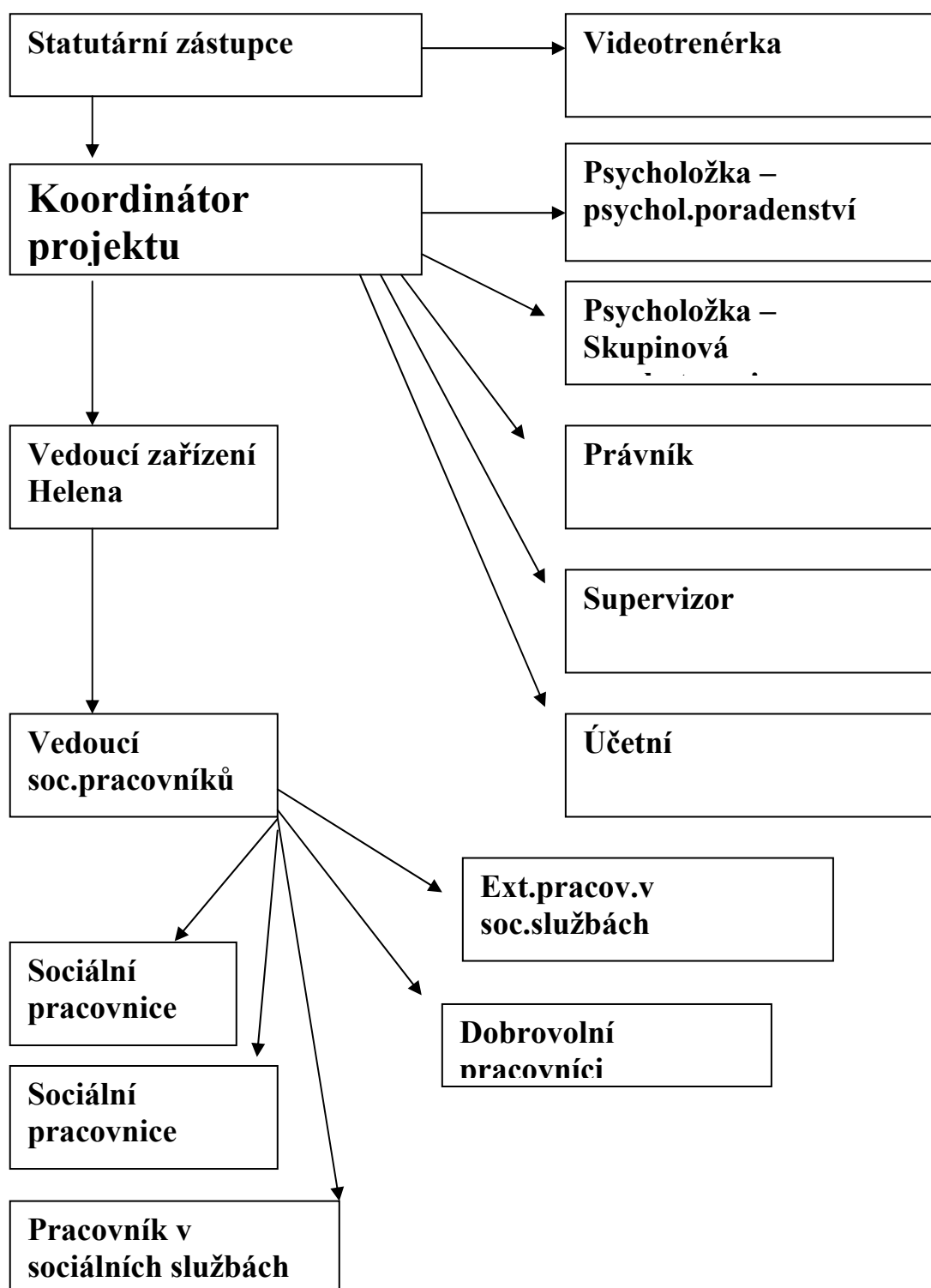
- Statutární zástupce–VŠ, garant projektu
- Koordinátor projektu – VŠ, výcvik v TKI, dvouletý kurz videotréning interakcí, vedení pokladny, fundraising
- Vedoucí zařízení Helena – VŠ, výcvik v TKI, účastník komunitního plánování města Brna
- Vedoucí sociálních pracovníků – SŠ, výcvik v TKI, členem IDT týmu v lokalitě města Brna
- Sociální pracovník 2x – VŠ, VOŠ 2x, účastníci výcviků v TKI – přímá práce s uživateli služeb, poradenství, krizová intervence, doprovody k soudním

³⁶ Viz. příloha diplomové práce

aj. jednání, šetření ve školách, spolupráce s OSPOD aj., členové Ženské platformy, Kordony

- Pracovník v sociálních službách – SŠ, obslužné práce, doprovody na instituce, TKI aj.
- Psycholog – VŠ, 5letý terapeutický výcvik v SK psychoanalýze, soudní znalec v oboru, individuální práce s uživatelem, v případě potřeby i s dítětem, vystavení znaleckých posudků v rámci posouzení rodičovské odpovědnosti, skupinová terapie s interními i externími klientkami v rámci uzavřené a otevřené skupiny
- Právník – VŠ, právní poradenství a zastupování uživatelů u soudních a smírčích jednání, vypracovávání právních podkladů aj.
- Supervizní pracovník – VŠ, vedení individuálních a supervizních sezení, týmová supervize
- Účetní – mzdová agenda, vedení podvojného účetnictví
- Externí pracovníci v sociálních službách
- Dobrovolní pracovníci

Organizační struktura zařízení Helena – grafické znázornění

Supervizní zajištění projektu

Supervizní vedení pracovníků zařízení Helena probíhá formou skupinových sezení, jejichž zaměřením jsou např. tématické okruhy: práce s problémovým klientem, posilování klientek v roli matky, agresivní projevy chování v dětském kolektivu aj. Na základě vyjádřené potřeby ze strany pracovníků zařízení Helena jsou zajištěny i individuální supervizní intervence.

2.4.1.6. Další aktivity pracovníků zařízení Helena

Prohlubování spolupráce v rámci dobrovolného sdružení Koordona a interdisciplinárního týmu³⁷ proti DN v lokalitě města Brna. Zapojení se do komunitního plánování města Brna. Zapojení se do projektu Persefona, realizovaného organizací LLP, formou monitoringu obětí DN.

Dále účast na konferencích, seminářích a akcích spojených s problematikou domácího násilí. Zaměstnanci se každoročně podílí například na realizaci brněnské kampaně **Týden proti násilí na ženách**, která se uskutečňuje vždy ke dni výročí Mezinárodního dne proti násilí na ženách (25.11.). Na pořádání kampaně se společně s o.s. Magdalenium podílí další neziskové organizace, působící v této oblasti, zejména Liga lidských práv, Nesehnutí, Amnesty International Brno a Gender centrum u FSS MU. Zaměstnanci o.s. Magdalenium se v rámci kampaně účastní tiskové konference, happeningu na ulici České, diskusního večera s policisty a umisťují informační panely k dané problematice v prostorách budov MMB, nemocnicích atd.

2.4.1.7. Význam projektu Helena

Co se díky projektu již změnilo

- * změna přístupu veřejnosti k problematice domácího násilí – stoupá informovanost, snaha pomoci obětem;
- * zasvěcení do problematiky spolupracujících institucí (soc.odbory atd.)– častější spolupráce;

³⁷ Více na <http://www.magdalenium.cz/index.php?nid=4875&lid=CZ&oid=752855>.

- * zvětšila se šance pro oběti DN řešit krizovou situaci – díky existenci AD zařízení Helena a jejích služeb;
- * projekt Helena významnou měrou přispívá ke snižování výskytu kriminálních jevů v lokalitě města Brna. Preventivně působí na přenos násilných vzorců chování na nezletilé a eliminuje riziko výskytu patologických jevů;
- * projekt Helena je významným článkem v síti sociálních služeb pro oběti DN v městě Brně a Jihomoravském kraji (návaznost na činnost intervenčních center ČR).

Hodnocení ze strany účastníků

- * zvýšení psych.a sociální odolnosti vůči násilným projevům;
- * zvýšení samostatnosti a kompetentnosti účastníků;
- * zvýšení atraktivnosti na trhu práce;
- * pozitivní zpětné vazby a ohlasy ze strany bývalých klientů AD Helena.

Hodnocení ze strany veřejnosti a zástupců obce/města (medializace projektu)

- * pozitivní hodnocení spolupracujících organizací – stálá poptávka po ubytovacích místech pro oběti DN;
- * udržení spolupráce s organizacemi – předávání kontaktů na naši organizaci svým klientům;
- * pozitivní ohlas ze strany soc.odborů, psychologů, školních zařízení;
- * podpora veřejnosti sponzorskými dary pro zajištění provozu služeb zařízení Helena- vycházení vstříc státních institucí pro prezentaci zařízení Helena.

Jaká je návaznost služby na další aktivity (instituce) v rámci obce/města

- * ubytování pro oběti trestných činů ve městě Brně – uspokojení poptávky;
- * spolupráce s Policií – řešení případů;
- * spolupráce s ostatními institucemi pro oběti DN ale i mimo ně;
- * spolupráce na základě předávání kontaktů – sociální síť ;
- * začlenění klientek zpět do společnosti, práce klientek, ubytování;
- * spolupráce s organizacemi za účelem informovanosti veřejnosti (besedy, infostánky, výstavy atd.) – spolupráce s organizacemi v Ženské platformě;

- * DC Kuřátka – materiální pomoc centra pro klientky AD Helena.

2.4.2. Práce s klienty azylového domu Helena

Jednotlivé kauzy cílové populace, které zprostředkováváme odbornou a zejména včasnou pomoc, jsou komplikované. Jedná se především o oběti DN, které se v době, kdy nás kontaktují, nachází v přímém ohrožení života. Jsou buď ve fázi, kdy akutně prodělaly fyzický atak ze strany násilného partnera nebo na útěku před násilníkem. Ve většině případů se nemohou obrátit s žádostí o pomoc ani na své nejbližší, jelikož násilníci velmi dobře znají sociální síť obětí a mají snahu je vyhledávat. Oběti DN jsou často vystaveny tvrdé realitě, kdy se nacházejí bez dokladů, financí, věcí osobní potřeby, náhradního ubytování, zaměstnání či sociálního zajištění.

2.4.2.1. Metody práce s uživateli služby

A) Metody z hlediska práce s uživatelem v pobytovém programu

- Sociální diagnóza – seznámení se klientem, jeho problémem, společenská závažnost, časová naléhavost.
- Diagnostická metoda– zjišťování a hledání příčin problémů. Stanovení sociální diagnózy (stanovení příčin, stanovuje se na základě rozhovoru s klientem nebo se členy rodiny či soc.pracovníkem).
- Navrhování řešení a plán sociální terapie – plán konkrétní pomoci, který by měl uspokojovat potřeby klienta.
- Sociální terapie a výchovného působení – úprava poměrů klienta formou konkrétní pomoci (konzultace, rozhovory, vyřízení dávky, odkaz na odborníka, rady).
- Ověřování výsledků – přátelské sledování klientů, sledování naplnění individuálního plánu, rozebrání situace. Je významná z hlediska prevence opakování sociálního problému. Hodnocení účinnosti sociální terapie, sociálních opatření, služeb, dávek. Může skončit buď úplným vyřešením sociálního problému nebo částečným vyřešením.

B) Metody z hlediska práce s uživatelem na krizové telefonní lince

- Stabilizační techniky

- Okamžitá pomoc – vytvoření bezpečnostního plánu
- Poradenství
- Informační
- Předání kontaktů
- Nabídka ubytování v zařízení Helena

2.4.2.2. Příklad z praxe

Pro ilustraci uvádím příklad kasuistiky jedné z klientek, se kterou bylo v azylovém domě Helena pracováno v roce 2006/2007.

Klientka: Milena (45 let)

- vzdělání středoškolské
- děti: Lenka 13 let, Michal 11 let, Radka 7 let
- domácí násilí psychické, fyzické a sexuální

Rodinná anamnéza

Primární rodina

Primární rodina klientku již od dětství zneužívala ve svůj prospěch. Rodiče klientky se brzy rozvedli, otec emigroval. Klientka popisovala svoji rodinu, a to především matku, jako velmi přísnou, úzkostnou, považující veškeré projevy lásky za nesmyslné. Paní Milena se nemohla sama v ničem rozhodovat, matka ji vychovávala velmi křesťansky a cokoliv, co klientka chtěla udělat, bylo špatné. V rodině klientky je také zakořeněná šetrivost, která se u klientky projevuje neustálým hromaděním věcí, skladováním všeho nefunkčního apod.

Klientka nemá v rodině žádnou oporu. Neschvalovala jí odchod od manžela zejména z důvodu investování jejich peněz do rodinného domu klientky. Paní Milena však na tuto věc měla pohled jiný a až nyní se jí podařilo, i když s výčitkami, z vlivu matky odpoutat. Klientka i přes všechno příkoří má svoji rodinu velmi ráda, váží si jí, ctí ji.

Manželství

Bylo zjištěno, že klientka je vdaná 18 let. Odešla od manžela z důvodu jeho pedantního chování, kdy vyžadoval nutnou pokoru klientky a často uplatňoval na klientce fyzické násilí. Dalším závažným důvodem bylo šetření ve zneužívání dívky jejím manželem, kterou měla v pěstounské péči. Začala mít strach i o své dvě vlastní dcery Lenku a Radku.

Manžel klientky trpěl častými výbuchy zlosti, klientce sprostě nadával, vyhrožoval ublížením její primární rodině a jí samotné. Vůči klientce používal fyzické ataky jako strkání, tahání za vlasy, házení po klientce různými předměty nebo jen náznaky fyzického útoku. Dle klientky často požíval alkohol. Často po paní Mileně požadoval peníze i přesto, že pracoval a ona pobírala jen dávky SSP. V manželství se objevovalo také psychické týrání, které se u manžela projevovalo ještě před svatbou. Klientka byla agresorem ponižována, utlačována, zstrašována vyhrožováním.

Klientka od manžela odešla již několikrát. Vždy se k němu vrátila nazpět, často tomu bylo na nátlak manžela nebo její rodiny, která s jejím odchodem od manžela nesouhlasila. Manžel častokrát klientku vydíral tím, že pokud se nevrátí, tak si ublíží a zemře apod. Docházelo k tomu i před dětmi, které klientku přemlouvaly, aby se k otci vrátili, jinak umře a bude to jejich vina. Chvíli vše probíhalo dobře, pak se ale vždy vrátily manželovy výkyvné nálady, výbušnost, zlost, fyzická agresivita. Dle klientky k tomu docházelo, když cítil, že je na něm závislá.

Klientka začala mít časem obavy, že její vlastní děti, které má s manželem, nejsou psychicky v pořádku. Dcery se začaly svěřovat s tím, že mají strach, že je bude otec sexuálně zneužívat. Tehdy se klientka rozhodla, že odejde. Ještě před odchodem podala návrh na rozvod a požádala o svěření dětí do své péče.

Klientka musela pro řešení své situace co nejdříve odejít. Po nějaký čas ubytována u své kamarádky, v průběhu té doby dostala děti svěřeny do své péče. Přesto tam však nebylo nadále bezpečno, manžel klientce neustále vyhrožoval, a tak se rozhodla odejít do azylového domu, který jí mohl poskytnout dostatek času pro stabilizaci a následnou sociální, psychologickou a právní pomoc.

Prvotní pomoc klientce

Klientka naše zařízení sama kontaktovala na doporučení lékaře. Sociální pracovníci bylo zjištěno, že je v aktuální krizi, jelikož utíká i s dětmi před svým manželem, který se na ni dopouštěl psychického, fyzického násilí a údajně vyhrožoval i zabitím. Klientka měla okamžitě zájem o osobní setkání, které ji bylo nabídnuto a často předchází samotnému příjmu do azylového zařízení.

Klientka byla zpočátku přijata na krizový pětidenní pobyt, který jí byl po této lhůtě prodloužen na pobyt dlouhodobý. Paní Milena jeví silné známky týrané ženy, a to hlavně po psychické stránce, což se projevovalo nesoustředěností, roztěkaností a obavami z manžela. Klientka chtěla svoji situaci vyřešit po právní, sociální i psychické stránce, zajistit dětem domov na určitou dobu a následně na to přistoupila na spolupráci, která vyplývá z pobytu v azylovém domě.

Klientka se i s dětmi v zařízení Helena velmi dobře adaptovaly. S paní Milenou byl sepsán kontrakt o stanovení služeb a forem řešení její situace, a to v otázce právní, sociální, bytové a dalších návazných službách. Bylo jí doporučeno přeposílání pošty, nabídnuta pomoc s dětmi a psychologické konzultace. Klientka tak měla možnost sama se rozhodnout a doplnit o jakou konkrétní pomoc žádá a co zvládne zařídit sama, bez naší pomoci. Paní Milena měla hlavně zájem o možnosti právních konzultací, protože chtěla dořešit otázku rozvodu a majetkového vypořádání. Velmi uvítala možnosti individuálních psychologických konzultací i pro své děti a zapojila se do programu otevřené skupinové psychoterapie. Z návazných programů pak ergoterapii, volnočasové aktivity a kroužek pro děti.

Právní pomoc

Během první právní konzultace se klientka domluvila s externí právníčkou zařízení Helena na tom, že zastupovat ji bude její stávající advokát, se kterým již jednou žalobu na rozvod sepsali a podali, dokonce proběhlo rozvodové stání, ale potom bylo na doporučení advokáta zastaveno. Důvodem měla být lepší možnost majetkového vyrovnání – ochotnější přístup ze strany manžela. Zde byla ponechána zcela iniciativa na klientce, kdy se svým advokátem spojí a domluví si s ním schůzku.

Klientka se svým právníkem spojila cca za 2 měsíce. Průběžně však byla dotazována ze strany kmenové pracovnice, v jaké fázi rozvod je. S klientkou na toto téma byly vedeny dlouhé konzultace s kmenovou pracovnící o důležitosti rozvodu a jeho včasnosti. Poukazováno na možná úskalí a důsledky setrvání v manželství – manžel klientky má tendence se zadlužovat. Zpětnou vazbou bylo vždy zjištěno, že se klientka rozvést chce, projevovaly se však u ní velké obavy ze setkání s manželem, strach až panická hrůza. S klientkou probíráno, jak by rozvodové stání mohlo probíhat, jak se chovat, jakými metodami jde strach snížit (relaxace, dýchací techniky apod.), jaké jsou opatření u soudu, vytvoření bezpečného plánu odchodu a příchodu k soudu, doprovod jejího právního zástupce a sociální pracovnice zařízení.

Klientka se snažila vyhnout kontaktu s advokátem, nezjišťovala si, kdy by mohlo rozvodové stání proběhnout. Tuto odpověď požadovala často po sociálních pracovnicích. Byla však jasně odkázána na svého advokáta či na Okresní soud, kde se má informovat a to z důvodu osamotnění klientky a přebrání zodpovědnosti na řešení své rodinné situace. To však neučinila. Rozvodové stání po určité době proběhlo a klientka byla s manželem rozvedena. Přítomna byla sociální pracovnice zařízení Helena a advokát.

V otázce majetkového vyrovnání se klientka rozhodla o pokračování spolupráce se svým advokátem. Klientka je spoluvlastníkem rodinného domu. Postup pana advokáta je vzájemná dohoda o prodeji nemovitosti. Pokud exmanžel klientky nepřistoupí na dohodu, bude podávat návrh k soudu. Klientce bylo externí právníčkou zařízení Helena doporučeno, aby si zjistila odhadovou hodnotu rodinného domu. Prodej nemovitosti je pro klientku nejlepší forma řešení, získala by prostředky na své vlastní bydlení. Exmanžela by vzhledem ke svým finančním příjmům vyplácet nemohla, neboť je tvoří pouze dávky SSP, doplatek do životního minima rodiny a výživné.

Co se týče dětí, tak styk otce s dětmi nebyl nijak stanoven a děti otce od této doby neviděly. Otec na děti platí výživné. Sám se styku s dětmi nedomáhá.

Sociální pomoc

Klientka pobírala dávky SSP, doplatek do životního minima, výživné na děti. Bylo písemně a telefonicky oznámeno příslušným institucím, že klientka je ubytována u nás, a kolik zde bude hradit za pobyt, nahlášena také změna doručovací adresy. Kmenová pracovnice kontaktovala OSDPOD, kde bylo zjištěno, že s klientkou nikdy problémy nebyly. Klientka navštěvovala již před pobytem u nás se svými dětmi psychiatricku pro děti a mládež. Důvodem byly depresivně laděné stavy dcery Lenky, která se často zmiňovala o sebevraždě apod. Během pobytu se domluvila na psychoterapii dcery s externí psychologkou zařízení Helena, která probíhala 1x týdně spíše formou her, kreslení, povídání si. Obě dcery i syn navíc docházely pravidelně k psychiatrice 1x měsíčně na terapii i v době pobytu v zařízení Helena. Po pár psychologických sezeních se duševní a psychický stav dcery Lenky zlepšil.

Obě dcery měly hezký vztah k dětem, s dětmi v azylu si vytvořily přátelské vztahy. Problémy ve škole neměly, jak s učením, tak se vztahy s vrstevníky. Obě se značně zlepšily se v komunikaci, začaly být průbojnější.

Se synem Michalem klientka docházela k paní psychiatrice častěji v podzimních měsících, když začala školní docházka. Klientka Michala často nechávala doma, důvodem byly jeho bolesti břicha, lékaře však nenavštívila. Hlavním důvodem byla synova dyslexie a dysgrafie. Z počátku klientka viděla chyby hlavně v pedagogickém vedení jeho třídní učitelky. Často do školy pro Michala chodila a o jeho problému spolu s učitelkou mluvily. Nakonec klientka našla pro Michala místo ve škole pro děti s poruchami učení. Z toho důvodu kmenová pracovnice navštívila novou třídní učitelku a hovořila i s výchovnou poradkyní. Zde obě zmíněné viděly velkou chybu v klientčině vedení. Michal často neměl dodělané úlohy, chodil nepřipraven na hodiny, chyběly mu pomůcky apod. Klientka nedokázala dát dítěti pevný řád a být důsledná ve svých rozhodnutích. Michal tak s matkou dokázal obratně manipulovat a učení doma se vyhýbal, což se odráželo na jeho problémech.

Syn klientky každý čtvrtek docházel na doučovací hodinu, kam mohla chodit i klientka, která tak činila. S klientkou byly vedeny pohovory o důslednosti domácí

přípravy i společně s Michalem. Byl s nimi vypracován učební plán, klientka byla podporována v zodpovědnosti a neústupnosti. Michal motivován k lepším výsledkům.

Syn vzhledem ke svému věku často používal infantilní slovník, stylizoval se do role malého dítěte, vztekal se, vynucoval si vše po klientce brekem. Ve škole měl stejné tendence, kde mu však třídní učitelka dala najevo rázně hranice. Klientka toto neuměla a byla si toho vědoma, chtěla často poradit, jak v určitých situacích ke svým dětem přistupovat. Sama přiznala že neví, jak se svými dětmi, kteří jsou v pubertálním věku mluvit a jak je vychovávat. Tyto otázky řešila s externí psycholožkou zařízení Helena.

Psychologická pomoc

Klientka velmi aktivně spolupracovala s externí psycholožkou zařízení Helena, a to 1x týdně individuálně a 1x týdně docházela na skupinovou psychoterapii. Jelikož externí psycholožka používá psychoanalytickou metodu, klientka se věnovala rozebíráním vztahů ve své primární rodině, hlavně ke své matce. Ve svém věku by však ráda žila po svém, bez toho a by ji rodina mluvila do jejích rozhodnutí a výchovy dětí. Je si vědoma toho, že vždy pro ně udělala všechno, co po ní požadovali. I sňatek s agresorem nebyla její volba, dotlačila ji k tomu rodina. Klientka se neumí vůči své matce bránit, matka bydlí v cizině, nyní se dlouho neviděli, klientka má z kontaktu s matkou obavy. Kvůli tomu nemá ani mobilní telefon, bojí se, že matka si zjistí číslo a bude ji volat a dávat různé úkoly.

Matka klientky vlastní byt v Brně, který pronajímá, přesto že ví, v jaké situaci se klientka s dětmi nachází, byt ji k užívání neposkytl. Klientka je ale ráda, v případě, že by u ní bydlela, musela by matku poslouchat a žít podle jejích pravidel. Toto byl i případ klientky, která přes intervence sociálních pracovníků a paní vedoucí, nebyla schopna vyhodit např. staré oblečení. Klientka měla takové obavy z matky, že těžko vyhazovala nepotřebné věci. Sama na to upozornila a uvědomila si, že to není v pořádku. Chtěla proto pokračovat v psychoterapii.

Dle externí psycholožky zařízení klientka během pobytu učinila pokroky vůči postoji k sobě samé a náhledu na situaci ve své primární rodině. Je však nezpochybnitelné, že i nadále je potřeba intenzivní psychoterapie.

Závěr kmenové pracovnice

Práce s klientkou byla náročná vzhledem k jejím úzkostem, obavám a nerozhodnosti, které pramenily jak z primární rodiny tak ze soužití s agresorem. Vyžadovala mnoho trpělivosti a ponechání volného prostoru k jejím rozhodnutím. Komunikaci znesnadňovala také nedoslýchavost klientky, kdy byla nutná zpětná vazba a kontrola, zda všemu porozuměla a podané informace správně zpracuje.

Témata se opakovaly, výsledky byly minimální. Časem byl u klientky zvolen ráznější přístup a byla konfrontována se svými výroky, výstupy konzultací, reálným náhledem např. na právní záležitosti. Šlo o to, aby klientka sama zhodnotila své reálné možnosti, schopnosti a nebála se sama rozhodnout.

Klientka měla v hovoru tendence odbíhat od projednávaného tématu k jiným. Řešení svého problému často viděla naivně, jednoduše a nebo ho naopak zveličovala. U klientky se začaly změny projevovat až po rozvodu, kdy sama přiznala, že velkou část odpovědnosti nechávala na ostatních institucích a málo se angažovala v řešení problémů, jak svých, tak dětí.

Paní Milena byla během pobytu vedena především k tomu, aby se dokázala sama rozhodnout, nespolehala vždy na pomoc ostatních a byla zodpovědná za své činy. Nutné bylo, aby našla zdravý vztah sama k sobě a zvýšilo se jí sebevědomí. Klientka uvítala hovory o módě, účesech, o celkové změně vizáže. Byly zdůrazňovány její rodičovské kompetence a podporována výchova dětí. S klientkou byla taktéž probírána asertivita v jejím jednání. Paní Milena se rozlišovat mezi tím, zda musí či chce, děláni si radosti, říkat si, má na to právo, mám na to nárok apod.

Klientka vzhledem ke své anamnéze byla snadnou obětí. Měla však velkou snahu, získávala nadhled nad svým životem a dokázala najít ve svých problémech spojitosti. Důležitá byla pochvala klientky a důvěra v ni samotnou, což nikdy předtím nezažila.

Z důvodu bezpečnosti klientky a dětí byly jejich osobní údaje pozměněny. Veškeré informace jsou zveřejněny se souhlasem klientky.

2.4.3. Statistické údaje o domácím násilí v AD Helena (rok 2002 – 2007)

Statistické údaje jsou v zařízení Helena zpracovávány vedoucí zařízení Helena vždy 2x do roka. Vyhodnocují se údaje ve vztahu k interním tak i externím klientům.

Mezi relevantní data organizace patří :

Telefonická krizová linka

- počet hovorů na telefonické krizové linku
- počet klientů telefonické krizové linky

Osobní setkání

- počet osobních setkání

Elektronické kontakty

- počet elektronických kontaktů

Ubytování klienti

- počet klientek ubytovaných v zařízení Helena
- počet klientek bezdětných a s dětmi ubytovaných v zařízení Helena
- počet dětí ubytovaných v zařízení Helena
- obloženost zařízení Helena za celý rok

Externí klienti

- počet externích klientů
- počet klientek odmítnutých k ubytování
- počet klientek odmítnutých z důvodů plné kapacity zařízení

Poskytnuté služby

- počet poskytnutých právních, psychologických a sociálních intervencí
- počet doprovodů, počet hlídání dětí a případně další zjišťované údaje

Dle statistických údajů za rok 2007 byly zjištěny následující skutečnosti:

A. Telefonická krizová linka

- Celkem hovorů týkajících se možného pobytu v zařízení: **209**
 - Celkem volajících klientek ohledně pobytu v zařízení: **120**

 - Celkem bezdětných klientek: **39**
 - Celkem klientek s dětmi: **78**
 - Nezjištěno(zda-li má děti): **3**

 - Celkem odmítnuto bezdětných klientek: **11**
 - Celkem odmítnuto klientek s dětmi: **39**
 - Nezjištěno (zda-li má děti): **2**
- CELKEM odmítnuto klientek z důvodu plné kapacity: **52**

B. Krizové lůžko a pobytový program

Krizové lůžko

Celkem využilo: **18 klientek a 16 dětí**

Počet klientek s dětmi: **10**

Počet klientek bez dětí: **8**

Pobytový program

Celkem využilo: **15 klientek a 15 dětí**

Počet klientek s dětmi: **9**

Počet klientek bez dětí: **6**

Počet klientek ubytovaných s dětmi v AZ Helena v roce 2007: **13 klientek**

Počet bezdětných klientek ubytovaných v AZ Helena v roce 2007: **9 klientek**

CELKEM bylo v roce 2007 ubytováno **22 klientek a 21 dětí**.

C. Počet uživatelů služby

Statistické údaje pro rok 2007:

	Počet uživatelů	Počet intervencí
Ubytování uživatelé v zařízení Helena	43	nesledováno
Telefonická krizová pomoc	171	389
Sociální intervence – externí uživatelé	11	55
Psychologické konzultace	31	199
Skupinová psychoterapie	19	290
Elektronické poradenství	nesledováno	12
Kontaktní práce v terénu	nesledováno	20
Právní poradenství	21	64
Ostatní nezbytné údaje:		
Obloženost zařízení Helena	98,4%	
Věkový průměr ubytovaných uživatelů	40 let	
Celkem za rok 2007	296 účastníků služby	
Celkem za rok 2007	1029 poskytnutých intervencí	

Statistické údaje pro rok 2006:

	Počet uživatelů	Počet intervencí
Ubytování uživatelé v zařízení Helena	26	227
Telefonická krizová pomoc	167	nesledováno
Sociální intervence – externí uživatelé	11	55
Psychologické konzultace	15	159
Skupinová psychoterapie	16	359
Videotréning interakcí	-	27
Kontaktní práce v terénu	15	15
Právní poradenství	11	98
Ostatní nezbytné údaje:		
Obloženost zařízení Helena	111%	
Celkem za rok 2006	250 účastníků služby	
Celkem za rok 2006	885 poskytnutých intervencí + 124 právních a psychol. úkonů	

Ze statistických údajů o obložnosti zařízení Helena vyplývá, že v roce 2007 došlo k mírnému poklesu obložnosti, která se pohybovala na hranici 100%, přičemž v průběhu sledovaného období došlo opětovně k nepřijetí většího počtu uživatelů služby z důvodu právě plně obsazené kapacity pobytového programu.

Ve srovnání s rokem 2006 došlo ke zvýšení celkového počtu uživatelů služby a množství poskytnutých intervencí. Podrobnější statistické údaje zařízení Helena jsou uvedeny v příloze diplomové práce.

3. Výzkumná část práce

Výzkumná část mé diplomové práce se věnuje kvalitativnímu výzkumu práce zaměstnanců s oběťmi domácího násilí v azylovém domě. Vyhodnocování jsem prováděla na základě otevřeného, axiálního a selektivního kódování³⁸. Podrobné informace o průběhu výzkumu a jeho výsledcích je možné získat v následujících kapitolách.

3.1. Výzkumný projekt

Snahou výzkumného šetření bylo proniknout do problematiky azylových domů s utajenou adresou pro oběti domácího násilí prostřednictvím samotných zaměstnanců azylového domu. Vyvstala zde potřeba podat podrobný obraz jevů, vztahů, příčin vyskytujících se uvnitř zařízení, které samo o sobě není pro každého přístupné.

Práce se věnuje pohledu zaměstnance azylového domu na vlastní sebevzdělávací proces, profesionalitu a poskytuje obraz vzájemné interakce mezi pracovníkem a klientem. Nezapomíná také zdůraznit nezbytnost utajené adresy pro pomoc obětem domácího násilí a nelehký proces řešení krizové situace oběti.

3.1.1. Cíl výzkumného projektu

Cílem výzkumu bylo otevřeně vstoupit do dané problematiky a podat výpověď zaměstnanců azylového domu o zkušenostech a komplexním vnímání obětí domácího násilí a práce s nimi.

Podat podrobný popis vzájemné interakce jevů, které se mohou v závislosti na pobytu v azylovém domě s utajenou adresou vyskytnout mezi zaměstnanci a klienty.

³⁸ Převádění informací z jednoho systému znaků do jiného.

Potvrdit, že utajená adresa azylového domu pro oběti domácího násilí je skutečně potřebná a nelze tuto službu jednoduše nahradit azylovými domy s veřejnou adresou.

3.1.2. Cílová skupina

Cílovou skupinou výzkumu jsou zaměstnanci azylového domu pro oběti domácího násilí s utajenou adresou. Konkrétně čtyři sociální pracovníce a jeden psychoterapeut, který v zařízení působí jako externista. Zařazení psychoterapeuta do výzkumu bylo záměrné z důvodu jeho obohacení. Se všemi zkoumanými osobami v azylovém domě spolupracuji.

3.1.3. Metody zpracování

Celý proces zkoumání tvoří kvalitativní výzkum. Informace jsem zjišťovala na základě strukturovaných rozhovorů s každým se zaměstnanců. Ty byly provedeny přímo v azylovém domě, kde zaměstnanci svou práci vykonávají.

Rozhovory byly nahrány na diktafon a přepsány do elektronické podoby. Získaná data jsem se pokusila zpracovat pomocí otevřeného, axiálního a selektivního kódování. Těmito metodami jsem chtěla zjistit pohledy a zkušenosti zaměstnanců na problematiku domácího násilí v azylovém domě s utajenou adresou.

3.1.3.1. Kvalitativní výzkum

Dle Strausse a Corbinové: „*Termínem kvalitativní výzkum rozumíme jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvalifikace. Může to být výzkum týkající se života lidí, příběhů, chování, ale také chodu organizací, společenských hnutí nebo vzájemných vztahů.*“ (Strauss, Corbinová, 1999, s. 10)

Kvalitativní výzkum se snaží interpretovat pohledy subjektů na zkoumaný předmět tím, že výzkumník přejímá jejich perspektivu. Využívá se podrobného popisu

každodenních situací, kde jde především o porozumění akcím a významům v jejich sociálním kontextu.

Při kvalitativním výzkumu se neredukuje počet proměnných ani vztahy mezi nimi, o jejich redukci rozhodují samy zkoumané subjekty. Upřednostňovány jsou otevřené a nestrukturované výzkumné plány. Analýza vychází z velkého množství informací o malém počtu jedinců. Převažuje zájem o reálné celky, interakce mezi aktéry a individuální osudy.

Úkolem kvalitativního výzkumu je vytvoření holistického obrazu zkoumaného předmětu, zachycení toho, jak účastníci procesů situace interpretují a zachycení interpretací těchto interpretací.

3.1.3.2. Rozhovor

Rozhovor je výzkumná metoda, během které se v přímém komunikačním styku tazatel verbální metodou snaží od svého subjektu získat odpovědi na své otázky. Rozhovory mají několik forem, člení se podle několika kritérií.

Ve svém výzkumu využívám formu individuálního **polostrukturovaného** rozhovoru. Při tomto druhu rozhovoru má intervenující předem připravený seznam otázek. Způsob a forma odpovědi na tyto otázky zůstává volná, respondent si sám může vybrat styl odpovědi.

3.1.3.3. Otevřené kódování

Je postup, při kterém dochází k podrobnému rozebírání zkoumaného textu. K označování pojmů, které se v něm vyskytují a přidělením kódu každému z nich. Dalším krokem je seskupování těchto pojmů do kategorií, což nazýváme kategorizací.

3.1.3.4. Axiální kódování

Při tomto kódování dochází k přeskupování jednotlivých kategorií, které se

řídí danými pravidly. Tyto pravidla jsou zahrnuty v tzv. paradigmatickém modelu.

Uspořádání kategorií vypadá následně takto:

Příčinné podmínky – jev – kontext – intervenující podmínky – strategie jednání
a interakce – následky.

3.1.3.5. Selektivní kódování

Staruss a Corbinová uvádí, že je to: „*Proces, kdy se vybere jedna centrální kategorie, která je pak systematicky uváděna do vztahu k ostatním kategoriím. Tyto vztahy se dále ověřují a kategorie u nichž je to třeba, se dále zdokonalují a rozvíjejí.*“ (Strauss, Corbinová, 1999, s. 86)

3.1.4. Popis výzkumu

S každým ze zaměstnanců jsem provedla rozhovor, který se vždy odehrával v kanceláři azylového domu Helena. Každý z rozhovorů trval přibližně třicet až šedesát minut, byl polostrukturovaný a pro každého ze zaměstnanců jsem měla připraveny stejné okruhy otázek. Vše jsem nahrávala na diktafon.

Rozhovory byly zaměřeny na zjišťování názorů a zkušeností zaměstnanců. Šlo tedy šlo především o jejich subjektivní pocity a stanoviska. Pomocí rozhovorů jsem chtěla zachytit pohled zaměstnanců na domácí násilí, na oběti, práci s oběťmi v azylovém domě s utajenou adresou, atmosféru azylového domu a jevy, které jím nutně prostupují. Cíleně jsem se tedy zaměřila právě na sociální pracovníky a psychoterapeuta, neboť jsou s oběťmi v neustálém kontaktu.

Otázky, které byly respondentům pokládány, se týkaly jak klientů, tak i zaměstnanců pracujících v azylovém domě. Po provedení každého rozhovoru se zaměstnancem zařízení došlo na fázi zpracování rozhovoru, kdy bylo nutné slovo od slova z diktafonu přepsat do elektronické podoby. Jakmile byly rozhovory přepsány, došlo na otevřené kódování. Jednotlivé odpovědi na každou otázku bylo nutné přenést do jednoho listu, abych mohla začít hledat jevy a následující souvislosti. Během celého procesu jsem si vypomohla barvami, což proces učinilo přehlednějším a jednodušším.

Nepozměněný přepis rozhovoru a ukázka otevřeného kódování jsou přiloženy v příloze diplomové práce.

3.1.5. Okruhy výzkumných otázek

Otázky jsou rozděleny do tří okruhů:

Zařízení

- dojmy ze zařízení Helena
- názory na utajenou adresu
- srovnání s azylovým domem s veřejnou adresou

Klienti

- charakteristiky přijímaných klientů
- specifika obětí domácího násilí
- informovanost o domácím násilí
- následná pomoc

Zaměstnanci

- vlastní zkušenosti při práci s oběťmi
- práce v týmu
- charakteristiky zaměstnanců

3.1.6. Interpretace výsledků výzkumu

3.1.6.1 Otevřené kódování

Kódováním a následným slučováním jednotlivých kódů do kategorií jsem dospěla k osmi hlavním kategoriím s jednotlivými subkategoriemi. Jsou jimi:

Kategorie č. 1: Utajená adresa azylového domu aneb bezpečnost pro oběti domácího násilí

Subkategorie č. 1: Utajená adresa pro oběti domácího násilí

Všichni zaměstnanci se shodli v tom, že utajená adresa je pro oběti domácího násilí bezpodmínečně nutnou záležitostí z důvodu její ochrany před agresorem.

„Ty ženy to potřebují z důvodu bezpečnosti, tu utajenou adresu.“ AB

„Myslím, že je to nezbytná záležitost azylových domů pro oběti domácího násilí.“ CD

„Co se týká ubytování pro oběti domácího násilí, tak bych zavedla pouze utajenou adresu a možná že v porovnání s naším azylovým domem, tak bych ty podmínky ještě zpřísnila.“ EF

„Jelikož ty klientky nejsou vystaveny tomu, co v azylových domech s veřejnou adresou, kdy násilník vlastně může obcházet domy podle telefonního seznamu defakto a prostě zkoušet jestli tam ta klientka je ubytovaná nebo není, případně jim nehrozí třeba díky tomu pak takové to napadávání cestou na tramvaj od azylového domu a podobně. Takže ta značná ochrana té klientky.“ GH

„Ve smyslu bezpečnosti klientek je to prostě to nejideálnější co může existovat. V každém případě je k problematice domácího násilí bezpodmínečně nutné.“ CHI

Subkategorie č.2: Vztah klientek k utajené adrese

Na otázky týkající se vztahu klientek k utajené adrese všichni zaměstnanci odpověděli stejně, a to tak, že utajenou adresu naopak pro pocit bezpečí vyhledávají.

„Ne, nikdy. Spíš jsme se snažily klientům vysvětlovat z jakého je to důvodu a ony samy nám daly za pravdu, že to tak je. Samy ty adresy klientky vyhledávají. Chtějí být na utajené adrese.“ AB

„Myslím si, že naopak všechny to akorát uvítaly, ale jediný případ kdy to neuvítají, tak když je třeba někdo z Brna a ptají se, jestli může přijít třeba sestra, bratr, maminka a když řekneme, že ne, tak tam to bylo trošku negativní – jako a proč ne, a fakt ani sestra a bylo to u jedné velmi specifické klientky, takže ... jen v jednom případě.“ CD

„Ne, nesetkala, spíš podle mého názoru...sice mi to nebylo klientkami přímo řečeno, ale to prostě poznáš na jejím výrazu nebo už na jejím chování když sem přijdou, že jsou spíše rády, že v utajené adrese vidí větší bezpečí.“ EF

„Toto se mi za celou dobu práce nestalo, většinou je to nebo teda vždycky to bylo ze strany klientek velmi vítané. Jak uslyšely utajená adresa, tak jako jim to naopak dodávalo pocit bezpečí.“ GH

„...spíš naopak je k tomu pozitivní postoj, protože v mnoha případech nechtěly, aby je někdo našel a kontaktoval. Zvláště buďto ten agresor, kolikrát ani ne rodiče, navíc jako mají možnost ony samy se s ostatními kontaktovat a nějak jim to vysvětlit. Můžou odsud normálně odcházet, takže ne, spíš naopak. Na tu určitou dobu jim to naopak dodává pocit bezpečí.“ CHI

Subkategorie č.3: Srovnání azylového domu s utajenou adresou s azylovým domem s veřejnou adresou

V případě srovnání azylového domu s utajenou adresou a azylovým domem s veřejnou adresou respondenti odpovídali, že nelze tyto dva typy zařízení srovnávat. Objevily se zde také zkušenosti s neproškoleným personálem, s tím, že byly oběti domácího násilí v azylovém domě s veřejnou adresou ohrožovány agresorem. Azylový dům s utajenou adresou je tedy nepostradatelnou pomocí pro oběti domácího násilí a azylový dům s veřejnou adresou jej nedokáže v mnohém nahradit.

„...klasické azylové domy nemůžou suplovat tady ty speciální utajené pobyty klientů v AD s utajenou adresou. A to z mnoha důvodů. Oni někteří jejich pracovníci, dovolím si říct většina není vůbec vyškolená, nemá vůbec zkušenosti s obětí domácího násilí, nemá k tomu ani vztah, ani s tím třeba nechtěli nikdy pracovat a jsou na ně takoví striktní, takoví dost docela nepříjemní. A klientky třeba často říkaly, že pokud se svěřily té pracovníci, tak že spíš je nedokázala pochopit.

„...ta utajená adresa je hrozně důležitá, protože pokud klientka odejde, tak ve skoro většině případech ten partner ji hledá, protože ji chce dostat zpátky, je to jeho oběť a ta mu utekla a on ji chce získat zpátky a první co udělá, že si vezme seznam a objedná všechny azylové domy, které mají adresu normální, mnohdy tam čeká na ně, před domem...“ AB

...myslím, že nejde moc srovnávat běžný azylový dům s azylovým domem pro ženy nebo matky, které jsou oběti domácího násilí, protože, každá vždy když jde do azylového domu, tak nikdo jiný nemá potřebu ho vyhledávat, případně s nějakými agresivními, manipulativními nebo jinými na ně to nějak působit, což tady u té skupiny v úvahu připadá, takže neříkám, že ve všech případech... CD

Obětím domácího násilí bych nedoporučila jít bydlet do azylového domu s veřejnou adresou. Určitě se ubytovávají oběti domácího násilí na veřejnou adresu podle stupně závažnosti, podle nebezpečí, které jim hrozí, ale já si myslím, že vždycky se může vyskytnout něco nebo někdo, kdo je ohrozí, a pak prostě ta zkušenost té oběti s tím, že bydlí ...ona přijde do azylového domu s tím, že tady má ochranu, pomoc a že už jí nikdo nemůže ublížit... EF

...měli jsme tady klientky, které třeba k nám přišly z obyčejného azylového domu právě z důvodů, že měly problémy s tím, že třeba přímo před azylovým domem je atakoval agresor nebo přímo docházelo i k útoku na celý azylový dům a pracovníky azylového domu, i ostatní klienty a tady tyto klientky pak uváděly, že opravdu se tady cítí výrazně bezpečněji, víceméně nebyly tady pak stresované i samotnými těmi konflikty, kdy prostě ten agresor opravdu číhal před těmi vchodovými dveřmi, napadal opravdu kde koho... GH

Subkategorie č.4: Riziko prozrazení utajené adresy

Na otázku týkající se rizika prozrazení utajené adresy respondenti odpovídali shodně v tom, že klientky všeobecně nemají tendence adresu prozrazovat. Rizika si však nemusí uvědomit v případě uklidnění situace. Naopak nejčastěji uváděli, že adresu mohou prozradit děti klientek.

„Může to být trošku problém u dětí tu utajenou adresu nevyzradit.“ CD

„...konkrétně se to asi stalo jen jednou a zase uvedu na konkrétním příkladě – klientka tu jednou byla ubytována se svými syny – 12 let a 1 rok. Přijela je navštívit babička, která vyzvedla, myslím, že to bylo ze školy toho staršího vnuka, a doprovodila ho až k zařízení,...“ EF

„Tak ze strany některých klientek opravdu dojde k tomu, že po té prvotní fázi stabilizace a poté, co se ta situace uklidní, tak některé klientky to opravdu poruší a pak dochází právě k těm konfliktům. Protože když tu adresu sdělí, ten agresor sem opravdu může dojít. Časté je také ještě porušování, že vyzradí omylem děti. Takže prostě pokud tam dochází ke styku otce s dítětem, tak je potřeba s těmi dětmi pracovat. Některé děti jsou schopné prozradit i přímo adresu.“ GH

Kategorie č. 2: Učení se za pochodu aneb problematika domácího násilí jako aktuální téma sociální práce

Subkategorie č.1: Zhodnocení současnosti v porovnání s minulostí

V případě zhodnocení současnosti s minulostí ve většině případů respondenti uvedli, že se v oblasti po uplynutí své praxe lépe orientují, ale přesto se musí stále učit něčemu novému.

„Tak určitě je to o znalostech, mám větší přehled co se týče té sociální oblasti. Co se třeba týče i těch jiných institucí, protože hodně zástupců z jiných institucí znám, mám s nimi kontakt. Víím, kam třeba ty

klienty odkazovat. Je to o znalostech, a je to o praxi a myslím si taky, že ta praxe je mnohdy důležitější než škola. I když asi by bylo dobré mít oboje. Ale ve škole je to jiné a v praxi je to taky úplně jiné. Poznala jsem spoustu lidí, spoustu klientek, každý příběh opravdu byl jiný a i teď po těch pěti letech, co jsem tady byla v březnu, tak můžu říct, že se pořád mám co učit.“ AB

„Tak to umím líp, určitě došlo ke změnám. Dostala jsem se do toho. Jak třeba po té legislativní stránce, tak po té praktické, že přicházíš do kontaktu s těmi ženami, řešíš, poznáváš ty příběhy, jak se to vyvíjí. Určitě tam došlo k velkému posunu.“ CD

„No, tak myslím si, že rok je celkem dlouhá doba, ale tak akorát doba, abych se v tady té problematice orientovala...samozřejmě, že se stále učím, stále spoustu věcí nevím, to přiznám, ale chci to vědět, chci se to naučit, takže se vzdělávám...“ EF

„Tak v něčem je to stejné, v něčem tam určitě ta změna je. Jednak mi přijde, že ta práce je pokaždé jiná s každou jinou klientkou, ať už je to v dlouhodobém horizontu nebo v tom krátkodobém, takže je to spíš klientku od klientky jiéý. Jiné problémy trošku, jiná práce, protože je potřeba ke každé klientce přistupovat trochu jinak, ale člověk už má ty zkušenosti, víc kurzů za sebou ...“

„...jednak se vyvíjí právní záležitosti, jednak se mění sociální systém, a co se týče i té krizové intervence, tak si myslím, že doplňovat si své vzdělání i co se týče psychologických věcí. I tam je třeba si rozšiřovat svoje obzory, navíc ne vždycky k nám přicházejí klientky, které by byly úplně bez poruch osobnosti nebo něco takového, takže v případě, že se tady vyskytne klientka, u které se vyskytne třeba problém, se kterým jsme se ještě nesetkaly, tak se vzděláváme za pochodu.“ GH

Subkategorie č.2: Strach zaměstnanců ze styku s agresorem

Co se týče otázky strachu zaměstnanců ze styku s agresorem většina uvedla, že obavy už někdy měla. Respondenti odpovídali, že zvláště ve spojení s těžkým případem klientky či na noční službě.

„Tak byly třeba případy, kdy jsem se opravdu bála...Byl to těžký případ psychického násilí, kdy manžel byl bohatý obchodník, cestoval po celém světě, měl obrovské prostředky, měl také bezpečnostní agenturu a té paní se podařilo utéct do léčebny. Ale on během jednoho dne zjistil kde je a přišel ji tam navštívit... A on kdyby chtěl, tak ji odtud odvede. Byl to těžký případ a paní z toho důvodu nemohla ani u nás být ubytovaná, protože se bála, že on by ji opravdu našel...Ale to jsem se hodně bála, protože jsem byla na noční službě, byla bouřka a já jsem volala do léčebny doktorce a ona mě říká: „Já se taky bojím“, takže jsme se bály obě dvě.“ AB

„Když je tma, tak se bojím, ale jinak ne...“ CD

„Samozřejmě, určitě, kdyby sem přišel nějaký muž...stalo se mi to...A určitě kdyby zazvonil nějaký člověk a vyhrožoval před zvonkem a ptal se, jestli tady máme tu a tu klientku a já bych věděla, že ta klientka tady je, tak bych se určitě obávala. To ano. Protože přeci jenom chlapecká síla ta otevře všechno, že. Takže jsem se obávala, ano.“ EF

„ Ano, měla. Musím říct, že díky tomu, že právě jsem už byla i během studia na praxi v azylovém domě, který měl veřejnou adresu a že se nám tam stalo, že během noční služby nám agresor podpálil vchodové dveře azylového domu. Právě stejná klientka pak byla ubytována zde, tak...Právě pak ještě se stalo, že ona i vyzradila tady tu adresu, tak jako musím říct, že po zkušenosti tady s tím agresorem jsem měla i strach.“ GH

„Ale určitě tam musí být trochu obava nebo trochu ochrana, protože se často se jedná o lidi, kteří mají poměrně těžké psychické obtíže a je velmi těžké určit, zda se tedy dají nějakým způsobem zpacifikovat a uklidnit a nebo jestli vystoupí do nějaké vyšší aktivity. Takže určitě opatrnost je na místě.“ CHI

Subkategorie č.3: Běžný den v práci

Na otázku popsání běžného dne v práci respondenti shodně odpovídali, že se nedá určit typický den v azylovém domě. Dny nejsou nikdy shodné a práce je velmi různorodá.

„...každý den je úplně jiný. Takže nějaký typický den se určit v podstatě nedá. Nedá, já si myslím, že ne. Je to tady různorodé. No, měsíc třeba byl klid a najednou byl telefon a šla jsem na osobní setkání, které se třeba protáhlo, z toho byl rovnou příjem do azylu. Takže chystání pokoje, převlíkání, pak rozhovor s klientkou, a někdy tady byl opravdu klid. To je strašně nárazová práce.“ AB

„ To je vždycky čekání na to, co se stane. Já tomu říkám čekání na průšvih. Každý den je jiný. Určitě ano. Tady nikdy nevíš, kdy ti zazvoní telefon, kdo s čím přijde, co se stane. Jsou třeba nějaké naplánované věci, které jsou potřeba udělat. Jako jsou zápisy, konzultace, individuální plány,, ale není to každou službu. Nevíš, co bude za pět minut, jestli půjdeš do terénu nebo budeš shánět opraváře.“ CD

„ Každý den je samozřejmě jiný. Den pracovníka může být složen z toho, že zvedá telefony, na lince jsou potenciální klientky nebo klientky, které potřebují právní, sociální či psychologické poradenství...“ EF

„Různé. Tím, že ta práce je taková pestrá, tak člověk nikdy neví, jestli bude mít poklidný den a nebo den, kdy je potřeba tři sociální pracovnice, aby se to zvládlo.Říct se to nedá. Pak jsou takové ty nárazové administrativní úkoly, které ještě taky člověka dokážou zaměstnat, takže...Podle práce, je to velmi různé.“ GH

Subkategorie č.4: Spolupráce s ostatními institucemi

Respondenti se u otázky spolupráce s ostatními institucemi shodovali na tom, že v celku funguje, ale vychází zejména z lidí, se kterými je třeba komunikovat.

„Je to o lidech. Ale třeba musím říct, měli jsme zkušenost. Já jsem měla zkušenost s kriminálkou z Ústí nad Labem a tam byl velice perfektní a profesionální přístup a dovolím si říct, že kdyby jsme tam neměli takový kontakt s pánem navázaný, tak že by to pro klientku dopadlo zcela jinak. On nám v mnoha věcech pomohl, poradil a díky tomu vlastně klientka má syna u sebe, nebyl jí odvezen do ciziny a je to díkyjemu. Je to o komunikaci a je to o lidech.“ AB

„Samozřejmě, že nefunguje všechno jak má, to bychom nebyly v Čechách, že? Já si myslím, že to asi nefunguje stoprocentně nikde, v žádném státě.

Ano, je tady snaha o spolupráci, všechny sektory se snaží, trochu se to někde míjí, trochu nějaké ty klacky občas padají pod nohy.“ CD

„Když si potřebuji zjistit nějaké informace na klientku, tak teď je to poměrně obtížné z hlediska ochrany osobních údajů, takže byt' by ostatní pracovníci nechtěli být nepříjemní, tak jsou, protože mi ty informace neposkytnou. Ale jinak nemůžu říct, že bych měla nějaký špatný zážitek s jinými organizacemi. Vždycky se snažily pomoci.“ EF

Kategorie č. 3: Profesní zážitky na celý život aneb práce s obětmi domácího násilí

Subkategorie č.1: Zajímavosti na klientkách

Na otázku, co připadá respondentům na klientkách zajímavé, ve většině případech odpověděli, že je to jejich příběh a individuální zvláštnosti týkající se charakteru a zvyků klientů.

„Tak určitě ten jejich příběh. Jak se do toho dostaly. Většinou mě zajímá vždycky ten důvod, co je donutilo k tomu, že se sebraly a odešly. K čemu tam došlo, co bylo tím impulzem. Pak mě ještě dost často zajímá, protože jsem tím i trochu zabývala i dřív, úplně náhodně, ani jsem nevěděla, že tady budu pracovat...transgeneračním přenosem, takže mě docela zajímá ta primární rodina klientky, jako jak to probíhalo, jestli tam byla nějaká predispozice, nějaký vzorec.“ CD

„Tak hodně specifické je to čím si prošly a že vůbec mají chuť se z toho dostat a zájem na sobě pracovat a komplikovanější je ta situace, když mají děti, to jako musí bojovat za více lidí, ne jenom za sebe. A vůbec to, že se na tu situaci dokáží povznést a že udělají něco pro sebe a to nenechají jenom tak.“ EF

„Tak to těžko říct, tak jako nějak všeobecně. Myslím si, že každá klientka má svůj nějaký takový charakteristický rys nebo zvyk.“ GH

„...třeba nějaká individuální zvláštnost, ...možná taky že se dostaly do tak tíživé situace, že žádné jiné východisko nebylo, kdežto třeba u těch individuálních, tam to mají ty ženy velmi těžké, ale nebojí se s tím partnerem setrávat v té společné domácnosti.

Tady možná jsou zvláštní tím, že vážně tyto situace je jako natolik tíživá, že se musí rychle řešit tady tímto způsobem.“ CHI

Subkategorie č.2: Nezapomenutelný případ klientky

V případě nezapomenutelných klientů respondenti uváděli především subjektivní zážitek s klientkou, závažnost případu nebo sympatie. Vzhledem k velké subjektivitě byly vyprávěné příběhy a zážitky rozdílné. Pro příklad uvedu některé z nich.

„A X to byl opravdu těžký případ, kdy šlo o těžké fyzické násilí a já jsem hodně s X cestovala k nim domů,. Byla jsem u ní doma, když se balila. Hodně jsem jí pomáhala, jezdila jsem s ní každý měsíc k doktorovi, takže jsme jsem s ní i byla u soudu, u rozvodového, snažila jsem se jí podpořit. Hodně jsme toho spolu opravdu zažily, takže na ni vzpomínám. Doted' mi posílá fotky, občas napíše nějaký mail. I když ta situace tam není zrovna u ní dobrá, tak jsem ráda, že to tak je a je to klientka sice hodně náročná a hodně zabíhá v rozhovoru, nedá se taky moc udržet na uzdě, jak se říká, taky na ni hrozně vzpomínám.“ AB

„Byla to poměrně mladá maminka, sem přišla z XX nebo vlastně z XX a byla naprosto fascinující svojí mluvou, temperamentem, klasická XX měla dvě děti, XX pulroční a čtyřletou XXX a tam byl strašně smutný osud té holčičky, u té nejmenší to ještě člověk neví, jak se to bude vyvíjet, ale mě tam naprosto fascinovala XX. A myslím si, že to mě poznamenalo a můžu říct, že po tom půl roce nebo jak je to dlouho co odešla, tak já nad tím ještě dost často teď přemýšlím. Tam právě byl obrovský přenos od toho partnera klientky, kdy vlastně XX aplikovala jeho chování na maminku a mívala naprosto nepřičetné záchvaty vzteku, že se až pozvracela, trhání vlasů, válení po zemi, ty pičo já tě zabiju, kopala do maminky a tak, takže to bylo opravdu pro mě hodně silné.„Možná proto, že jsem tady byla krátce a viděla jsem, že člověk si projde, pročte spoustou teorie, ale když to pak vidí naživo, opravdu jak to funguje na ty děti, tak to mě zasáhlo teda. To, některé scény to mám jak fotku a ta prostě mě asi nevymizí.“ CD

„Na mě teda víc působí, já vím, že ta situace těch klientek je opravdu hrozná a nemůžu teď říct, který příběh by mi nějak fascinoval, ale když se tu objeví klientka, která na to co prožije se chová opravdu v pubertálním věku, ještě s malými dětmi, tak to ve mně něco zanechá ...když si vzpomenu na ni, tak se usměju. A jednou taková příhoda...byla sobota a šest hodin ráno mi někdo otevřel dveře, ve dveřích se objevila malá zrzavá holčička a řekla pojďte se se mnou dívat na Mikimauze. Já a říkám X co tady děláš a vidím jak běžela maminka a říká, pardon pardon“ EF

Tak třeba paní X. Tam byly spíš ty osobní charakteristiky. Vlastně ona odcházela od manžela po 25 letech s tím, že tam bylo ještě poměrně násilí v primární rodině. A bylo tam chápáno násilí jako poměrně standard v celé rodině a že to prostě k tomu manželství patří a vlastně odcházela, až měla dospělé děti a to byla taková sympatická přátelská paní, ale byla s ní velmi specifická práce, co se týče rozhovorů. Na klientce bylo opravdu dlouhodobé násilí poměrně hodně vidět v rozhovorech. Ona měla poměrně zabíhavé myšlení, takže prostě s ní řešit nějakou problematiku vyžadovalo ji k tomu tématu neustále vracet a během pěti minut dokázala vystřídat pět témat, takže člověk měl problémy postřehnout odkud kam se dostala a najednou už byla třeba u historek, co se stalo jejímu bratranci z desátého kolena, když to člověk tak trochu nadsadí. Takže rozhovory s ní byly velmi specifické i právě ta práce s ní byla taková zvláštní. Člověk se právě zaučoval, jak odmítnout manžela do telefonu, nacvičovaly se s ní třeba i přípravy na pracovní pohovory, s tím, že ona měl tendenci vrátit se z pracovního pohovoru a nevědět třeba vyšší platu a o co se jedná, ale nicméně znala rodinnou charakteristiku a rodinnou situaci svého budoucího nadřízeného. Takže s ní byla ta práce opravdu nezapomenutelná. GH

„No, tak určitě jsou všechny zajímavé nebo hodně hodně individuální. Já tak přemítám spíš, ..., vyvstávají mi v paměti takové ty případy kdy se klientka chová tak zvláštním způsobem a je hodně odolná proti tomu lidskému působení. Vzpomenu tady jednu mladou klientku se dvěma malými dětmi, která přesto, že navštěvovala skupinu, chodila na individuální terapie, nevyhýbala se tomu nijak, tak se po chvíli v podstatě vrátila do toho stejného prostředí. Mezitím vystřídala poměrně značnou část mužů, vzpomínám na ni s tím, jak byla milá, tak velké problémy, starosti s dětmi. Vzpomenu si na to, protože je to dost hrozná, jak pro tu klientku samotnou, tak pro ty děti a když se klientka odstěhuje daleko, že není možný žádný styk... třeba mě to tak jako utkví. Spíš bych řekla - nedodělaný případ, že teď už se s tím nedá nic dělat, když se klientka daleko odstěhuje. A takové ty otřesné nebo hodně závažné, čas od času se něco vynoří...“ CHI

Kategorie č. 4: Schopnost práce v týmu aneb profesionalita zaměstnanců azylového domu

Subkategorie č.1: Osobnostní charakteristiky zaměstnanců

U otázky osobnostních charakteristik respondenti nejčastěji odpovídali, že by měl pracovník mít především schopnost empatie. Mezi dalšími charakteristikami se objevovala spolehlivost, komunikace a pozitivní myšlení.

Tak určitě empaticnost, vztah k lidem, spolehlivost, aby uměl s tím klientem navázat kontakt, aby třeba z něho neměl strach, aby se mu nevyhýbal a nechat mu vždycky otevřené dveře. AB

No, tak určitě vyrovnanost, nějaká taková osobní smířenost sám se sebou. Vědět, co od toho života chce a empatie. Šílená empatie, schopnost komunikace, schopnost přijmout toho klienta, takový jaký on je, nemoralizovat, nesnažit se dostat ho do nějakých svých představ. Určitě by měl být svým způsobem dynamický, ale zas tam musí fungovat ta empatie, pozitivní, ... CD

„Měl by to být člověk velice schopný, obětavý, se smyslem vykonávat práci na 100%, umět dosáhnout výsledku do stanovené doby, takže ne flegmatický, dále být spolehlivý, být citlivý pro témata se kterými klient přichází, dále mít v sobě hodně pozitivní energie, protože těžko tady může pracovat nějaký zakomplexovaný člověk, umět naslouchat, vcítit se do druhého člověka, ...“ EF

„Tak já si myslím, že zrovna u obětí domácího násilí je ještě důležitější než kdekoliv jinde v sociální oblasti, aby byl pracovník empatický. Dále se určitě důležité, tím, že je tu člověk sám, tak třeba samostatnost, schopnost udělat si nějaký úsudek, ... GH

„Určitě tam musí být jako empatie a takový pozitivnější vztah jako k ostatním lidem, takže tak jako prosociální musí být. Měl by to být člověk citově zralý.“ CHI

Subkategorie č.2: Vztah mezi klientem a pracovníkem

Ve vztahu mezi klientem a pracovníkem by měla být dle respondentů zachována v každém případě profesionalita.

„Popsat se to nedá, každý člověk by si měl udělat profesionalitu, ale musím říct, že já říkám, že se snažím ke všem klientům přistupovat stejně. Že opravdu nerozlišuju, třeba jsou klienti, že když se mnou nechtějí mluvit, tak ho nevyhledávám, ale vždycky ten klient ví, že má u mě dveře otevřené, že s ním všechno vyřídím, ale potom fakt záleží na něm, jestli on má vůbec zájem.... Každému klientovi vyhovuje jiný pracovník, takže to je otázka.“ AB

„Tam je určitá u některých klientek, protože jsou zvyklé na nějakou závislost na tom agresorovi a celkově si myslím, že ty oběti domácího násilí jsou takové závislejší typy a že se to třeba snaží jakoby přenést závislost svoji na pracovnice. A na tom začátku si myslím, že určitá podpora nebo ten bližší kontakt je

v pořádku. Potom by se to mělo oprostovat a společně se stabilizací klientky tu samostatnost zase přesouvat na ní.“ CD

„Myslím si, že je to možné. Mně se to nestalo, ale myslím si, že je to možné a myslím si, že je to špatně. Mělo by to být profesionální.“ EF

„Já si myslím, že to je vyloženě individuální stejně jako jinde funguje sympatie a antipatie, tak že někteří klienti jsou více sympatičtí a někteří méně. Nicméně měla by být zachována profesionální úroveň toho vztahu. Z mé vlastní zkušenosti...tak samozřejmě, měla jsem tady klientky, které mi byly bližší, ať už názorově nebo postoji...Jsou klientky, které mi až tak sympatické nejsou, ale zase si myslím, že je potřeba opravdu k tomu profesionálně přistoupit a zejména třeba klientky, které nám nejsou třeba sympatické, tak prostě se k nim chovat profesionálně, korektně a toho neměly špatný dojem.“ GH

„Rozlišme vztah jako opravdu důvěrný terapeutický, kde ten přenos funguje a stejně tak funguje i protipřenos, který já musím mít ve své režii, kvůli tomu mám terapeutický výcvik, aby to ty klienty třeba nepoškodilo. Ale že bych s klientkami navazovala nějaký jiný druh vztahů, že bych s nimi chodila někam mimo konzultace nebo tak, tak to já v zásadě opravdu nedělám.“ CHI

Subkategorie č.3: Speciální proškolení v problematice

Na otázku, zda-li by měli být zaměstnanci v azylovém domě speciálně proškoleni v problematice, se respondenti shodli, že rozhodně ano.

„Určitě. Pokud ten člověk dělá s obětí domácího násilí, tak určitě by se měl v té problematice vzdělávat. Jezdit na speciální kurzy, semináře a vzdělávat se.“ AB

„Samozřejmě. Měl by mít nějaký osobnostní předpoklady, a pak by se měl dál vzdělávat.“ CD

„Samozřejmě. Měl by být proškolený jak teoreticky tak i prakticky, ...když do té práce nastupuje, tak by měl vědět, co to obnáší a seznámit se s nějakou příručkou...“ EF

„Já si myslím, že speciální školení se rozhodně hodí. Jednak protože to nese opravdu specifika, co se týče právního poradenství, pak jednak že opravdu oběti domácího násilí jsou specifickými klienty a ty projevy jsou trochu jiné než třeba u drogové závislosti, takže si myslím, že speciální školení se rozhodně hodí.“ GH

„Já si myslím, že by asi měl mít nějaký zkušenostní terapeutický výcvik, aspoň krátký, dvouletý tříletý a to kvůli jako své vlastní ochraně. Protože čím více se zná, tak tím lépe může porozumět těm druhým...“ CHI

Subkategorie č.4: Práce v týmu

V případě práce v týmu se respondenti shodli na tom, že by měl být tým jednotný, stát při sobě a jeho členové by měli vzájemně spolupracovat.

„Jaký je ten tým je i obraz práce, protože ta práce s klientkami je velice náročná a aby pracovník byl v pohodě, v psychické, aby to opravdu šlo, aby to zvládal, tak potřebuje mít zázemí a to je týmu strašně důležité, aby si ten tým věřil, aby stál při sobě, protože jinak to nemá smysl.“ AB

„Určitě týmová práce. Musejí si ti lidi důvěřovat, chtít být členem týmu a nesnažit se bojovat sám za sebe, ale vždycky za tu klientku. Za tým, když se člověk nějak rozhodne, tak to opravdu řešit s každým z týmu a ne třeba jenom s jedním to konzultovat, pokud třeba to rozhodnutí udělá sám, tak pak neříkat, že to bylo týmové rozhodnutí a tak dále,. To si myslím, že je úplně nejprostší, co může v týmu vzniknout, protože je to týmová práce.“ CD

„Vzájemná kooperace, to znamená – netěžím z druhých a podělím se na tom, že když já udělám pro tebe, tak ty uděláš i pro mě. Taková vzájemnost. Ti lidé v tom kolektivu by se měli naučit spolupracovat.“ EF

„...potřebujeme se domlouvat na tom, abychom vedli jednotně klientky tak podobně, abychom metodicky stejně postupovali, abychom zvládli kontinuálně prostě přijímat ten proces toho sociálního poradenství.“ GH

„Tak musí být jednotný, stmelený, a určitě jde i o osobnosti těch sociálních pracovníků.“ CHI

Subkategorie č.5: Přístup zaměstnance k přijaté klientce

Názory na přístup zaměstnance k přijaté klientce byly ve velké míře jednotné, nejvíce se shodovali v tom, že by měli poskytovat podporu, klientce vyjádřit pochopení povzbuzovat ji.

„Já si myslím, že určitě podpora, pochvala. Vždycky říkám u klientů se dá chválit cokoliv, třeba za dobré jídlo, pokud vidíte, že vaří. Za to, že jim to sluší, že vypadají. Tady ty maličkosti, myslím si, že podpora, pochval, a povzbuzení, určitě. Laskavé slovo.“ AB

„Ventilaci emocí, podporu, samozřejmě když po mě chtějí názor, tak proč ho neříct, ale vždycky zdůvodnit je to pouze můj názor, já vás neznám tolik, neznám vaši situaci, samozřejmě vy sama nejlíp víte...Opravdu tam trochu přenést tu odpovědnost na tu klientku a myslím si, že u nich asi nejdůležitější je pochopení, podpora, ventilace...“ CD

„Když to shrnu, naslouchání, empatie, získání důvěry, akceptování té klientky a nemít vůči ní žádné předsudky, nesnažit se jí radit nebo přesvědčovat o svém názoru, že tak by to mělo být správně nebo tak a ten její problém nebagatelizovat Možná zkusím odpovědět tak, že by jí měl podporovat, že by v ní měl prostě probudit to její zdravé jádro... . Hlavně ji povzbuzovat. A říkat jaká je šikovná, chválit.“ EF

„Zejména je to naslouchání klientce, popovídání si o její situaci, používají se metody krizové intervence, v případě, že jsou potřeba...většinou teda klientky se hodně stabilizují tím, že si mají o tom s kým promluvit, že cítí prostě pocit jistoty, zázemí...Klientku neodsuzovat...“ GH

„Takže se vlastně dostanou do prvního kontaktu a tam hodně záleží na tom jak se vlastně k té klientce postaví, jestli ta klientka tam vyzíská tolik důvěry z toho kontaktu, i tolik informací, že si může dovolit tu situaci začít řešit. I kdyby třeba za tím sociálním pracovníkem přišla desetkrát, protože ty ženy se rozhodují dlouho, měsíce, třeba i roky, tak ten sociální pracovník je vztyčným důstojníkem tady v té oblasti.“ CHI

Kategorie č. 5: Dlouhodobá terapie aneb psychicky týrané ženy v nezbytné péči odborníků

Subkategorie č.1: Následky psychického násilí

U otázky následků psychického násilí se pracovníci shodli na tom, že řešení psychických problémů klientek je většinou na delší čas. Je otázka několika let až doživotní.

„To vůbec si nedovedu říct, nedovedu odhadnout, ale to budou opravdu dlouhodobé terapie. Myslím si, že když odejde z azylu, tak to ještě vždycky není tak, jak by to mělo být. Že by ještě měly opravdu na sobě pořád pracovat.“ AB

„To je strašně individuální. Někdo se z toho oklepe za půl roku a někdo nikdy. Průměrně se to rozhodně nedá říct, je to individuální.“ CD

„Nevím, jestli se to dá zprůměrnovat, ale řekla bych že půl roku je velice málo a velice málo, rok je ani ne akorát a nevím. Když se na to podívám, tak bych brala ten rok jako rozhodující. Ten rok bych vzala jako zlomový, ale zase závisí to na osobě nebo na individualitě té ženy a na tom, jaká pomoc na její osobu působí a jaká podpora. Je to na péči okolní....U některých třeba na celý život a můžou se k tomu přidat další příznaky. A některé se z toho mohou dostat ale stejně pouze povrchně, vždycky si uvědomí, že tam něco takového bylo.“ EF

„Velmi obtížně, a je to opět velmi individuální, protože hodně záleží na tom, jak dlouho ta daná žena v tom vztahu byla, jak dlouho tam to násilí trvalo. Hodně taky záleží na tom, jestli se setkala v primární rodině s tím násilím. Jsou klientky, co odchází ze vztahu až třeba po pětadvaceti letech a tam už prostě opravdu ta osobnost poměrně značně narušená. A taky záleží na těch osobních dispozicích té dané klientky. Ale u některých klientek, ani ta pět šest let dlouhá terapie nemá značné zlepšení na jejím stavu, ale ty následky tam prostě budou vidět doživotně.“ GH

„Horší je to další, třeba citová závislost. Víte, že tu byly klientky, kde ta citová závislost opravdu zvítězila a ony odešly a vrátily se k tomu muži.

Já mám i klientky, které řeší tu citovou závislost i několik let.“ CHI

Subkategorie č.2: Psychické problémy přijatých klientek

U psychických problémů přijatých klientek většinou respondenti odpovídali, že klientky bývají depresivní, úzkostné a ve velké míře trpí nejistotou ze sebe samých. V odpovědích se vícekrát objevilo, že následky jsou dlouhodobé až doživotní.

„...ony neudrží kolikrát jednu myšlenku, že velice zabíhají. Pokud ten pracovník chce s nimi pracovat, tak to jde hodně těžko a musí ty klienty stahovat k tématu a držet se toho, co chtějí řešit, i když je to někdy, přiznám se, nemožné. Jsou velice plačtivé, hodně se jim třeba třesou ruce. Co jsem zažila, tak když procházím azylem a ty klientky jsou tu chvilíčku nové, tak se hrozně lekají. Mají trhavé pohyby, bojí, protože nejsou zvyklé a trvá, než se stabilizují. A jsou to klientky se kterými se dá velice dobře manipulovat. To znamená, ony jsou důvěřivé, pokud je někdo požádá o cokoliv, tak se mu snaží vyhovět.“

AB

„...klientka mluví potichu, relativně plaše, zdupané sebevědomí, určitá závislost na agresorovi, při kontaktu nevyhledává oční kontakt, ten psychický stav si myslím, že to není ani na řešení nějaké krátké doby tady u nás. Je to klidně celoživotní záležitost, ona už o sobě bude pochybovat, bude pochybovat o tom svém sebevědomí, svém životě, o tom jestli udělala dobře, protože ta určitá závislost tam pořád bude, i když dokázala odejít, tak ty výčitky tam budou, že třeba on za to opravdu nemohl, že třeba opravdu za to mohla ona.“ CD

„... psychická stránka klientky jako oběti domácího násilí je různá, ... u té oběti po psychické stránce vnímám upuštění od očního kontaktu, ne moc velký projev nebo zájem o komunikaci s druhým, dále celkově labilnější náladu a pocity úzkosti, strachu u některých i deprese. V případě, že má klientka děti, tak u některých žen se to může projevit tím, že mají příliš velkou pečlivost, starost o děti, u některých naprostý nezájem, ...“ EF

„... bývají poměrně málo stabilní, ...Většina klientek bývá úzkostná..., pociťují strach, hodně klientek se třeba bojí i vycházet ven, ze začátku jsou to opravdu obavy, je to také u každé klientky ta intenzita prostě různá. Každá klientka to prostě nese jinak.“ GH

„K symptomům patří v každém případě velmi snížené sebevědomí, pocit určité marnosti, znevážení...no a potom jsou tam psychické a psychosomatické obtíže. ... ženy bývají depresivní, úzkostné, bývá tam nespavost, velká psychická nejistota a pochopitelně, což je vždycky u těch žen, je přetrvávající vazba na toho partnera.“ CHI

Kategorie č. 6: Submisivní žena aneb snadná oběť domácího násilí

Subkategorie č.1: Osobní charakteristiky podléhajících žen

Na otázku, jaké mají ženy – oběti domácího násilí osobní charakteristiky vedoucí k podlehnutí danému agresorovi, pracovníci ve většině odpovědích zmínili, že domácí násilí může potkat kohokoliv. Dále se shodli na tom, že jde vcelku o slabé osobnosti a hrají zde vliv i zkušenosti z primární rodiny.

„Myslím si že to může potkat každou ženu. Hraje tam velkou roli ta láska k tomu partnerovi...určitě a taky tam hraje velkou roli to, že ony jsou na něm mnohdy ekonomicky závislé. Bývají na mateřské nebo nemají práci, a taky ten partner jim hodně často vyhrožuje,...“ AB

„...prostě k tomu ty predispozice jsou, to je dané. Je to prokázané. Ale myslím si, že se to může stát i normálnímu člověku, vyrovnanému, který ví, co chce,...Ale tenhle člověk, je natolik zralý, že dokáže v tom stavu, pokud to odhalí, rychle odejít. Myslím si, že mezi tou predispozicí, mezi těmi klasickými oběťmi a mezi normálním člověkem, v uvozovkách normálním člověkem..... Tak určitě budou submisivní, určitě budou nějak emočně trošku nestabilní, je tam nějaké nižší sebevědomí.“ CD

„Slabá osobnost, úzkostlivá osoba, neschopná adaptace, labilní, nesebevědomá osoba, také osoba, která je submisivní a potřebuje mít, i když třeba nezamýšlí ze začátku v takové míře, ale potřebuje nad sebou mít dominantního člověka., že není schopna si řešit záležitosti sama.“ EF

„Hodně často se stává, že u klientek, když se pak zjišťuje rodinná anamnéza v primární rodině, že tam docházelo k násilí prostě mezi rodiči, případně jsou tam klientky u kterých došlo k sexuálnímu násilí buďto opravdu ze strany někoho z příbuzných, nebo prostě tam bylo to sexuální násilí z dětství...Ale hodně často tam právě dochází k těm modelům takhle. Ale nemusí to vždycky pravidlem. ...Některé klientky prostě vypadají submisivněji, některé vypadají zase třeba i sebevědomněji...Je to ale těžké...“ GH

„Násilí může podlehnout v podstatě každý člověk, protože během života se může dostat do takových situací a takových období, že opravdu může násilí podlehnout...No ale v každém případě tam patří spíše takový ten celkový pocit osobnostní nejistoty, to je asi primární, co by tak člověka předurčovalo, že se mu to může přihodit.“ CHI

Subkategorie č.2: Důvody podlehnutí agresorovi

K důvodům podlehnutí klientky agresorovi většina respondentů uvedla, že jde z velké části o špatné zkušenosti z dětství a individuální osobnostní rysy.

„Myslím si, že co s klientami hodně mluvím, co se zajímám o jejich anamnézu, tak buď ony byly dřív obětí nějakého násilí, třeba v rodině ze strany otce, ze strany matky a nebo docházelo tam mezi rodiči k násilí a ony si našly vlastně takového partnera, což je takový kolotoč, což bývá. A myslím, že je to tím, že v tom prostředí žijí, že jsou na to zvyklé a že prostě si zase takového partnera najdou.“ AB

„Tak tam budou asi nějaké osobnostní rysy. Už člověka něco vede k tomu, že si najde takového partnera. Věřím tomu, že je to tak trošku dané v člověku. Že k tomu má nějaké predispozice.“ CD

„Tak jednak to souvisí s tím, že ty klientky se mohly s obdobným případem setkat už v dětství, tudíž napodobují vzory svých rodičů. Jinak to může vykazovat taky o tom, že ta žena je už od mala velice slabá osobnost, tudíž snadněji podléhá té převaze toho muže.“ EF

„Já bych řekla, že je to hodně individuální. Pro někoho jak jsou projevy toho násilí individuální, tak i ty osobní charakteristiky jsou individuální. Někomu vadí i sem tam příležitostná facka a je to prostě pro něj nepřijatelné, někdo opravdu situaci nechá zajít velmi daleko.“ GH

Subkategorie č.3: Důvody návratu obětí zpět k agresorovi

Na otázku, jaké jsou důvody návratů klientek zpět k agresorům, respondenti ve většině případech odpovídali, že hlavním důvodem je přetrvávající závislost na partnerovi.

„Tak je velká závislost psychická na tom partnerovi. Většinou ti muži slibují, že se napraví, že se změní, a ty partnerky tomu uvěří.“ AB

„On je svým způsobem ovládá. Je tam ta dominance a ony se svým způsobem cítí bezpečně, že je o ně postaráno a že on je potřebuje, že se bez nich neobejde, je tam daná určitá závislost vybudovaná, určitá manipulace.“ CD

„Ty jim říct nemůžeš, nechod'te tam, můžeš si akorát říct v duchu jsi hloupá nebo nebud' blbá. Je to jejich rozhodnutí a na jednu stranu je chápu v tom, protože když máš po určitou dobu velice silný citový vztah k nějakému člověku, tak těžko se ho opouští ze dne na den. Těžko když někam odejdeš, tak na něho přestaneš myslet a táhne tě to pořád k němu. Takže to, že se vrátí, chápu.“ EF

„Tak všeobecně tam je ambivalentní vztah k agresorovi a na jednu stranu je tam z toho agresora strach, nenávisť na druhou stranu v tom vztahu i ta láska k tomu agresorovi je. Ta klientka taky zase za ta léta soužití už taky ví, co od toho agresora může čekat a přece jenom pro někoho je i přijatelnější špatná jistota než nejistota.“ GH

„Je to o té citové závislosti. Je to o tom, že těm ženám bohužel ten cyklus jako něco nepřináší. Já nemyslím, že je to něco pozitivního, ale jsou na to zvyklé a mají pocit, že to tak má být. Protože ono většinou potom fyzickém útoku následuje poměrně jako delší doba takových v uvozovkách líbánek, a to je pro ty ženy tak hrozně důležité, že se klidně do toho cyklu vrhnou znovu.“ CHI

Kategorie č. 7: Újma na psychice klientky aneb viditelné znaky domácího teroru

Subkategorie č.1: Odlišnost fyzického násilí od násilí psychického

Co se týče odlišnosti fyzického násilí od násilí psychického, tak respondenti se shodli v tom, že u fyzického násilí jde především o rány, které jsou na první pohled viditelné.

„To fyzické násilí je viditelné. Třeba byla tady žena bez zubů, kdy jí je vymlátil. Oholené vlasy. To fyzické násilí jsou rány, modřiny, kopance, to je vidět. To je na první pohled viditelné.“ CD

„Fyzické násilí se projevuje nebo oproti tomu psychickému na první pohled. Co se týká viditelnosti, to znamená, že když sem přijde ženská, která má na sobě monokly nebo má zlomenou ruku nebo cokoliv, tak je jasné, že se jedná o to, že ji někdo fyzicky ublížil.“ EF

„Stalo se, že třeba paní měla modřiny i tržné rány, stalo se, že jsme tady měly paní a opravdu i se staršími zraněními, která ještě po dvou třech letech byla vidět.

Manžel nebo druh ji tehdy napadl sekerou. Tak to tedy bylo vidět. I jizvy staršího data na noze. Paní byla za tři roky asi sedmkrát hospitalizovaná v nemocnici, z toho čtyřikrát na áru. A my jsme vlastně po těch třech letech byly první kontakt, který prostě od lékaře dostala, to teda až od psychologa. A všechno to byla zranění, která očividně nebyla taková, že spadla ze štaflí, aby se to takhle dalo zakrýt.“ GH

„Lépe se dokazují, psychické hůře. Je tam větší nebezpečí, větší ohrožení života, ale u těch psychických, to ohrožení života je taky, protože jak říkám, buďto ta žena se pokusí třeba spáchat sebevraždu a nebo má takové psychosomatické obtíže, které ji třeba k té smrti mohou také vést...“ CHI

Subkategorie č.2: Odolnost fyzicky týraných žen ve srovnání s psychicky týranými ženami

Na otázku, zdali jsou fyzicky týrané ženy ve srovnání s psychicky týranými ženami psychicky odolnější, pracovníci shodně odpovídali, že tyto dva typy násilí jsou spolu úzce spjaté a tudíž i fyzicky týrané ženy jsou psychicky poznamenány.

„...když je tam to fyzické násilí, tak je tam i to psychické. To jde ruku v ruce. Protože i když je tam to psychické násilí častější nebo je to více, tak ty ženy mají z těch agresorů velký strach, protože ony nevědí, kdy ten útok zase se bude opakovat. Kdy on zase přijde naštvaný domů nebo kdy třeba se opije v hospodě, kdy přijde pod vlivem alkoholu. Takže ony vlastně pořád žijí ve strachu. Nevědí, co se bude dít. Nevědí, za co zase budou potrestány.“ AB

„Ty psychické následky se zde taky objevují. Může se třeba bát mužů, může tam být problém s navazováním kontaktů dalších partnerských vztahů a tak, ...“ CD

„Já bych to neoddělovala. U toho fyzického je určité i to psychický týrání, ale u toho psychického fyzické být nemusí. Ale stejně se to pak nějak tak projeví, protože všechno souvisí se vším. Jsou poznamenány obě velice silně jiným způsobem.“ EF

„... nevypozorovala jsem nějaké zásadní změny nebo zásadní rozdíly v tom jako jak odlišit tyhle dvě kategorie žen.“ GH

„Já jsem zvyklá na poměrně častou kombinaci, jak psychického tak fyzického. To v každém případě. Nevzpomenu si na to, kdy by to bylo tak od sebe oddělitelné.... Ta psychická odolnost žen je poměrně vysoká, protože ony tovydrží léta, ale za cenu velkého psychického a kolikrát i tělesného strádání.“ CHI

Kategorie č. 8: Nutnost dlouhodobé spolupráce aneb řešení krizové situace klientky

Subkategorie č.1: Spolupráce klientek s azylovým domem po ukončení pobytu

Na otázku spolupráce klientek s azylovým domem po ukončení jejich pobytu pracovníci azylového domu ve většině případů uvedli, že je to určitě třeba, zejména z důvodu psychologické či psychoterapeutické pomoci.

„Pokud si utvoří k někomu takový vztah, že jim to pomáhá nebo potřebují tu podporu, ...Tak si myslím, že určitě, můžou docházet k nám na externí poradenství a některé klientky to využívají. Jsou za to velice rády. Myslím si, že jim to může velice pomoci. Protože se ještě v té své situaci neumějí orientovat a i když odchází od nás z azylu, tak není vše vyřízené i se soudy a je potřeba ještě té další spolupráce.“ AB

„Nevím, jak se sociálním pracovníkem, u některých se podaří ty věci dořešit relativně dobře, ...U toho psychologa, opět si myslím, že to je individuální, nicméně nějaká následná psychologická, psychoterapeutická a jiná péče by asi vůbec nebyla od věci. Tam by se to dalo v každém případě doporučit. Je to potřeba.“ CD

„Jednoznačně odpovídám, že potřebují...nemusí mít třeba kontakt konkrétně s námi, ale je třeba aby si zajistily i někde jinde tu pomoc ve formě konzultací, ať již s psychologem nebo nějakým sociálním pracovníkem. V té socializaci potřebují pokračovat delší dobu, ne jenom, že bydlí tady v tom prostředí.“ EF

„Myslím si, že je to potřeba. Zejména některé klientky ještě nemají dořešenou ani úplně právní situaci, takže pokračuje právní poradenství když je potřeba tak i psychologické poradenství vede dál, protože málokterá klientka zvládne svoji psychickou situaci vyřešit během půl, třičtvrtě roku, kdy tady u nás bývá...spíš je to záležitost minimálně dvou až tří let ta terapie, takže by bylo vhodné, aby klientka pokračovala i nadále v psychoterapii.“ GH

„Určitě, jednak jsou na to jako zvyklé, takže pro ně vlastně takové to přerušování kontaktu, který byl pro ně dost pozitivní a může se stát negativním.“ CHI

Subkategorie č.2: Nespolupráce klientek v řešení jejich situace

V případě nespolutpráce klientek na řešení své situace se zaměstnanci shodli, že jde většinou o případy, kdy je klientce řešení nepříjemné a tudíž ve více případech odpověděli, že je potřeba dát ženě čas.

„... nechťjí to třeba rozebírat nebo si myslí, že jim to stejně nepomůže. Můžou si třeba říkat, co ty o tom víš ,vždyť jsi to nezažila. Těch důvodů tam může být spousta. Může se sama před sebou ještě schovávat, ještě v ní třeba neuzrál ten čas, aby to začala řešit....ona byla v nějaké stresové situaci, dostala se do

relativního klidu, je šťastná, že má chvíli klid, že se nemusí bát a nechce teď nic řešit, potřebuje si trochu odpočinout a třeba za dva měsíce za tři dozraje ten čas maličko a uvidí, že je potřeba to řešit dál.“ CD

„...určíte se vyskytne u každé klientky, nějaká oblast ve které spolupracovat nechtějí, ..., a nestalo se mi, že by tady byl nějaký extrémní případ nebo u nějaké klientky, kterou bych měla já ve vedení, že by vůbec nespolečovala.“ EF

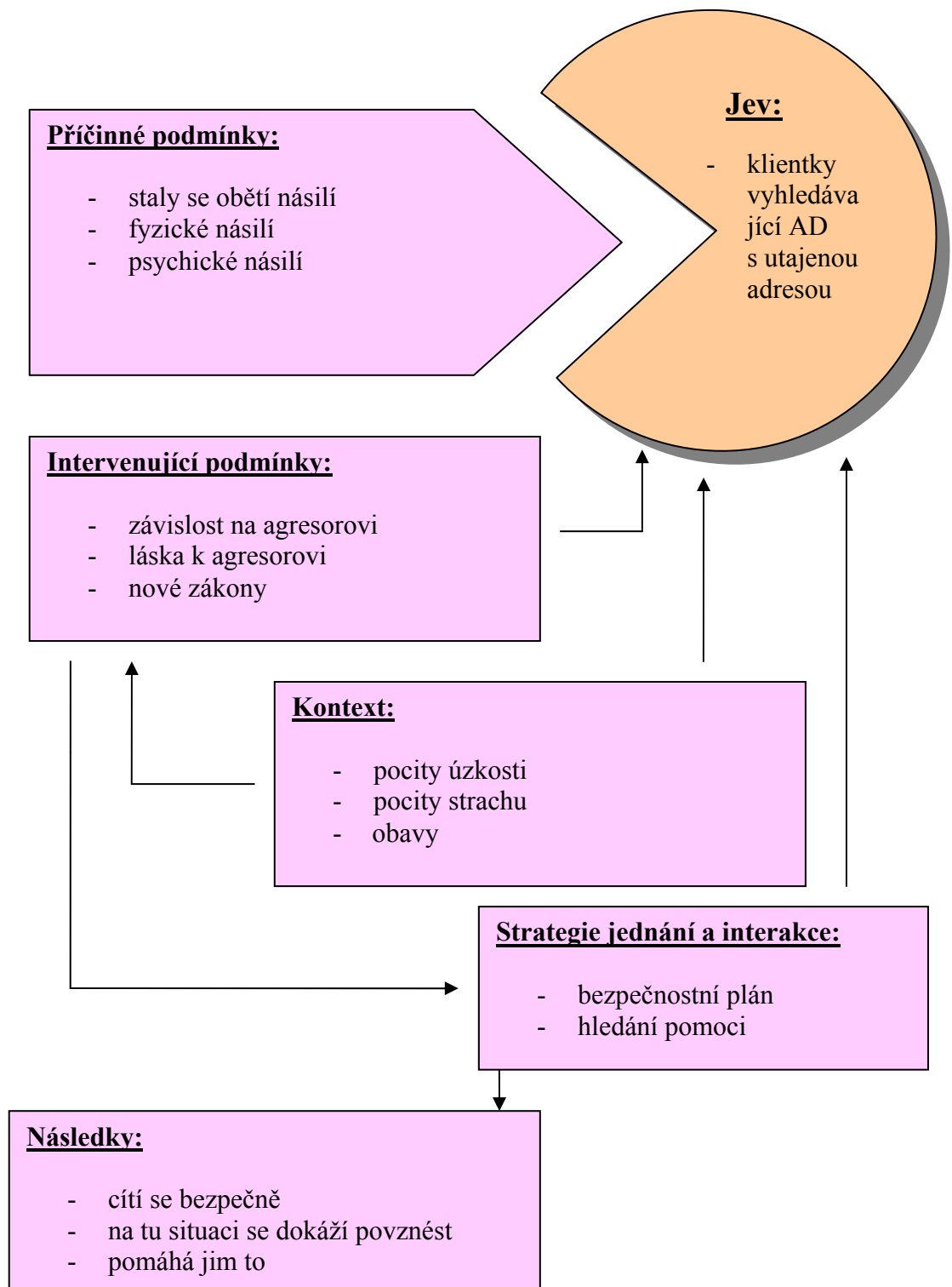
„Občas se stane, že třeba ten samotný proces není až tak příjemný a musí se otvírat problémy, které pro klientku nejsou příjemné a u některých klientek je tendence prostě problémy odsouvat, ..., některá klientka se k tomu postaví čelem, prostě snaží se problémy si vyřešit a někdo zase třeba má tendenci spíš třeba před problémy utíkat a odsouvat je stranou. Je tam těch vlivů víc a myslím si, že je to spíš na osobním založení té které klientky.“ GH

„Tak jako to je poměrně větší skupina klientek, který si ce racionálně spolupracovat chtějí, ale v podstatě na té nevědomé úrovni se tomu hrozně brání. Je to dané tou silnou citovou vazbou vlastně na toho agresora, ...Takže u nich musí být taková ta terapeutická pokora a musí se počkat.“ CHI

3.1.6.2. Axiální kódování

Na základě předchozích rozhovorů jsem pro axiální kódování vybrala ústřední jevy, které jsem dosadila do paradigmatického modelu.

Paradigmatický model:

3.1.6.3. Selektivní kódování

Ze zkoumaných jevů bylo vysledováno, že klientky vyhledávají utajenou adresu azylového domu v případě, jestliže se staly obětí násilí. Po zažitém násilí ženy zpravidla prožívají pocity strachu, úzkosti, bezmocnosti a mají obavy o svůj vlastní život. V případě, že má žena děti, obává se o život svých dětí. Výjimkou nejsou ani případy, kdy se žena obává toho, že jí agresor děti vezme. Některé z obětí proto bezprostředně po útoku vyhledávají pomoc. V dnešní době se ženám napadeným agresorem naskýtá řada možností kam se obrátit. Spadá sem například pomoc ze strany policie, intervenční centra, krizové linky pro oběti násilí, poradny pro lidi v krizi, linky důvěry, azylové domy atd., kde s ní může být sestaven bezpečnostní plán. Podle něho se pak může žena v případě opětovného hrozícího nebezpečí řídit, dost podstatně jí tedy může pomoci. Jsou zde však i takové, které zůstávají s agresorem v jedné domácnosti. Vliv na tento jev může mít jakákoliv závislost oběti na agresorovi, přetrvávající láska k agresorovi, strach z agresora nebo v dnešní době také změna zákonů, kdy žena ohrožená domácím násilím může využít například zákona o vykázaní agresivního partnera ze společné domácnosti. Tato možnost pomoci pro oběti domácího násilí se osvědčila a jak dokládají statistické údaje za rok 2007, tak mnoho žen – obětí domácího násilí - již tuto pomoc vyhledalo.

Výzkum, který jsem pro potřeby diplomové práce realizovala ukázal, že azylové domy s utajenou adresou jsou skutečně významnou a potřebnou službou pro oběti domácího násilí. Z rozhovorů s respondenty vyplynulo, že násilí páchané na ženách je velice závažný problém, který je provázaný velkou řadou symptomů. Častokrát agrese pachatelů nezná mezí a následky jsou u obětí natolik vážné a komplikované, že je potřebují soustavnou pomoc odborníků. Většinou jsou problémy klientek záležitostí několika let, ne-li na celý život.

Z rozhovorů s respondenty si lze udělat vlastní obrázek o tom, jak probíhá práce v azylovém domě pro oběti domácího násilí s utajenou adresou. Z odpovědí sociálních pracovníků a psychologa se dozví, že není až tak jednoduchou, jak se na první pohled zdá. Ačkoliv se jedná o utajenou adresu, vždy zde bude riziko jejího prozrazení, ať ze strany klientek, tak – a to mnohem pravděpodobněji - ze strany nevinných dětí. Tlak na zaměstnance azylového domu je veliký. Neustálé změny v legislativě, sociálních

dávkách, rostoucí nároky na specializaci, různorodost klientů z psychického, psychiatrického, ale i právního hlediska, zaměstnance vede k neustálému sebevzdělávání, flexibilitě a pružnosti v problematice a jí příbuzných vědách.

Výzkum odhalil kladné, ale i záporné stránky práce v azylovém domě utajenou adresou. Popsal interakci mezi pracovníky a oběťmi, podal bohaté informace o problematice domácího násilí, jeho projevech a následcích, možnosti pomoci a upozorňuje na význam utajených azylových domů. Cíle výzkumu byly splněny.

Doporučení

Znepokojujícím údajem, který se během výzkumu objevil, byla skutečnost, že v azylových domech, které mají adresu veřejnou a prezentují se poskytováním lůžek pro oběti domácího násilí, několikrát došlo ke konfrontaci s agresorem. Taktéž byl zmíněn fakt, že v těchto domech služby pro oběti domácího násilí provádí neproškolený personál, který neví, jak s oběťmi domácího násilí pracovat.

Jako doporučení pro další výzkum bych tedy uvedla komparaci azylových domů s utajenou adresou s azylovými domy s adresou veřejnou, a to z hlediska úrovně či nabídky poskytovaných služeb obětem domácího násilí, zkušenosti práce s klientelou, rizik atd.

Závěr

Hlavním cílem mé diplomové práce bylo podat ucelené informace o problematice domácího násilí a seznámit čtenáře s účinnou a nezbytnou formou pomoci jeho obětem, a to azylovým domem s utajenou adresou.

V teoretické části jsem nejprve uvedla základní údaje o domácím násilí. Zmínila jsem jeho projevy, druhy a příčiny. Samostatnou podkapitolu jsem věnovala také jejím aktérům, do které spadají oběti a agresori. Zde bylo důležité uvést jeden velmi významný fakt v oblasti výskytu násilí mezi blízkými osobami. Je jím tzv. transgenerační přenos, který se dá volně přeložit jako přenos určitého jevu, z jedné generace na druhou. V praxi, v případě agresorů, to znamená, že muž v dospělosti uplatňuje stejné agresivní projevy, které činil jeho otec. V případě obětí si žena nevědomě vybírá agresivního partnera, který má stejné agresivní projevy jako např. opět její otec. Na tento fakt je nutné v současnosti neustále poukazovat a dětem, které zažily domácí násilí věnovat značný díl pozornosti. V teoretické části diplomové práce jsem dále uvedla možnosti pomoci obětem násilí. Rozdělila jsem pomoc na sociální, právní a psychologickou tak, jak se to činí i v azylovém domě, kde nyní pracuji. V rámci pomoci obětem domácího násilí se z větší části zaměřuji na azylové domy s utajenou adresou, které jsou nezbytnou složkou intervence proti tomuto fenoménu. Poskytují bezpečný úkryt a následnou pomoc ženám, které jsou v přímém ohrožení zdraví a života. Speciálně se věnuji azylovému domu Helena, který provozuje o.s.Magdalenium. Tento azylový dům je svým zaměřením a svou specificitou jediným v Jihomoravském kraji a zaslouhuje si notnou dávku pozornosti.

Ve výzkumné části se zabírám problematikou z hlediska názorů a zkušeností zaměstnanců pracujících v azylovém domě Helena. Na základě rozhovorů se dostaly napovrch bohaté informace o provozu azylového zařízení či o práci sociálních pracovníků a psychologa s oběťmi. Objevily se zde také podstatné a důležité informace uvádějící charakteristiky žen, které se setkaly s domácím násilím. Respondenti dále uvedli základní charakteristiky lidí, kteří pracují s oběťmi a zároveň uvedli nutné profesní předpoklady pro tuto práci. V rámci rozhovorů se potvrdila jeden z cílů výzkumu, a to ten, že potřeba azylových domů s utajenou adresou je skutečně na

místě a je nemožné nahrazovat tuto službu azylovými domy s veřejnou adresou. Tomu se tak může stát pouze ve výjimečných případech.

Přesto, že v problematice již po nějaký čas pracuji, mohu říci, že mě výzkum o mnohé informace obohatil a ukázal mi více různých pohledů na problematiku práce s oběťmi. Ze subjektivního hlediska se proto pro mě stal přínosným a budu jediné ráda, když obohatí i čtenáře.

Myslím, že se mi podařilo vše, co jsem si v této práci vytyčila za cíl a že jsem dokázala zdárně realizovat projekt a výzkum na téma, které je mi tak blízké a jemuž se profesionálně věnuji.

Seznam literatury

1. ACORUS. *Informace o domácím násilí* [online]. [cit. 14. března 2008]. Dostupné na: <<http://www.acorus.cz/cz/informace-o-domacim-nasili.html>>.
2. APPELTOVÁ, Michaela. *Terapeutka pracující s pachateli domácího násilí musí mít i jednu nebo dvě klientky oběti* [online]. c2008, [cit. 12. dubna 2008]. Dostupné na: <<http://www.ta-gita.cz/publicisticko/terapeutka-pracujici-s-pachateli-domaciho-nasili-musi-mit-i-jednu-nebo-dve-klientky-obeti/>>.
3. Brněnský Metropolitan [online]. c2008, ročník 3, [cit. 2. ledna 2008]. Dostupné na: <<http://www.brno.cz/index.php?nav01=7816&nav02=11599&nav03=11824>>.
4. CONEAYOVÁ, Helen L. *Domácí násilí: Příručka pro současné i potencionální oběti*. Vyd. 1. Praha: Albatros, 2007. 160 s. ISBN 978-80-00-01550-7.
5. ČECHOVÁ, M., ČECHOVÁ, J., HOŘÍNKOVÁ A., MRÁZKOVÁ, Z. *Bílá místa v péči o oběti domácího násilí: Analýza systému pomoci obětem domácího násilí s výstupy monitoringu domácího násilí v Jihomoravském kraji*. Realizátor projektu: o.s.Persefona. Brno: Persefona, 2007.
6. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Domácí násilí [online]. c2006, [cit. 3. března 2008]. *Časopis Kriminalistika: čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi*. 2006, 3. Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/2004/0404/cirtkova_info.html>. ISSN 1210-9150.
7. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Psychologické poznatky k nebezpečnosti pronásledování (stalking)* [online]. c2004, [cit. 3. března 2008]. *Časopis Kriminalistika: čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi*. 2004, 4. Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/2004/0404/cirtkova_info.html>. ISSN 1210-9150.
8. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Vybrané výzkumy a teorie domácího násilí [online]. c 2002, [cit. 4. března 2008]. *Časopis Policista: měsíčník ministerstva vnitra*. 2002, 7. Dostupné na: <<http://www.mvcr.cz/casopisy/policista/2002/07/cirtkova.html>>.
9. ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kolektiv. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: Příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.
10. *Domácí násilí – možnosti obrany*. Praha: Vydalo občanské sdružení Ženy bez násilí za podpory Nadace Open Society Fund. Informační brožura.
11. Domácí násilí II. Shrnutí základních výsledků reprezentativního výzkumu pro občanské sdružení Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR a.s. [online]. c2006, [cit. 10. ledna 2008]. Dostupné na: <http://www.bkb.cz/files/uploaded/UserFiles/File/01_-_informzpra.doc>.

12. Feminismus. *Domácí násilí* [online]. [cit. 2. února 2008]. Dostupné na: <<http://www.feminismus.cz/index.shtml?x=115241>>.
13. FRANKOVÁ, Zuzana. *Pomoc obětem trestné činnosti: Linka DONA - linka pomoci obětem domácího násilí* [online]. c2007, [cit. 6.ledna 2008]. Dostupné na: <<http://bkb.juristic.cz/174589/old.>>.
14. Gender & sociologie. *Domácí násilí – výpovědi žen žijících v azylovém domě* [online]. [cit. 4. února 2008]. Vydáno 6.1.2007. Dostupné na: <<http://www.genderonline.cz/view.php?cislocclanku=2007010607>>.
15. GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J. *Podoby násilí v rodině*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2000. 104 s. ISBN 80-7021-416-3.
16. JOHNSON, Michael P. *Two Types of Violence Against Women in the American Family: Identifying Patriarchal Terrorism and Common Couple Violence* [online]. c 1999, [cit. 6.března 2008] . Pennsylvania State University. Paper presented at the annual meetings of the National Council on Family Relations. California: 1999. 2 s. Dostupné na: <<http://www.personal.psu.edu/mpj/1999%20NCFR.doc>>.
17. Kolektiv autorů. *Manuál pro pracovníky azylových domů – účastníky projektu Kormidlo*. Praha: MJF, 2002. ISBN 80-86284-26-3.
18. OAKLEYOVÁ, Ann. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000. 171 s. ISBN 80-7178-403-6.
19. Občanské sdružení Rosa. *Kdo jsme* [online]. [cit. 4.března 2008]. Dostupné na: <<http://www.rosa-os.cz/>>.
20. OLEJNÍČKOVÁ, Jana. *Sociální síť pomoci ženám - obětem domácího násilí ve městě Brně* : diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická. 2005. 82 l. Vedoucí diplomové práce Mgr.Lenka Gulová. Dostupné na: <http://is.muni.cz/auth/th/13859/pedf_m/diplomka-olejnickova.pdf>.
21. O.s. Na počátku. *O nás* [online]. [cit. 12.března 2008]. Dostupné na: <<http://www.napocatku.cz/oNasNaPocatku.do>>.
22. PITÁLKOVÁ, S. *Mezinárodní výzkum násilí na ženách: k prvním výsledkům šetření v České republice*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2004. Dostupné na: <<http://archiv.soc.cas.cz/download/124/SDA0104.pdf>>.
23. PLESKOVÁ, Kateřina. *V Brně proti násilí na ženách* [online]. c 2007, [cit. 17.března 2008]. Brno. Dostupné na: <<http://zpravodajstvi.ecn.cz/?x=2057562>>.
24. PON – poradna pro oběti násilí při Centru nové naděje [online]. c2007, [cit. 4.ledna 2008]. Dostupné na: <http://www.cnnfm.cz/pon/pro_koho.html>.
25. PROCHÁZKOVÁ, Martina. *Čeština jako cizí jazyk - situační analýza nabídky kurzů a programů českého jazyka pro cizince; metodická doporučení (se zaměřením na jazykové vzdělávání dospělých cizinců)*: diplomová práce. Brno: Masarykova

univerzita, Fakulta pedagogická. 2007. 164 l. Vedoucí diplomové práce Mgr.Lenka Gulová, Ph.D. Dostupné na:
<https://is.muni.cz/auth/th/80262/pedf_m/Diplomova_prace_M.Prochazkova.pdf>.

26. Reprezentativní výzkum o domácím násilí 2006 pro BKB a PM ČR, společnost STEM, 1 690 respondentů. Dostupné na:
<http://www.bkb.cz/redaction.php?action=showRedaction&id_categoryNode=408>.

27. MACEK, P. et al. *Heslář pojmů ze sociální psychologie*. Brno: FSS MU, 2000.

28. MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. 56 s. ISBN 80 – 7178-549-0.

29. SHERMAN, Lawrence W., BERK, Richard A. The Specific Deterrent Effects of Arrest for Domestic Assault. *American Sociological Review*. Minneapolis: 1984, 261-272 S. GN 80-IJ-CX-0042.

30. STEVENS, A., KESSLEROVÁ, I., STEINACKOVÁ, K. *Přehled osvědčených postupů při prevenci různých typů násilí v Evropské unii* [online]. c2007, [cit. 4.ledna 2008]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. Dostupné na:
<<http://www.ok.cz/iksp/docs/333.pdf>>. ISBN 978-80-7338-058-8.

31. Stop násilí. „*Kdo mi pomůže*“ [online]. c2007, [cit. 16.března 2008]. Dostupné na: <<http://www.stopnasili.cz/zeny/kdo-mi-pomuze.html>>.

32. Stop násilí. „*Legislativa*“ [online]. c2007, [cit. 3.března 2008]. Dostupné na: <<http://www.stopnasili.cz/zeny/legislativa.html>>.

33. STRAUSS, A., CORBINOVÁ, A. aj. *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Albert, 1999. 228 s. ISBN 80-85834-60-X.

34. Střední pedagogická škola a střední zdravotnická škola Krnov. *Domácí násilí: seminární práce* [online]. [cit. 2. února 2008]. Dostupné na: <<http://www.spgs-szs.cz/files/materialy/socialni-pece/domaci-nasili.pdf>>.

35. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 444 s. ISBN 80-7178-214-9.

36. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2004. 872 s. ISBN 80-7178-802-3.

37. VARGOVÁ, B., VAVROŇOVÁ, M., PROKOPOVÁ, Z. *Azylový dům není jen střecha nad hlavou: Pilotní projekt „Utajené azylové bydlení pro ženy – oběti domácího násilí a jejich děti“* [online]. c 2003, [cit. 6.března 2008]. Realizátor projektu: občanské sdružení ROSA. Praha: ROSA, 2003. Dostupné na: <http://www.rosa-os.cz/fileadmin/rosa/Azylovy_dum_neni_jen_strecha_nad_hlavou.pdf>.

38. VITOUŠOVÁ, P. *Analýza dat „Vykázání / zákaz vstupu v ČR“ v roce 2007* [online]. Komentář k analýze dat pro MPSV. c 2008 , [cit. 12.února 2008]. Dostupné na: <[http:// www.mpsv.cz/files/clanky/5002/komentar.pdf](http://www.mpsv.cz/files/clanky/5002/komentar.pdf)>.
39. VIZINOVÁ, D., PREISS, M. *Psychické trauma a jeho terapie: Psychologická pomoc obětem válek a katastrof*. Praha: Portál. 1999. 28s. ISBN 80-7178-284-X.
40. Vláda České republiky. Poradní a pracovní orgány vlády: Rada pro rovné příležitosti mužů a žen [online]. c 2007 [cit. 12.února 2008]. Dostupné na: <<http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=30842>>.
41. Vnitřní dokumenty občanského sdružení Magdalenium: *Výroční zpráva z roku 2004, Výroční zpráva z roku 2006, Výroční zpráva z roku 2007, Statistické údaje 2001 – 2007, Smlouva o poskytnutí krizového lůžka v zařízení Helena, Smlouva o poskytnutí přechodného lůžka v zařízení Helena, Provozní a domácí řád, Dohoda mezi klientkou a občanským sdružením Magdalenium (zařízením Helena), Příloha Dohody mezi klientkou a o.s.Magdalenium – Individuální plán, Dotazník*.
42. VOŇKOVÁ, J., MACHÁČKOVÁ, R. *Domácí násilí právní minimum pro lékaře*. Praha: proFem, 2003. ISBN 80-239-2106-1.
43. Ženská práva jsou lidská práva. *Akce-násilí na ženách* [online]. c2007, [cit. 12. března 2008]. Dostupné na: <<http://zenskaprava.ecn.cz/?page=228&call=Akce%20-%20Vzdělávání&lang=cs>>.

Resumé

Diplomová práce se zabývá problematikou azylových domů pro oběti domácího násilí s utajenou adresou. Práce je rozdělená na část teoretickou a praktickou.

Teoretická část podává základní informace o domácím násilí, jeho hlavních aktérech a možnostech sociální, psychologické a právní pomoci. Popisuje azylové zařízení s utajenou adresou a postup při práci s oběťmi násilí.

Část praktická hraje podstatnou úlohu práce, neboť proniká do problematiky z pohledu samotných zaměstnanců azylového domu. Pomocí kvalitativního výzkumu podává podrobný obraz jevů, vztahů a příčin vyskytujících se uvnitř zařízení a dále vypovídá o zkušenostech i prožívání lidí pracujících s oběťmi domácího násilí.

Resumé

This thesis deals with the question of sanctuary houses with latent address for children who are victims of domestic violence. The work consists of practical and theoretical part.

The theoretical part provides information about domestic violence, persons involved, possibilities of social, psychological and legal help. Describes sanctuary houses with latent address and the procedure of work with the victims of the violence.

The practical part plays significant role in this thesis because it vibrates into the question of sanctuary houses with latent address from the point of view of employees themselves. By the means of qualitative research it shows detailed picture of events, relations and reasons which can come up inside such a house. Also predicates about the experience of people who work with the victims of domestic violence.